

Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

37563

br.

TRETJA ZBIRKA UČNIH SLIK

PODANIH
PRI

HOSPITACIJAH

KRŠKEGA IN
LITIJSKEGA

OKRAJA

IZDAL
LJUDVIT STIASNY

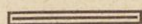
DRUGA IZDAJA

TISK „KATOL. TISK. DRUŠTVA“
PREJ R. ŠEBEK V POSTOJNI.

Tretja *B 99*
zbirka učnih slik

podanih pri hospitacijah
krškega in ličijskega okraja.

Izdal

== Ljudevit Stiasny. ==

Druga izdaja.

Tisk „Kat. tisk. društva“, prej R. Šeber v Postojni.

1905.

+ 37 563,
(2 3666)

37563

F2C 2306/
1952

Predgovor.

Tretja zbirka učnih slik se razlikuje od druge že v tem, da so učne slike razvrščene po učnih predmetih samo zdej v kazalu. V tisk so se dali takoj po njihovem prejemu, ne ozirajoč se na učne predmete. Le tako je bilo namreč mogoče, da je knjiga izšla že v velikih počitnicah. Razven tega se je sprejela iz »Učiteljskega Tovariša« leta 1891 in 1892 tudi obravnava »Podobice v abecedniku« ker sem se prepričal, da je nekaterim učiteljem neznana ter da so mnogi pri izbiranju pripravnih povestic v zadregi. — Tudi pri tej zbirki je prevzel tiskovno korekturo gosp. učitelj Janko Levstik iz Toplic, kar moram hvaležno omeniti.

Izdajatelj.

Podobice v abecedniku.

Največ težav v začetnem pouku nam povzroča iskanje glasov in predočba znamenj za iste. V to smer imamo raznovrstne metode. Do najmlajše, do analitično-sintetične metode, katera je že močno razširjena, Slovenci še nismo dospeli, ker še nimamo takšnega abecednika. Poučujemo še vedno po metodi pisanja-čitanja. Pomagajo nam pri tem razni abecedniki, izmed katerih se nam je v zadnjih letih najbolj Razinger-Žumrov priljubil. Le-ta je doživel v lanskem letu že šesto izdajo ter prinesel v zadnji izdaji pri vsakem novem glasu podobico. S tem se je napravilo ne samo učencem veliko veselje, ampak tudi pouk se je zdatno olajšal.

Namen tem vrsticam je, pojasniti kako naj se te podobice uspešno porabijo, da bodo olajšale pouk, ga naredile zanimivega ter utrjevale glasove in znamenja zanje.

Metoda pisanja-čitanja se naslanja posebno na tri točke, namreč: 1. na predvaje k pravemu pouku, 2. na glasovanje, 3. na zvezo čitanja s pisanjem. Kolikor bolj bistroumno se ti trije momentje obravnavajo, toliko boljši uspehi se dosežejo s to metodo.

Predvaje se razdele v vaje očesa in roke — k pisanju in v vaje ušesa in jezika — k čitanju. Obravnavajo se posamezno, a vendar v tesni zvezi, torej ne zaporedoma, ampak sporedoma.

Pri glaskovanju se moramo držati načela: „Od znanega k neznanemu.“ Otrok početkoma še ne pozna glasov, a stavke že pozna. Naravno je torej, da postopamo začetkoma analitično, a šele pozneje sintetično. Besede dobimo iz stavkov, iz besed zloge in iz teh glasove. Stavke vzemimo iz povestic, katere smo povedali učencem. Povesti naj se naslanjajo na podobice v abecedniku. Te podobice naj dajo temelj nazornim, miselnim in govornim vajam. Iste naj bodejo *a)* pripomoček, da se vtisne glas, oziroma črka učencu v spomin, *b)* vzorci v pre-risanje.

Čitanje mora biti s pisanjem vedno v tesni zvezi. S tem vpeljemo učenca že na tej stopnji na duh oživljajočega spisa. Toda nikar ne prepisujmo črk samo s table ali abecednika, ampak takoj začetkoma narekujmo že kratke besede, kratke stavke. Besede in stavke jemljimo, ako je možno, iz povesti, katero smo povedali. Učenci se navadijo na ta način pri pisanju misliti ter brati, kar so zapisali.

Nič ne oživlja pouka bolj kot kratka, dobra povest. Toda to pripovedovanje ni lahko. Snov se mora naslanjati na podobico, katero hočemo obravnavati; pa tudi doumljivosti otrokovi mora biti primerna. Da vzbudimo pozornost in ljubezen do učenja, moramo živo in veselo pripovedovati. Jezik naj bo naraven in otročji, ker le na ta način bo naredilo naše pripovedovanje pravi učinek na srce učenčeve.

To so najboljša sredstva, s katerimi odstranimo bojazen učencev do učitelja.

Pri obravnavi povesti ne bodimo prenatani, da s prenatanim izpraševanjem ne pokvarimo celotnega vtisa. Začetkoma popravljajmo izraze malih kolikor je mogoče malo, da nam učenci brez bojazni pripovedujejo to, kar so si zapomnili. Le sčasoma zahtevajmo boljše izraze.

Naglašati pa moramo tudi nauk vsake povesti. S tem uspešno vplivamo na voljo učenčeve. Najbolje je seveda, ako ga podamo v obliki reka, ter ga vtisnemo učencem v spomin.

Za pripovedovanjem sledi nazorni nauk, ki se naslanja na podobico v abecedniku; le-ta podobica mora biti s povestjo tesno spojena ter mora iz povesti takorekoč vzrasti. Marsikaj pride na vrsto pri tej obravnavi, kar smo že v povesti omenili; otroci zapazijo to z velikim veseljem.

Pokaže se reč, ako je mogoče, „in natura,“ ako pa to ni mogoče porabi se model ali dobra slika.

Analitično-sintetične metode še ne moremo gojiti, kajti ona, dasi je zelo izobraževalna in naravna, zahteva izurjenega učitelja, bistrih učencev in dovolj časa. V štirirazrednicah bi zanimala učitelja in učence ter donasala izborne uspehe, toda na šolah, kjer je z začetnim oddelkom združen še drug oddelek, bi bila pač pretežavna. Zato bodimo hvaležni, da imamo dober abecednik s podobicami in skušajmo ga učencem oživiti, kolikor je možno. Ako na ta način živo in zanimivo obravnavamo, pretvorimo gotovo učencem šolo v zabavišče ter dosežemo dobrih uspehov.

I. Igla.

1. Pripovedovanje.

Neubogljiva Rozika.

Rozika je bila neubogljiv otrok. Pri šivanju je imela prav slabo navado; iglo je rada devala v usta. Mati jo večkrat svaré, toda zaman. Rozika jih ne sluša.

Nekega dne je imela zopet iglo v ustih. Kar skoči veliki hišni pes izpod postelje. Rozika se ustraši, odpre usta, da bi zaupila ter pogoltno iglo. Takoj teče k materi in vpije: „Ljuba mati, pomagajte mi, iglo sem pogoltnila!“ Mati od strahu ne vedó kaj bi počeli. Hitro pošljejo po zdravnika; toda ta ni mogel pomagati. Igla je ostala v želodcu in Rozika je morala čez nekaj dni umreti.

Povest se z učenci ponovi. Vprašanja naj se stavijo takó, da učenci večkrat odgovarjajo z začetno besedo „igla“.

Pouk. Rozika ni slušala svoje matere. Ker ni slušala materinih naukov, jo je Bog kaznoval: Pogoltnila je iglo ter je morala umreti.

Zapomnite si: „Kdor naukov ne spoštuje,
zdravje svoje zametuje.“

2. Nazorni nauk.

Pokaže se par večjih in manjših igel. Iz česa je igla? Kaj ima igla na enem koncu? Kaj na drugem? Čemu imamo igle? Ali se smete z iglami igrati? Zakaj ne?

3. Iskanje glasu i.

Kaj držim v roki? (iglo.) Recite vsi: To je igla! Še enkrat! Izgovorite besedo „igla“ prav počasi! Ponoviti hočem to tudi jaz. Poslušajte, kako bom začel. I g . . l . . a. (Poudarja se posebno „i“.)

Kaj ste slišali najprej? Izgovorite vsi „i“! Še enkrat! (Kadar izgovarjate „i“, morate usta široko odpreti.) — Recite „i“ je glas!

Kaj devamo v iglo? (nit.) Kaj ima torej igla? (Igla ima nit.) Kako se imenuje oni učenec, N? Ivan. Ta ima bič. Kaj ima Ivan? (Ivan ima bič.) Zapovej Ivanu naj bere! (Ivan beri!)

4. Pisanje črke „i“.

Tu v roki imam iglo. Hočem vam jo narisati. Ali je to prava igla? Recite vsi: To je narisana igla! Ali še veste, kako se imenuje prvi glas? Otroci, za vsak glas pa imamo tudi posebno znamenje.

Zapisati vam hočem znamenje za „i“. (Naredimo ga v dve vrsti.) Zapišite si: Znamenja za glasove imenujemo črke; „i“ je črka.

Oglejmo si sedaj črko „i“.*) Začnem na četrti črti ter potegnem poševno do prve črte — potem po tej črti debelo doli do tretje črte — Pri tretji črti zapusti debela črta tenko črto, a je še vedno poševna — blizu četrte črte pa naredimo tenko črto v lok in potem zopet tenko črto navzgor do prve črte. Nad debelo črto pa naredimo piko. Koliko črt ima „i“? Koliko debelih? Koliko tenkih? Učitelj taktira: tenko gori, debelo po črti doli, tenko v lok in tenko gori; učenci pišejo v zrak, pozneje v pisanke. Črka se poišče tudi v abecedniku.

5. Tiskani „i“.

Imamo še drugo znamenje za „i“, namreč tiskani „i“, kakor ga vidite v vseh tiskanih knjigah. Hočem ga narediti na tablo. Ali ima tiskani „i“ kako tenko črto? Te črke ne neredimo tako lahko kot prve, zato bomo pisali vedno le prvo črko.

Poiščimo tiskani „i“ v abecedniku. Pred „i“ vidite podobico. Kaj nam kaže ta podobica? Izgovorite prav počasi „igla“! Kaj se sliši najprej, N? Abo bo kdo pozabil glas „i“, naj si ogleda podobico in izgovori prav počasi besedo „igla“; sliši ga začetkoma.

6. Uganki.

Z luknjico sto luknjic narediš. — Ako nas je pet, rabijo nas za pletenje, samo eno pa za šivanje in vezenje.

II. u. — ura.

1. Pripovedovanje.

Petelin.

V času, ko ljudje še niso imeli ur, živela je marljiva gospodinja. Imela je dve leni dekli. Vstala je vsako jutro, kakor hitro je petelin vprvič zapel. Ko je pa zapel drugič, zbudila je dekli. Deklama se zgodnje vstajanje ne dopade. Jezita se nad petelinom in pravita: „Da bi tega petelina ne bilo, lahko bi dalj časa spali.“ Nekega dne primeta petelina in ga zadavita. Ta hudobija sicer ni postala očita, vendar

*) Razume se, da so otroci že prej pisali različne predvaje.

deklama ni prinesla nobenega dobička. Gospodinja je bila namreč stara in se je vedno zgodaj zbudila. Ker ni bilo petelina, ni vedela koliko je ura. Zategadel je svoji dekli odsihdob še bolj zgodaj budila nego poprej, časi celo o polnoči. Sedaj se dekli kesata svojega dejanja, kupita petelina ter ga podarita gospodinji.

Sčasoma pa sta bili veseli, da sta se navadili zgodaj vstajati in pridno delati.

Pouk. Oče pravijo, da gre ponoči ura hitreje kakor podnevi, babica pa trdi ravno narobe, da so ponoči ure dolge. Mati pa rečejo da malokrat slišijo uro iti. Kdo ve, kako je to? Kdo ve pravo? Pridni ljudje hodijo „s kokošmi“ spat, a vstajajo rano, ker dobro vedo, da je rana ura zlata ura. Kdor rano vstaja temu kruha ostaja, a kdor rad poleži, tega rada glava boli. Dekli sta vstajali, ko je petelin v drugič zapel, a ko sta ga zadavili, pa večkrat že o polnoči. Zapomnite si torej:

Kdor malega ne potrpi,
Še večje zlo ga doleti.

2. Nazorni nauk.

Hočem vam povedati uganko, a vi jo poskušajte rešiti!

Kaj stvar na steni je, kdo ve?
Ki vedno bíje brez roke
In hiti, bíti ne prestane,
A vendar z mesta se ne gane.

Poglejmo, kaj to pomeni! Pomislite, kaj visi pri vas doma na steni! (podoba, zrcalo, ura.) Ta reč bíje. Ali bíje zrcalo, podoba, ura? Ali gre zrcalo, podoba, ura? Na čem vidiš, da gre ura? Ali tudi slišiš, da gre ura?

Pokaže se stenska ura. Ura ima dve strani — sprednjo in zadnjo stran. Pod steklom je ploščica s številkami, nad ploščico pa dva kazalca, ki kažeta čas. Krajši kazalec kaže ure. Kateri kazalec gre hitreje? Kdo pozna številke na uri in kdo jih zna brati? Koliko je sedaj ura? Koliko pa sedaj? Kadar greste zjutraj v šolo je kazalec tu, popoldan pa tu. Kdaj obedujete? Kdaj mine dopoldanski pouk? V uri so kolesa. Uro navijamo.

Povedati vam hočem še eno uganko!

Brez roke in noge bíje, hiti,
V žepu tiči, na steni visi.

Brez roke in noge bíje, hiti, na steni visi. Kaj je to? Ali tiči tudi v žepu? Ta ura je žepna ura. Recite tako! Kako pravimo uram, ki visé na steni?

3. Iskanje glasu.

Kje je imela Rozika večkrat iglo? (*V ustih je imela iglo.*) Kakšen je bil veliki pes? (*hud.*) Reci: Pes je hud! Kaj si ti? (*učenec.*) Kaj delaš v šoli? (*poslušam.*) Reci: *Učenec posluša!*

Učitelj uči; kuhar kuha; čuvaj čuva; Jurij se umiva; Urh ima uzdo.

Uganke.

Če imam breme, lahko hitim, če breme mi vzameš, obstojim.

Ni kost, ni riba, pa vendar v žepu miga.

Kaj gre in vendar na mestu ostane?

Katera ura nima koles?

III. n — nos.

1. Pripovedovanje.

Tri želje.

Mlad mož in žena sta živela prav srečno. Imela sta samo eno napako, katero ima vsak človek. Če se nam godi dobro, hočemo še boljše imeti. Tudi onadva si želita zdaj to, zdaj ono. Nekega dne sedita pri peči in tolčeta orehe. Naenkrat se prikaže nič več kot meter dolga ženska, neizrečeno lepe postave in krasnega obličja. Vsa soba je polna rožne vonjave. Luč ugasne, a od krasne ženice odseva bliščoba kot jutranja zarja. — Kdo bi se ne bil prestrašil? Toda mož in žena se kmalu osrčita, ko jima reče žena z ljubkim glasom: „Ne bojta se! Jaz sem gorska Vila, vaša prijateljica. Stanujem v bližnji gori, v stekleni palači in zapovedujem čez 700 nevidnim duhovom. Tri želje vama bodo izpolnjene. Osem dni imata odloga. Premislita torej dobro in ne pre naglita se!“ Nato Vila izgine in luč gori kot poprej. Mož in žena ostaneta sama ter ne vesta, česa bi zaželela. Mož vendar pravi: „Ne pre nagliva se, saj imava osem dni časa!“

Drugi dan pripravlja žena krompir za večerjo. Ko je bila večerja gotova, reče žena, ne da bi kaj posebnega mislila: „Da bi imela zdaj pečeno klobasico!“ — ali o joj! prva želja je bila storjena. Hitro kakor blisk pade skozi dimnik najlepša klobasica. Kakor željeno, tako izpolnjeno. — Kdo bi se ne jezil? „Da bi se ti klobasa nosu prirastla!“ pravi mož ves nejevoljen in ne da bi kaj mislil — ali kakor željeno tako izpolnjeno. Komaj je bila zadnja beseda izgovorjena in že je visela klobasa ženi na nosu.

Sedaj je bila nadloga zakonskih pač velika. Dve želji sta bili izrečeni in ostala jima je še ena. Kaj sta hotela družega storiti kot Vilo prositi, da oprostí ženo nadležne klobase.

Pouk. Vila je mlademu možu in ženi obljubila, da jima bodo izpolnjene tri želje. Sanarila sta o bogastvih, a nepremišljeno izgovorjene besede so uničile ves njun up. Tako ima mnogokrat ena sama nepremišljeno izgovorjena beseda hude posledice. Zapomnite ti torej:

Desetkrat obrni besedo na jeziku, predno jo izrečeš.

2. Nazorni nauk.

Nos je sredi obraza. Ima dve nosnici, med njima pa hripelj. Skozi nosnici tudi dihamo. Da se ne prehladimo, imejmo po zimi na prostem usta zaprta in dihajmo skozi nos. Če se prehladimo, zamaši se nam nos, imamo nahod. Nos ne sme biti nesnažen. S čim si ga čistimo? Nespodobno je prst v nos vtikati.

3. Iskanje glasu.

Kam se je klobasa prirastla? (K nosu se je prirastla.) Ivan se je prehladil. Zamašil se mu je zaradi tega nos. Kaj ima Ivan? (Ivan ima nahod.) Kdo je gospodinjo zjutraj budil? (Petelin jo je budil.) Kaj ima igla? (Igla ima nit.)

Koliko nog ima petelin? (Petelin ima dve nogi.)

Sin nima noža; Janez ima nogavico; klobuk je nov.

IV. m — most.

1. Pripovedovanje.

Dve kozi.

Dve kozi se srečata na ozki brvi, ki je bila položena čez deroč potok. Vsaka hoče iti na drugo stran brega.

„Pojdi mi s pota!“ pravi prva. — „To bi bilo lepo!“ pravi druga, „vrni se ti in umakni se mi, kajti jaz sem bila prva na brvi!“

„Kaj blebetaš!“ pravi prva, „jaz kot starejša naj bi se ti umaknila? Nikdar ne!“

Nobena se noče udati. Dolgo se prepirata in naposled se celo stepeta. Zatečeta se druga proti drugi. Od hudega sunka pa zgubita obe ravnotežje ter padeta v deročo vodo. Le z veliko težavo se rešita srečno iz vode na breg.

P o u k. „Boljša je žlica soka v miru, kot polna miza v prepiru“ — pravi pregovor. Kozi sta se prepirali ter bili svojeglavni in trdovratni. Videli smo, kako se godi svojeglavnim in trdovratnim. Ne bodite torej svojeglavni in trdovratni in ne prepirajte se, kajti:

Kjer biva nesloga, je vedni prepir,
S slogo pa družī nebeški se mir.

2. Nazorni nauk.

Kozi sta se srečali na brvi. Ali je brv široka? Ali se moremo umakniti, ako koga srečamo na brvi? Ali moremo z vozom čez brv? Da moremo z vozom čez vodo, da se lahko umikamo drug drugemu, naredimo čez njo most. Kje je v okolici brv? Kje most? Tu vam pokažem podobo mosta! Mostovi so iz lesa, kamna ali iz železa. Nekateri so zelo dolgi. Ne obešajte se na ograjo, da ne padete v vodo!

V. o — oko.

I. Pripovedovanje.

Božje oko bedī.

Mrzel zimski večer je. Visok sneg leži po ulicah. Uboge ptičice jedva gibljejo otrple peruti.

V borni ledeno-mrzli podstrešni sobici leži ubožna žena. Bolna je. Slamnata postelj je siromašna, odeja stara, slaba. Ognja nobenega v peči. Dosti trpi, a voljno. Velika je potreba, a najbolj jo boli, da mora zmrzovati in stradati mala Lenica. Pomagati pa ji ne more.

Bolnica je jako pobožna. Zato tudi ne obupa, ampak trdno se zanaša na očeta nebeškega.

Lenica se ljubko smehlja in se mirno igra s svojo punčiko. Rada jo ima, kakor bi bila njena sestra.

Naposled pa reče:

„Mamica, lačna sem. Daj mi košček kruha!“

Uboga žena zajoče. Saj ve, da ni nobene drobtinice v omari. S čim bi kupila kruha? Vse, kar je imela, je že poprodala. Boji se celo, da jo trdosrčni gospodar iztira iz podstrešne sobice, ker ne more plačati stanovanja.

Lenica se ne smeje več. Odmolivši večerno molitvico, zaspi od gladu in utrujenosti z ljubo punico vred poleg matere.

Svetle zvezde pa, ki se blišče na nebu, gledajo tudi skozi podstrešno okence v siromašno stanico; zdi se, kakor bi hotele prijazno reči:

„Božje oko bedí!“

Drugi dan, ko sveti zlato solnce in je odprta velika zastavnica v mestu, dojde tja šibko dekletce, ki ima nekaj v rutico zavitega.

Plaho stoji Lenica med mnogimi siromaki; vsak hoče kaj zastaviti — nekateri, ker so malopridni in leni, drugi pa, ker jih tare nadloga in sila. Za pregrajo stoji resen mož. Prav kratko in osorno odpravlja ljudi.

Hipoma se začuje tih, boječ glasek:

„Ljubi gospod, ali bodem sedaj na vrsti?“

Resni mož se ozre po Lenici, rekoč:

„Kaj pa hočeš, dete?“

„Nekaj bi zastavila,“ šepne Lenica.

„Oho, da si kupiš slaščic, pogač, cukерčkov?“

Lenica odkima.

„Kruha ubogi materi!“ reče tiho in svetle solze ji porosé modre oči.

„Tako? kaj bi pa zastavila? Pokaži!“ pravi mož prijazneje.

Dekletce razvije punico in mu jo pomoli jokaje. Pretežko se loči od ljube punice, edine tovarišice svoje. Saj drugih igrač nima.

Temni mož je ginjen, da se mu porosé oči. Prav tako tudi drugim. Prijazno reče Lenici:

„Le imej punico, ljubo dete! Povej mi, kdo je tvoja mati in kje stanuje. Pojdi potem domov in povej ji, da vama hočem pomagati.“

Dokaj ljudi gre z Lenico. Bolni ženi dadé, kar imajo sami. Tako se hipoma naseli blagoslov v hišo!

Resni mož iz zastavnice je ostal mož beseda. Skrbel je za Lenico in njeno mater, dokler ni okrevala. Bolje se jima je godilo.

Dobro dete je bila mala Lenica; zastavila je najljubšo stvar, punico svojo, da bi ne jokala uboga mati.

Lenica je dorastla in bila vsekdar pridno, dobro dekle — verjemite mi!

Pouk. Božje oko bedí nad vsemi ljudmi, zlasti nad dobrimi otroci. Ne zabite tega in dajajte vse radi za ljube roditelje! Posnemajte Lenico! Spomnite se, da čuva nad nami oko, ki tudi v temi dobro vidi. Bog vas vidi tudi tam, kjer vas ne vidi nobeno človeško oko. Nikjer torej ne delajte hudega!

Bog vse vidi, Bog vse ve,
Ohrani čisto mu srce!

2. Nazorni nauk.

Oko je ljub dar božji. Postavljeno je med trde kosti, da se ne oškoduje. Koliko očes imaš?

Hočem vam povedati uganko: Kdo bolje vidi, ta, ki ima eno, ali ta, ki ima dve očesi? (Ta, ki ima eno oko, kajti on vidi z enim očesom dve očesi, a drugi z dvema očesoma samo eno oko.) Trepalnice zapirajo oči. Vejice jih varujejo prahu. Obrvi odvrtačujejo pot, ki teče po čelu. Ako nam pade kaj v oko, pritečejo solze in je izmijejo. Oko moramo vedno varovati. Pazimo, da koga ne sunemo v oko, kajti potem oko izteče! Ne berimo v mraku ali na solncu in ne zrimo v solnce ali luč! Vsak dan si umivajmo oko in ves obraz!

3. Uganka.

Dve cesaričici v carskem dvoru sedita; vsakega vidita, a sebe ne vidita. Kdo sta te?

VI. a — angel.

1. Pripovedovanje.

Angel varuh.

V ozkih ulicah, v temni beznici je stanoval ubog, bolan deček. Mirko mu je bilo ime. Izza mladih dni že polega. Le kadar je najbolj zdrav, se more na bergljah premikati semtertja. — Samo nekaj dni v letu prisije svetlo solnce kake pol ure v izbo. Ubogemu dečku so taki dnevi prazniki. Zadovoljno sedi na postelji in se pusti od solnca obsevani. Ko se skrije solnce, vzklikne vsakokrat: „Danes sem bil na prostem, danes sem videl preljubu solnce!“ Gozda ni nikoli videl. Krasnega pomladnega zelenja ne pozna. Sosedov sin mu je prinesel prvo bukovo vejico. To si drži nad glavo ter sanjari, da se sprehaja v bukovem gozdu, kjer sije ljubo solnce in kjer prepevajo ptice.

Nekoč mu prinese sosedov deček več poljskih cvetlic. Med temi je bila ena s koreninami. Deček jo vsadi v cvetlični lonec, ki ga postavi pred svojo posteljo. Skrbno pazi nanjo. Le-ona mu je najkrasnejši vrt, njegov zaklad na zemlji. Skrbno jo zaliva in pazi, da jo obsijejo vsi solnčni žarki, ki prihajajo k njemu. Samo ona ga razveseljuje. Veseli ga v sanjah; cvete in pošilja lepo vonjavo le njemu. Na njo se ozira deček, ko nekega dne mirno v Gospodu zaspi . . .

Angel varuh vzame dečka v svoje naročje, razpne bele peruti ter leti ž njim čez vse one kraje, o katerih je deček tolikokrat sanjal. Odtrga mu tudi nekaj cvetlic; ponese jih Bogu, da bi v nebesih še lepše

cvetele kot na zemlji. Kmalu sta bila v nebesih. Ljubi Bog pritisne mrtvega dečka k svojemu srcu in ta dobi peruti kot drugi angeli. Cvetlice, katere mu je angel prinesel, blagoslovi, a cvetlico, ki je bila dečku najljubša, poljubi in ona dobi glas in popeva v splošni radosti. In deček in cvetlica sta popevala v družbi angelov; nekateri so bili prav blizu Boga, drugi zopet bolj in bolj oddaljeni od njega, a vsi so bili srečni.

Pouk. Pazite na svoje zdravje! Varujte se, da se ne prehladite, kajti bolezen gre v človeka z vozom, iz človeka pa po niti. Ako ste pa bolni, imejte za vzgled Mirkota. Mirko je bil vedno bolehen. Nikoli ni bil na prostem. Veliko bolečin je moral pretrpeti in marsikatero bridko solzo je potočil. Toda Bog bedí nad svojimi in nikdo ne ostane brez tolažbe, kdor se izroči njemu. Marsikaterega obiskuje z nesrečo, vendar, če božje zapovedi zvesto izpolnujemo, prejeli bomo nebeško plačilo. Tako se je zgodilo tudi Mirkotu. Bog ga je poklical k sebi in sedaj se raduje v družbi angelov in svetnikov.

Kar Bog stori, vse prav stori,
Četudi se nam prav ne zdi.

2. Nazorni nauk.

Bog je ustvaril tudi brezštevilna, nevidna duhovna bitja, namreč angele. Bog je angele ustvaril, da bi ga spoznali, častili, ljubili, molili, mu služili in ljudi varovali. Angele, ki varujejo ljudi, imenujemo angele varuhe. Angele varuhe moramo častiti, se jim priporočati in jih slušati.

Z mano zjutraj rano
Vstane angel moj;
Hodi vedno z mano,
Vedno je z menoj.

VII. v — vile.

1. Pripovedovanje.

Zvesti bratje.

Ob času košnje prideta dva krepka mladeniča s Hrvaškega na Kranjsko, kjer je manjkalo delavcev ter se ponudita nekemu kmetu rekoč: „Ves čas vam hočeva kositi travo, ako nama daste živeža in še vsakemu deset kron plačila.“

„Deset kron vsakemu je preveč,“ odgovori kmet, „obema deset bi bilo dosti.“ „Ne!“ — odvrneta mladeniča — „midva želiva ravno

deset kron vsak, kajti drugače nama ni pomagano. Ako nama toliko nečete dati, greva pa naprej.“

„I zakaj pa ravno vsakemu deset kron?“ vpraša kmet. „Glejte,“ odgovorita mladeniča, „imava doma še enega mlajšega brata, ki je že 14 let star. Neki spreten kolar bi ga izučil kolarstva, a zahteva dvajset kron učnine. Toliko novcev pa naš oče nimajo in jih tudi nikakor ne zmorejo. Zato sva se starejša brata dogovorila, da hočeva toliko novcev zaslužiti.“

„Naj pa bo,“ reče kmet, „zavoljo vajine bratovske ljubezni vama rad dam dvajset kron, če bodeta delala, da bom z vama zadovoljen.“

Zvesta brata sta ves čas pridno delala; zjutraj sta prva vstajala in zvečer zadnja legla.

Ko je bila vsa košnja končana, izplača jima kmet za kolikor so se bili pogodili in jima reče: „Vidva sta si plačilo pošteno zaslužila, tukaj imata še vsak dve kroni po vrhu.“

Pouk. Zvesto so se ljubili bratje. Posnemajte jih, kajti:

Lepšega na svetu ni
Nego bratje so zvesti.

2. Nazorni nauk.

Vile rabijo posebno kosci in grabljice ob košnji. Kosci pokose travo, a grabljice pograbijo pokošeno travo z grabljami in vilami. Pokošeno travo tudi večkrat obrnejo z vilami in grabljami da se hitreje posuši. Suho travo ali seno nalože potem z vilami na voz in jo peljejo domov. Tudi pri kidanju gnoja rabimo vile. Tu vidite narisane vile. Oglejmo si jih! Iz česa so vile? Kaj imajo na konci?

Z vilicami jemo meso in druga jedila. Vilice so železne, imajo rogle in lesen ali železen roč.

VIII. r — raglja.

1. Pripovedovanje.

Mala deklica z žveplenkami.

V velikih mestih, kjer je veliko bogastva, še več pa revščine, prodajajo otroci ubogih roditeljev razne reči, da si s tem zaslužijo nekaj vinarjev.

Bila je huda zima in že se je mračilo, ko je šla majhna, uboga deklica bosa in gologlava po cesti. Imela je pač šlebedre na nogah,

ko je šla od doma, a kaj ji je to koristilo! Bili so preveliki, in ko se hoče vozu ogniti, izgubi enega, družega ji pa odnese hudoben deček.

Zebe jo. Nogi postaneta že rdeči in modri od mraza. V pletenici ima razne igrače: raglje, konjičke in več škatljic žveplenk. Ves dan že hodi po mestu, a nič ne proda. Zaradi tega in ker je izgubila šlebedre, boji se iti domov. Nikdo je nima rad doma, vse jo suje. Doma pa tudi ni nič bolj toplo, stanujejo pod streho in veter žvižga krog njih.

Od mraza vsa otrpnjena se vsede v kot dveh hiš. Nogi potegne pod krilce, a zebe jo še bolj. Tudi roke ima že vse trde od mraza. Ah! Ena žveplenka bi jo gotovo malo ogrela, ako bi si jo le upala užgati. Vzame jo, potegne in „rič!“ — kako to lepo gori! Res si roke malo ogreje, ko pa hoče še noge ogreti, ugasne žveplenka in deklica sedi zopet v temi.

Prižge drugo, tretjo ter sanja pri tem o topli sobi, pečenki in drugih prijetnih rečeh. Slednjič vidi celo v blišču plamena svojo babico, katere jo je zelo rada imela.

„Babica,“ vsklikne uboga deklica, „vzemi me seboj! Vem, da odideš, ko mi zmanjka žveplenk. Izginila bo tudi topla peč, pečenka in vse, kar me danes razveseljuje!“ Hitro prižge ostanek žveplenk, da bi babico pridržala. Žveplenke dajo tak svit, da je jasneje, kot bi bil beli dan. Babica se vsa sveti. Tudi ni bila še nikdar tako velika in tako lepa. Vzame malo deklico v svoje naročje in v srčnem veselju zleti kvišku. Deklica ne čuti več mraza, ne lakote, ne strahu — bila je pri Bogu.

Drugi dan dobé ubogo deklico z rdečimi lici, smehlajočim obrazom — mrtvo, zmrznjeno. Poleg nje pa dobe pogorele žveplenke. Hotela se je ogreti, rekli so ljudje. Nihče pa ni vedel, kako sladko je sanjala uboga deklica.

Pouk! Uboga deklica je veliko hudega pretrpela na svetu. Mraz, lakota in tepež je bilo pri njej nekaj vsakdanjega. Vendar je ostala poštena in se spominjala dobrih naukov svoje babice, katere jo je rada imela. Zmrznila je na cesti, vendar pri tem ni nič trpela, ampak v lepih sanjah je šla k Bogu, kajti:

Mladine najlepša lepota je ta,
Nedolžnost, ponižnost, pa žlahtnost srca.

2. Nazorni nauk.

Ena najnavadnejših igrač je raglja. Že male otroke razveseljuje ropotanje raglje. Tu vam pokažem ragljo. Iz česa je raglja? Ta raglja je torej igrača. Imamo pa tudi velike raglje, katere so

malo drugače narejene; iste niso igrače, ampak pomenijo nekaj prav žalostnega. Veliki teden se spominjamo namreč trpljenja našega Odrešenika Jezusa Kristusa, kateri je za nas trpel, na križu umrl in potem iz groba vstal. Ko se prične Jezusovo trpljenje, zavežejo v cerkvi v znamenje žalosti zvonove in iz zvonika se oglašajo žalostni glas raglje. Ko slišite iste dneve raglje mesto veselega zvonjenja, spominjajte se trpljenja Jezusa Kristusa, hodite pridno v cerkev in molite pobožno.

IX. e — Eva.

1. Pripovedovanje.

Adam in Eva.

Prvi človek je bil Adam. Nekdaj dá Bog Adamu trdno spanje, mu vzame eno njegovih reber in naredi iz njega ženo. Ko se Adam zbudi, pripelje mu Bog ženo. Adam se razveseli ter jo imenuje Evo, to je mater vseh živih. Adam in Eva sta v raju prav srečno živela. To je bilo prelepo življenje! Gledala sta v obličje svojega Stvarnika in se pogovarjala s svojima angeloma varuhoma. Živali in cvetlice so ju prijazno nagovarjali. To je bilo pač veselje sprehajati se ali potovati! Podnevi jima je kazalo pot svetlo solnce, a ponoči blede luna. Ako sta zgrešila pot, vprašala sta vsikdar solnce ali luno.

Ostala pa nista vedno dobra, ampak jedla sta, zapeljana od kače, od prepovedanega sadu. In zgodilo se je, kakor beremo v svetem pismu: Ljubi Bog je spodil prva človeka v daljnji svet. Bil je zaradi tega tako žalosten, da je raj vzdignil v nebesa. Sedaj je tam, kjer je bil poprej raj, puščava.

2. Pouk in nazorni nauk.

Ali sta bila prva človeka Bogu pokorna? Za vsako nepokorščino sledi kazen. Najhuje sta bila kaznovana Adam in Eva. Nič več nista gledala v obličje svojega Stvarnika. Nič več se nista mogla pogovarjati s svojima angeloma. Le-ta ju sicer nista zapustila, a ostala sta jima nevidna. Poprej sta imela vsega v obilnosti, a sedaj sta si morala v potu svojega obraza priboriti svoj kruh. Govorjenje živali in cvetic nista več razumela; vse jima je postalo sovražno. Najhujša kazen pa je bila, da:

Vse na svetu mora umreti,
Vse za prvi greh trpeti.

1. Uganka.

Kdo ni imel ne očeta ne matere?

X. c — cerkev.

1. Pripovedovanje.

Pobožna mati in njena sinova.

Na velik praznik reče plemenita gospa svojim sinovoma: „Oh, ko bi pač danes tudi jaz mogla v cerkev, da bi molila tam s pobožnim ljudstvom k Bogu! A zame je predaleč hoditi peš v mesto in naša kočija mi zdaj nič ne pomaga, ko smo konje prodali zaradi slabih časov.“

Njena sinova pa koj privlečeta kočijo ter se ponudita materi, da jo peljeta v cerkev, dasiravno je bila cerkev precej daleč. Mati se res usede v kočijo in plemenita mladeniča vlečeta kočijo namesto konj.

Vse ljudstvo je bilo živo ginjeno videvši toliko pobožnost matere in otročjo ljubezen njenih sinov. Od mestnih vrat do cerkve jim je posipavalo pot s cvetjem in zelenim listjem ter radostno vpilo: „Blagor srečni materi in njenima plemenitima sinovoma!“

Pouk: Ta dva sinova sta se ravnala po četrti božji zapovedi ki se glasi: Spoštuj očeta in mater, da boš dolgo živel in da se ti bo dobro godilo na zemlji. Ljubila sta pa tudi Boga, kajti vedela sta, da:

Največja čednost na svetu je ta:
Ljubiti roditelje in Boga.

2. Nazorni nauk.

Cerkev je največje in najlepše poslopje v vasi. V cerkvi je oltar, prižnica, krstni kamen, kor in klopi. Pri oltarju bere mašnik sv. mašo, na prižnici nam pripoveduje o ljubem Bogu, pri krstnem kamnu smo bili kršeni. Na koru pa zabučé pri sv. maši orgle in zapoje pevci. Cerkev je hiša božja. Kadar ste v cerkvi, govorite z Bogom. Hodite radi v cerkev!

Pridi k maši, kristijan,
Če le moreš — vsaki dan!

XI. č — črešnja.

1. Pripovedovanje.

Otroci v gozdu.

Otroci na kmetih imajo včasih daleč v šolo; zato čakajo drug drugega. Združeno stopa mala četa po polju in gozdih.

Na kmetih ne utegnejo roditelji dosti paziti na otroke. Delati morajo namreč pogostoma na polju do poznega večera. Včasih torej otroci ne hodijo naravnost iz šole domov kakor po mestih. Zlasti

poleti in jeseni se jim ne mudi posebno. Spotoma nabirajo rdečih jagod ali gob.

Iz neke vasice so hodili Matijček, Blažek, Ivanka, Lenica in Pavlek vsak dan v šolo. Pot je držala skozi velik gozd. Otrokom je bilo strogo zapovedano, ostajati na potu in ne hoditi v gozd, kajti marsikak potnik, ki je zgrešil stezo, begal je dolgo po gošči, predno je prišel iz gozda.

Ta gozd pa je bil dokaj prijazen. Včasih je gledala bistrooka srna na otroke, v dalji so videli mogočnega jelena, stopajočega pod drevesi — to jih je mikalo.

Zato sklenejo nekega dne, ko se vračajo domov, da hočejo nekoliko pogledati po gozdu.

Pavlek, najmlajši deček, sicer neče ž njimi, a reko mu, da je boječ. Zdaj se ohrabri in greši zoper zapoved svojih rediteljev.

Prišedši v gozd, zavijejo précej v grmovje. Kaj ugledajo? Robidnice pri robidnicah! Čim dalje stopajo v goščo, tem lepše in sočnejše so.

Zdaj se začudijo znova. Pred njimi se namreč razgrinja travnik, na katerem se paseta košuta in jelenček.

„Pojdimo ju gledat blizu,“ zakliče Ivanka. Mali grešniki se plazijo po prstih, da se približajo košuti.

Ali zaman. Živali pobegneta, ne da bi ju bili otroci videli od blizu.

„Glejte vendar te lepe črešnje! Kako so svetle!“ zakliče Blažek,

„Volčje jagode so!“ svari Lenica.

„Kaj še?“ pravi Blažek in seže po sadu. Predno mu utegnejo zabraniti, poje strupeno jagodo.

Lenica obledi od strahu. Poznala je strupene jagode prav dobro, kajti tudi ona jih je bila jedla nekoč.

Ko bi ji tedaj ne bil hitro pomagal zdravnik, prebila bi bila grozne bolečine in celo umrla.

Zdaj obide tudi Blažka strah. Hudo ga jame zvijati. Ne dolgo in vije se po tleh ter ječi in stoče. Kaj storiti? Kje je pot? Otroci so jo zgrešili popolnoma.

Oprezno se odpravi Matijček, da bi poiskal stezo. Ali že za pol ure se vrne brezupen. Pove jim, da je še globeje zašel v goščo. Vseh pet jame sedaj kričati na vse grlo. Ali nihče se ne oglasi, samo sra-koper žvižga svojo pesem na visoki jelki.

Zdaj se odpravita Pavlek in Ivanka, a tudi zaman. Jokaje se vrneta k ječičemu Blažku. Otroci poklekneje in prosijo Boga, da bi jim oprostil pregrešek in jim pokazal pravi pot.

V tem se zmrači. Roditelji so bili v skrbeh za otroke. S hlapci in deklami se odpravijo jih iskat.

Naposled jih vendar srečno najdejo. Ali dolgo so morali iskati in neprestano so jih klicali. -- Kakšni so bili otroci! Roke in noge krvavé od trnja, obleka raztrgana; vsi zmrzli ždé okoli stokajočega Blažka.

Blažka nesó domov. Tudi njemu pomaga zdravnik, ali dokaj bolečin je prebil, predno je ozdravil. Otroci so odslej slušali roditelje in hodili po pravem potu. Volčjih jagod pa so se izogibali že od daleč. Ali pa ni žalostno, da jih je šele nesreča spokorila?!

Pouk.

Kadar hodite v šolo, ostajajte lepo na potu. Nikar ne hodite v goščo, dasi vas vabijo cvetice. Veselite se dišečih dreves in zelišč, poslušajte vesele ptičke, ki prepevajè skačejo od vejice do vejice. Morda ugledate celó kako veverico, ki ravnokar steče čez pot in se nato bliskoma požene na bližnje drevo. Kako pleza visoko! Kar izginila vam je izpred oči.

Ali tudi tedaj, ko je solnce že popilo rosne bisere, nikar ne hodite daleč s pota. Kaj lahko bi se izgubili. Utegnili bi zamuditi kosilo ali večerjo, poleg tega pa bi ljube roditelje jako skrbelo, ako bi se ne vrnili o pravem času. -- Nikar tudi ne jejte jagod, katerih ne poznate. Utegnili bi prijeti za volčjo ali strupeno črešnjo. Slabo bi se vam izplačala sladkosnednost, morda bi celo umrli. Prepričali bi se, da:

Kdor naukov ne spoštuje,
Zdravje svoje zametuje.

2. Nazorni nauk.

Črešnja je drevo. Raste na vrtu. Ima lepo, belo cvetje. Kadar cvetje odpade, pokažejo se črešnje. Najprej so zelene, potem rdeče. Prav sladke so in okusne. Gotovo jih prav radi jeste.

Črešnjam podobne so volčje jagode, katere so strupene. Te pa ne rastejo na drevesih, ampak nizko pri tleh. Ne jejte črešenj, katerih ne poznate!

3. Uganka.

Je belo kot sneg, zeleno kot detelja,
Rdeče kot kri, otrokom diši.

XII. z — zvon.

1. Pripovedovanje.

Močni Janez.

Živela je nekdam močna žena, ki je imela fanta, ki so ga imenovali, akoravno je bil šele sedem let star, močni Janezek. „Mi smo ubožni ljudje,“ pravi mu mati nekoč, „zato glej in poišči si kako službo! Poprej pa pojdi v gozd in prinesi precej drv, da bom videla, ako si že dovolj močan, da te pošljem v tujino!“

Janezek je zelo žalosten ter prinese le malo butaro drv domov. Zato ostane doma še sedem let. Čez sedem let ga pošlje mati zopet v gozd. Sedaj je pa bilo drugače. Smreke je izdiral kot bi bile bilke, ter jih nosil domov kot bi bile žveplenke.

Mati ima sedaj dovolj kuriva za več let in Janez gre v tujino. V službo vstopi k skopemu kmetu; za letno plačilo ne zahteva nič drugega kot to, da sme dati kmetu ob letu eno zaušnico. Kmet ga pošlje drugi dan v gozd, da zvozi posekani les domov. Ker pa konjema preveč naloži, se ne moreta premakniti z mesta. Jezen izpreže Janez konje, jih vrže k lesu na voz ter privleče voz domov. Ko kmet to vidi, se prestraši ter z grozo misli na obljubljeno zaušnico. Ne reče vendar nič, ampak se vsede z vso družino h kosilu. Tu se gospodar prepriča, da Janez potrebuje več kot vsa druga družina skupaj. Prepriča se, da mu Janez zaje v enem leto hišo in kmetijo.

Premišljuje, kako bi se ga iznebil. Slednjič mu reče: „Moji ženi je padel pred dnevi prstan v vodnjak. Splezaj doli in poišči ga. Janez uboga. Komaj pa je bil doli, vržeta kmet in hlapec debele kamne nanj.

„Stran s kokošimi zgoraj“, vpije Janez, „one brskajo pesek v vodnjak!“ Sedaj vzame kmet s hlapci zvon iz kapelice ter ga vrže v vodnjak. Ta naj pokrije Janeza. „Kako čedna kapica za mene!“ sliši se iz globine. Sedaj jim ne ostane nič drugega kot mlinski kamen. Vržejo torej tudi mlinski kamen nanj. „Stojte!“ vpije Janez, „sedaj imam prstan, pojdite mi iz luči, jaz pridem!“ Zvon na glavi in mlinski kamen na roki se prikaže Janez.

Kmet se zopet z grozo spomni na zaušnico, katero bo od Janeza ob letu dobil. Podari mu veliko denarja, da ga zapusti.

Močni Janez je potoval še več let po svetu ter si s svojo močjo pridobil veliko bogastva. Slednjič se poda k svoji materi ter živi z njo veliko let v zadovoljnosti.

Pouk.

Janez je bil svoji materi vsikdar pokoren. Bog mu je dal zaradi tega veliko telesno moč. Ker je bil ubog, moral si je po svetu svoj kruh služiti. Bog ga je obvaroval vseh nesreč. Vrnil se je domov zdrav, vesel in bogat. Prepričal se je, kako resničen je rek:

Le delaven in priden bod',
Zakladov našel boš povsod!

2. Nazorni nauk.

Tu vidite zvonec. Take zvonce imamo pri vratih, da pozvonimo. Iz česa je zvonec? Kaj ima v sredi? V visokem zvoniku visi več zvonov. Zvon vas pokliče zjutraj, da vstanete, molite in da greste v šolo. Opoldne vas opominja zopet, da je čas molitve in kosila. Zvečer vam kliče zopet: „Molite in zaspite!“ V nedeljo in ob praznikih vam naznanja, da je Gospodov dan ter vas kliče v cerkev. Če preti v mestu ali vasi kaka nevarnost, če gori ali se je bati povodnji, toče, oglašča se zopet zvon. Ko pa umremo, spremi nas do groba.

XIII. ž — žaga.

1. Pripovedovanje.

Mož v luni.

Bil je mož, ki ni spoštoval ne petka ne svetka. Neko nedeljo se odpravi v gozd. Vzame svojo žago, odžaga ž njo drevo in naredi butaro. Na butaro priveže svojo žago ter nese vse domov.

Medpotoma ga sreča lep mož v nedeljski obleki; bil je na potu v cerkev. Ta obstane in vpraša moža z butaro: „Ali ne veš, da je danes nedelja? Ali ne veš, da je Bog ta dan počival, ko je ustvaril nebo in zemljo? Ali ne veš, da stoji v tretji božji zapovedi: Posvečuj nedeljo in praznik! Lepi mož v nedeljski obleki je bil Bog, a mož mu trdovratno odgovori: „Nedelja na zemlji in pondeljek v nebesih, kaj meni to mar in kaj tebi to mar?“ „Nosi svojo butaro večno,“ pravi Gospod, „in ker ne spoštuješ na zemlji nedelje, imej večni delavnik. V strašilo za iste, kateri skrunijo nedeljo, pa stoj v luni.“

Od istega časa stoji v luni še vedno mož z butaro in tako bo ostalo na večne čase.

Pouk.

Ta mož je bil zelo brezbožen. Spoštoval ni ne petka ne svetka. Zato je pa tudi občutil ostro božjo kazen. Bog kaznuje vsakega, ki greši.

Varuj človek greha se,
Vir nesreče vsake je.

2. Nazorni nauk.

Kaj vidite tu? (žago.) Žaga ima podstavek in rezilo. Iz česa je podstavek? Iz česa je rezilo? Rezilo je iz železa in je tenko. Ima ostre zobove. Z žago žagamo les. Imamo pa tudi žage, katere goni voda. S temi žagami prežaga žagar hlode v deske.

3. Uganki.

Imam zobe in vendar ne jem, režem in vendar nisem nož. Kaj je to?

Kdo ima zobe, pa ne grize?

XIV. s — srp.

1. Pripovedovanje.

Ženjice.

Jutro je bilo. Pridne ženice vzamejo srpe in začno žeti zlato pšenico. Ko pridejo do srede njive, zagledajo gnezdo z sedmimi, še negodnimi mladiči. Žalostno obletavajo stare prepelice gnezdo. Mislile so, da bodo ženjice mladiče vzele domov. Toda tem se male ptičice smilijo. Dolgo premišlujejo, kako bi jih rešile. Slednjič pustijo isti kraj v miru in požanjejo ostalo pšenico. Stare prepelice z veseljem krmijo svoje mladiče in kmalu zrastejo mladičem peroti, da morejo odleteti. Dobre ženjice požanjejo med tem časom druge njive ter so vesele, da so rešile nedolžne ptičice.

2. Nazorni nauk.

Krivo rezalo, kratko držalo.

Kdor ne ugane, ta vé kaj malo, kaj je to? Kaj ima rezalo? Ali ima nož krivo rezalo? Kaj ima še rezalo? Ali ima kosa krivo rezalo? Kaj ima torej krivo rezalo in kratko držalo? Kakšno držalo ima srp? Iz česa je rezalo? Iz česa je držalo? Čemu rabimo srp?

XV. š — šilo.

1. Pripovedovanje.

Jurče in Zorka.

Jurče je bil hudoben deček. Velikokrat so ga kaznovali v šoli in doma, če se je zvedelo, da je jemal ptičja gnezda in brezčutno gledal, kako so ubogi ptički žalostno čivkali in plaho iskali mladičev, katere je bil še zdavna potisnil v žep! Kolikokrat so ga kregali ljudje,

če je lučal kamenje na kure in pse! Ali nič ni pomagalo. Jurče je ostal vedno isti hudobnež. Zategadel ga ni maral nihče. Pridni in uljudni otroci so se ga izogibali že od daleč, zlasti Zorka, živahna deklica, ki je rada s svojim kruhom pitala uboge ptiče. Bala se ga je posebno zato, ker jo je dražil. Kaj rad je namreč lučal kamenje, kadar je potresla krilatim gostom, da so se hipoma razpršili.

Zorka je imela ljubeznjivega psička. Snežnobel je bil, samo na levem ušesu je imel črno liso.

Jurče ga je rad vabil k sebi. Kadar pa je bil dosti blizu, polil ga je s tinto ali z barvo.

Zorkin oče so ga že nekolikokrat zatožili pri očetu. Ali, če so kaznovali nepoboljšljivega dečka danes, jutri je že znova premišljeval, kaj bi napravil.

Psiček ga seveda že dolgo ni maral. Renčal je nanj, če ga je le ugledal. Saj je brezsrčni deček pogostoma tepel ubogega psa in nekoč celo tako, da je šepal dolgo.

Nekega dne zapreti Jurče preko vrtno ograje Zorki, da prebode psu črno uho s šilom.

Zorka se prestraši. Vedela je prav dobro, da bi Jurče kar nič ne pomišljal izvršiti to surovo namero. Zato ne pušča psa prav nikamor več, niti pred vrata ne. Kaj stori Jurče?

Bodisi karkoli, zajeti hoče živalico. Trdosrčnik sklene, da se znosi do dobrega.

Res preži na psa, ali dobiti ga ne more. Nekoč pa čaka, dokler ne gredo Zorkini roditelji z doma. Zdaj ve, da je deklica sama doma s psičkom. Hipoma se zažene preko ograje in se splazi pri zadnjih vratih v hišo. Res zaloti psa, ki precej zalaje nanj. V desni roki ima šilo, z levico pa seže po psu. Ali sicer jako pohlevna žival je vsa razkačena. Ugrizne ga v desno roko, da Jurče kar zakriči od bolečin. Šilo mu pade na tla, zbežati hoče iz hiše.

Psiček pa ga ne pusti. Za meča popade bežečega dečka, da jame Jurče kričati na vse grlo, naj ga vendar oproste razljučene živali.

Ko pride Zorka, zgrudi se Jurče nezavesten od bolečin. Iz raznih ran mu curlja kri. Le stežka umiri dekletce psa. Renčoč se umakne.

Zorka kliče pomoči. Ali dolgo traja, predno pridejo ljudje. Hudo ogrizenega dečka nesejo domov.

Dokaj tednov mora razposajeni deček prebiti v postelji. Močno ga boli. Leva noga in leva roka sta otrpli, razkačeni pes mu je pregriznil kite.

Pouk.

Bodi vam ta povest v svarilo, da nikoli ne mučite živali. Trdosrčnika zadene kazen prej ali slej. Vsako žival boli. Pomislite, kako bi bolelo vas, da vas mučijo suroveži. Jurčeta je zadela huda kazen ali nikomur se ni smilil hudobni, razposajeni deček. Saj se tudi njemu ni smilila nobena žival.

Bog vse vidi, Bog vse ve,
Greh se delati ne sme.

2. Nazorni nauk.

Tu vidite šilo. Tu je ročaj in tu ostri konec. Iz česa je ročaj? Iz česa ostri konec? Kdo rabi šilo? Čemu rabi črevljar šilo!

XVI. t — tablica.

1. Pripovedovanje.

Bodi spravlјiv.

France in Jožek sta šla v šolo. Medpotoma pokaže Jožek Francetu tablico, na katero je spisal domačo nalogo. Ta pogleda nalogo in pravi: „Jožek, ti si danes nalogo slabo naredil. Imaš veliko pomot in tudi nisi pisal lepo.“ Hoče mu pokazati pomote, a ta se vjezi, zagrabi tablico ter ga začne suvati. France se noče pretepavati, ampak gre mirno naprej. Vendar mu reče: „Jožek, jaz bom gospodu učitelju povedal, kako si me suval.“ — „Povej!“ odvrne Jožek.

Ko sta blizu šolskega poslopja, prime Jožek Franceta za rokav in pravi: „France, nikar ne povej gospodu učitelju, saj te ne bom več suval!“

France se obrne k Jožku in vidi, da je žalosten. Jožek mu poda roko in prosi odpuščanja. France mu stisne roko in pravi: „Odpuščeno je in pozabljeno!“

Pouk.

Jožek je delal v jezi. France je ostal miren. Jožek je prosil odpuščanja, France mu je odpustil. Bil je torej spravlјiv.

Mladine najlepša lepota je ta,
Nedolžnost, ponižnost, pa žlahtnost srca.

2. Nazorni nauk.

Tablice na klop! Kaj ste položili na klop? Čemu imate tablice? Ker nam rabi za pisanje, je orodje. Orodje, katero rabimo v šoli, ime-

nujemo šolsko orodje. Povej mi še kako drugo šolsko orodje! Iz česa je tablica? Tablica ima torej ploščo in okvir. Iz česa je plošča? Iz česa je okvir? Kaj se zgodi, če pade tablica na tla? Tablica je bolj dolga kot široka, in štirioglata. Kakšne barve je plošča? Kakšne barve je okvir? S čim pišemo na tablo? Iz česa je pisalo? Kam ga shraniš, da se ne zlomi? Kaj je v okviru? Kaj privežemo v luknjico?

XVII. d — dimnik.

1. Pripovedovanje.

Dimnik.

Pri neki hiši so popravljali streho. Ko so šli krovci h kosilu, splazi se Anton na podstrešje, spleza skozi strešino okno na streho ter po vrvi celo na dimnik. Vsede se na dimnik ter zavriska. Ko pa pogleda na cesto, se mu zvrtil v glavi. Ves je omoten. Padel bi na cesto, ako bi ne zgrabil k sreči za vrv, katero so krovci privezali. Na njegovo upitje prihitijo krovci ter ga rešijo velike nevarnosti.

Pouk.

Anton ni ubogal svojih roditeljev. Bil je neslušen. Nekdaj hoče splezati na streho. Roditelji ga svarijo. On jih ne posluša. Zbog svoje neslušnosti je bil v veliki nevarnosti. Prepričal se je, da:

Kdor ne uboga,
Tepe ga nadloga.

2. Nazorni nauk.

Pri nas imamo moža, ki leto in dan ničesar ne je, pa vedno iz pipe kadi. Kaj je to? Zakaj se iz dimnika vedno kadi? Rojen še oče ni, sin že po strehi leti. Kaj je to? Da bolje gori ter da se ne kadi imamo dimnike. Kakšni so dimniki zunaj? Kakšni so znotraj? Kaj je pozimi belo, poleti pa črno?

XVIII. 1 — lij.

1. Pripovedovanje.

Ne bodi radoveden.

Videk je bil od srca dober deček. Kadar je hotel bil je tudi jako priden in poslušen. Samo eno veliko napako je imel. Zaradi nje so ga karali, celo kaznovali roditelji in učitelji; bil je namreč od sile radoveden.

Povsod je moral biti, hotel vse videti in slišati, zlasti pa to, kar ga ni prav nič brigalo.

Obetal je sicer, da se poboljša, ali hitro je pozabil svoje obljube in ostal radovedni Videk.

Nekoč so kovali konja na dvorišču očetovem. „Ne hodi preblizu!“ svarila ga je mati. Videk pa je hotel vsekako videti, kako pribija kovač konju podkev na kopito. Konj pa brcne in zadene Vidka tako silno na čelo, da se zgrudi nezavesten. Šele za nekaj časa se zopet zave.

Koliko je obečal takrat! Ko so pa govorili nekaj dni pozneje, da ima sosed hudega junca v hlevu, kdo se je plazil k nevarni živali? Radovedni Videk.

Ko junec ugleda dečka, razjezi se, strga se z verige ter ga podere. Toliko da ne usmrti malega radovedneža.

Vidkovi roditelji so bili zelo žalostni, ker se nikakor ni hotel odvaditi svoje napake. Primeri se pa nekaj, kar ga ozdravi za vselej. Vidkov ded je bil barvar. V delavnici barvarski stoji mnogo velikih bakrenih kotlov, napolnjenih z raznimi razstopljenimi barvami. Vanje devljejo svilo, volno in druge snovi, da jih barvajo črno, modro, rdeče, zeleno, rjavo in rumeno.

Videk je ravno dobil belo poletno obleko, ki se mu je podajala kar najlepše. Odpravi se k dedu, da gre ž njim v cerkev. Bila je namreč nedelja. Dedu ne more najti precej. Išče ga po vsi hiši. Ker se posli ne menijo dosti zanj, odpravi se v barvarnico, dasi ne sme. Plazi se celo okoli barvnih kotlov in gleda vanje. Za to se ne meni, da bi utegnil zamazati obleko. Ne samo, da gleda v kotle, on hoče tudi videti, kakšna barva je v njih. Zato vtika mezinec vanje. To ni bilo kaj lepo in tudi oprezno ne. Ko se pa preveč iztegne čez kotel, premahne in pade vanj.

Po sreči stopi prav sedaj pomočnik v barvarnico. Vse se mu zdi kaj se je zgodilo. Zato hiti h kotlu in izvleče radovednega dečka za lase. Kakšen je Videk! Od nog do glave modro pobarvan; niti izpregledati ne more!

Pomočnik pokliče tovariše. Ded, ki se je ravno vrnil, prihiti prvi v delavnico.

Ali kako pomagati? Druzega ne morejo storiti, nego postaviti dečka pod velik lij in vlivati vodo nanj.

Ali dosti ne pomaga. Obleka je pokvarjena, Videk pa moder po vsem životu. Drgnejo ga z milom, s krtačami — Videk ostane moder.

Roditelji sklenejo roke, ko ga vidijo. Mati ga skuša znova umiti, ali Videk ostane moder kakor nebo v lepih poletnih dneh.

Dolgih šest tednov hodi po mestu modrobarvan pa obrazu in rokah. Vsi ljudje se mu smejejo.

Zdaj šele se pokesa. Kako rad bi zardel od sramote, ali ne more zaradi modre barve. Roditelji ga kregajo vsako jutro, tovariši ga dražijo neprestano. Oče ga nečejo jemati seboj, ded pa hodi ob nedeljah sam v cerkev. Videk poseda v kotu sobice, skriva se ljudem, če le more in pogostoma bridko joče zaradi neposlušnosti svoje. Nekaj dobrega je pa vendar imela nezgoda — Videk odslej ni bil radoveden.

Pouk.

Videk je bil silno radoveden. Ker ni poslušal naukov svojih roditeljev in učiteljev, se je prepričal, da:

Darilo le pridnega čaka,
Sramota in škoda — bedaka.

2. Nazorni nauk.

Spodaj sem ozek, zgoraj širok, požiram, kar teče, a vedno sem prazen. Kaj je to?

Lij je zgoraj širok, spodaj pa ozek. Iz česa sestoji lij? Čemu imamo lij?

XIX. b — boben.

1. Pripovedovanje.

Plemi č - b a h a č.

Kralj je imel mladega zlahtnika, katerega so imenovali plemi č-baha č, ker je vedno veliko obljubil, a malo storil. Kralj pa je imel tudi šaljivca in ta je hotel poboljšati baha ča.

Posrečilo se mu je na ta način:

Nekega dne zaželi kralj pečene pti če za večerjo. Reče torej plemi ču: „Pojdi v gozd in ustrelj mi deset pti čev!“ Plemi č pa odvrne: „Ne deset, ampak sto pti čev ti hočem ustreliti.“ „Dobro,“ pravi kralj, „ako si tako dober strelec in mi jih prineseš sto, dobiš za vsakega en srebrnjak.“ Šaljivec to sliši, vzame bob en, gre pred plemi čem v gozd, kjer je bilo najve č pti čev ter jih skli če z bobnanjem ter jim reče: „Pti čice, skrijte se! Plemi č-baha č kmalu pride ter vas ho če postreliti.“

Ko pride plemi č v gozd, ne vidi nobenega pti ča. Vsi pti či so se namre č poskrili. Ko se vrne s praznim žepom, bil je sto dni zaprt, ker ni svoje obljube držal.

Ko je bil zopet prost, reče mu nekega dne kralj: „Rad bi danes imel pri obedu pet rib.“ Plemič se spomni na sto dni zavora, vendar se prenašli ter reče: „Ne pet, ampak petdeset rib hočem vjeti.“ Kralj pa mu odvrne: „Ako si tako dober ribič, da mi prineseš petdeset rib dobiš za vsako en cekin.“ Šaljivec to sliši, vzame boben, gre k jezeru, skliče z bobnanjem ribe ter jim reče: „Ribice, bežite! Plemič-bahač pride ter vas hoče poloviti.“

Ko pride plemič k jezeru, ne more vjeti nobene ribe. Vse so namreč splavale k drugemu bregu. Ko se zopet vrne s praznim žepom, zapre ga kralj petdeset dni, ker ni držal svoje obljube.

Ko je petdeset dni preteklo, reče mu kralj: „Rad bi jedel zajca.“ Plemič se spomni svojega zavora ter reče: „Gospod, hočem ti prinesiti najmanj deset zajcev.“ Kralj mu odvrne: „Ako si tako dober lovec in mi jih prineseš deset, dam ti za vsacega tri cekine.“ Šaljivec gre zopet z bobnom v gozd, skliče zajce in jim reče:

„Zajci, skrijte se! Plemič-bahač pride ter vas hoče postreliti.“

Plemič pride, a ves dan ne ustrelil ni enega zajca. Kralj ga zopet zapre deset dni, ker ni držal svoje besede.

Ko je zopet prost, reče mu kralj: „Rad bi obedoval jelena.“ Plemič se spomni svojega trpljenja, katero mu je povzročilo njegovo bahaštvo. Zato mu odvrne ponižno: „Hočem iti v gozd ter pogledati, če bom mogel ustreliti jelena.“ Res ustrelil jelena. Z velikim veseljem ga prinese kralju. Ta se smeje ter mu reče: „Glej kako lahko je obljubo držati, ako se nič nemogočega ne obljubi.“ Šaljivec se je smejal v pest, kajti plemič je postal od istega dne ponižen.

Pouk.

Plemič je bil velik bahač. Veliko je obljubljal, a malo storil. Vse se mu je smejalo. Ostal je vendar isti bahač. Šele večkratni ostril zavora ga je izmodril. Ne obljubujte torej veliko, posebno pa nič nemogočega. Prav resničen pa je pregovor: „Kdor veliko govori in obljubuje, mora veliko znati, ali pa veliko lagati.“

2. Nazorni nauk.

Kdo izmed vas ne pozna bobna? To je pač prijetna igrača. Marsikateremu izmed vas je prinesel sv. Miklavž to igračo. Oglejmo si jo. Iz česa sestoji boben? Na kaj tolčemo? S čim tolčemo? Boben vam je torej prijetna igrača. Tudi odrasli imajo boben, pa je večji in jim ni igrača. V mestih in trgih sklicuje mestni stražnik z bobnanjem

ljudi. Tudi vojaki imajo boben. Vojaki morajo velikokrat v tuje kraje. Medpotoma oživlja jih boben in veselo pravijo vojaki, ko se bližajo tujemu kraju:

Boben bobna — bam brbam.
Spet vojaki gremo k vam.

Ko pridejo v mesto ali vas, pravijo ljudem:

Boben bobna — bam brbam,
Dobrih postelj dajte nam.

Drugo jutro jih skliče zopet boben in veselo odkorakajo vojaki, rekoč:

Boben bobna — bam brbam,
Danes gremo kam drugam.
Cesar plača tu in tam.

XX. h — hiša.

1. Pripovedovanje.

„Pridi, Dragica,“ pravi Stanko, „hočeva zidati hišo, zate in zame za očeta in mater, zraven mal hlev za konja in kočico za psička.

Vzamete kamenčke za zidanje ter začnete zidati, da jih je bilo veselje gledati. Zid je vedno višji. Okna in duri morajo tudi biti in zgoraj naredita streho.

Spodaj je delavnica za očeta. Iz veže navzgor se pride po stopnicah na podstrešje, iz veže navzdol pa v klet. Zraven hiše pa sezidata hlev, ki ni tako visok, zraven hleva postavita pa kočico za psa. Ko vse to dovršita, sta zelo vesela ter od veselja ploskata z rokami.

Pouk.

Stanko in Dragica sta bila pridna otroka. Rada sta ubogala svoje roditelje. Ti so jima kupili več igrač, tako tudi kamenčke za zidanje. S temi kamenčki sta sestavila marsikaj. Posebno sta znala lepo hišo sestaviti. Bila sta vsikdar pridna in vesela.

Pridne otroke, veselo srcé
Ima rad Bog in tudi ljudjé.

2. Nazorni nauk.

Kakšne igrače sta imela Stanko in Dragica! S temi kamenčki sta sestavila hišo. Kaj sta naredila najpoprej? Kaj sta pustila v zidu? Kaj sta sezidala spodaj? Potem sta naredila stopnice. Ene so peljale navzdol, druge pa navzgor. Kam se je prišlo navzgor? Kam pa navzdol? Kaj sta naredila vrhu hiše?

XXI. k — kladivo.

1. Pripovedovanje.

Umni kovač.

V nekem mestu je živel kovač, ki je zbog svoje razumnosti in spretnosti slovel daleč okrog. Videl je veliko sveta ter doživel mnogo čudnih dogodb. Ko pa postane bolj prileten, se naseli v svojem rojstvenem kraju. Nekoč prenoči pri njem možiček z oslom. Kovač mu dobro postreže, podkuje osla, ne da bi zahteval plačila. To se dopade možičku in reče mu: „Vóli tri želje in spolnile se ti bodo!“ Ker so kovaču radi kradli hruške, želi, naj nikdo, kdor bo splezal na hruško, ne more zapustiti hruške brez njegovega povelja. Ker so v njegovi sobi večkrat kaj ukradli, želi tudi, naj nikdo ne more brez njegovega dovoljenja v sobo kot skozi luknjico pri ključavnici. Po vsaki teh nespametnih želj opominja ga možiček, naj najboljšega ne pozabi. „Najboljše je dobra pijača,“ pravi kovač, „želim torej, naj v mojem kozarcu nikdar ne zmanjka dobre kapljice.“ „Tvoje želje se bodo spolnile,“ pravi možiček in odhaja.

Kovač živi še veliko let zdrav in vesel, kajti dobra kapljica v kozarcu, katere ni nikdar zmanjkalo, ohrani ga zdravega in trdnega. Slednjič pride tudi k njemu smrt. Kovač je navidezno zadovoljen iti ž njo, a prosi jo samo, naj mu odtrga za popotnico nekaj hrušek, kajti on je preslaboten, da bi splezal na drevo. Komaj spleza na hruško, pravi kovač: „Ostani na hruški!“ Rad bi namreč še živel. Smrt pojé vse hruške z drevesa, potem pa se prične post in shujšala je tako, da so ji ostale same kosti. Na zemlji ni nihče več umrl. Slednjič gre kovač k smrti in se pobota ž njo, da ga bo vprihodnje v miru pustila. Smrt odhiti jezna, da se ne more nad kovačem maščevati ter naščuva nanj hudobca. Kovač že od daleč zagleda hudobca. Hitro zapre duri, drži s pomagachi meh k luknjici ključavnice in ko hudobec skozi luknjico pribrenči, ga vjame v meh ter istega zaveže. Hitro dene meh s hudobcem na naklo in ga z najtežjimi kladivi toliko časa obdeluje, da je bil hudobec ves polomljen in da ves potrť obljubi, da se ne bo več prikazal.

Dolgo časa še živi kovač. Ko mu pa umrejo vsi prijatelji in znanci, naveliča se tudi on življenja. Poda se torej na pot v nebesa, kjer prav ponižno potrka. Sv. Peter odpre in v njem spozna kovač možička, kateri ga je velikokrat obvaroval in mu slednjič spolnil tri želje.

Tóda sv. Peter mu pravi: „Glej, da se spraviš, nebesa ti ostanejo zaprta, kajti pozabil si želeti najboljše — zveličanje!“ Tudi v peklu in

v vicah ga niso hoteli sprejeti. Zato se poda h kralju Matjažu, kjer spi ž njim še dandanes ter pričakuje, da bo kralj Matjaž vstal ter vnovič nastopil svoje kraljestvo.

Pouk.

Sv. Peter je obiskal kovača. Ker ga je ta dobro pogostil, obljubil mu je spolniti tri želje. Opominjal ga je, naj si želi najboljše. Kovač je skrbel le za telo, na dušo je pa pozabil. Ko se je naveličal živeti, sprevidel je, kako lahkomišljeno je ravnal. Zatorej pazimo na svoje zdravje, a skrbimo pred vsem za svojo dušo.

Truplo mora kmalu umreti
Duši vedno je živeti;
Oj skrbi sicer za telo,
Pred vsem pa duši za nebo!

2. Nazorni nauk.

Kladivo je železno ter ima leseno toporišče. Ker ga rokodelci potrebujejo, kadar delajo, je kladivo orodje. Imamo pa tudi kladiva, katerih ne more človek vzdigniti, ampak katera vzdiguje voda. Ta kladiva so zelo velika, težka. Njihov ropot se sliši daleč okrog. S temi kladivi obdelujejo kovači v ognju omehčano železo in izdelujejo iz njega razna orodja.

XXII. p — peč.

1. Pripovedovanje.

Lahkomiselna prijatelja.

Gregec in Mihec sta bila dobra prijatelja. Gregec je bil sicer nekoliko mlajši, a kaj zato! Kar nista se mogla ločiti. Nobeden ni hotel brez drugega na izprehod. Kar je imel eden, delil je z drugim. Drugih tovarišev sta se izogibala. Zategadel ju tudi tovariši niso marali dosti.

Obema so dajali časi roditelji nekoliko denarja. Hranila sta ga, da kupita žogo.

Nekega dne pravi Mihec Gregcu: „Prijatelj, čuj! Včeraj sem poskusil kaditi. Oče so bili odložili pipo za peč; vzel sem jo, in kadilo se je kakor iz dimnika.“

„Tudi jaz bi hotel,“ odvrne Gregec.

„Kupiva si smodek,“ nasvetuje Mihec.

Gregec je precej zadovoljen. Nekoliko pozneje stojita v tobačni prodajalnici.

Prodajalcu se zdita sicer mala kupca dokaj sumljiva, ali ker je Mihec že pogostoma za očeta kupoval smodek, dá jima, kar zahtevata.

Hitro kupi Mihec še škatljico žveplenk, nato premišljata, kje bi bil pripraven kraj, da bi kadila složno.

Gregec nasvetuje bližnji skedenj, zakaj vreme je mrzlo in neprijazno. Tudi si ne upata kaditi na cesti, ker bi ju utegnil kdo videti.

Mihec pritrdi in prijatelja gresta v skedenj.

Ondu sedeta v kot in zapalita smodki.

Gregcu se zdi, da pravzaprav kaja ni kaj prida.

Pogosto mora kašljati in slabo mu hoče biti.

Tudi Mihcu se ne godi bolje. Pokazati pa hoče, da je izkušen in močnejši. Zato puha goste oblake iz smodke.

Hipoma zaškripljejo vrata, odpro se — veter jih je odprl.

Dečka se kar zdrzneta. Mislita, da ju je kdo zasačil.

Prestrašena vržeta goreči smodki od sebe in smukneta v seno.

Šele ko vidita, da ni nič, prilezeta iz sena in se zmuzneta hitro domov.

Doma Gregec toži, da ga boli glava. Skoro jame tudi hudo bljuvati. Nič bolje se ne godi Mihcu.

Starši pošljejo po zdravnika. Sprva so mislili, da sta jedla nezrelo sadje ali pa strupene jagode, — hipoma se začuje krik, da gori.

Kaj je? skedenj gori!

Plamen razsvetljuje vso vas. Gasilci prihité gasit. Bolna dečka stokata na posteljah, zunaj pa se glasé znamenja, katera trobijo gasilci na rog.

Kako utriplje srce Mihcu in Gregcu. Hudo je obema, zakaj dobro vesta, da sta zažgala neopravičeno, lehkomiselno.

Sodišče je poizvedovalo, kako je zagorelo.

Skoro se prepriča do dobrega. Dečka sta bila bolna, trgovec je povedal, da sta pri njem kupila smodke. Vrhu tega pa so ju videli nekateri tovariši, ko sta stopila v skedenj.

Nekoliko pozneje že pridejo stražniki ponja.

Roditelji vijo roke, dečka jokata bridko. Ali sodišče razsodi strogo. Mala zločinca sta hudo kaznovana in se morata v temnici pokoriti za svojo lehkomiselnost.

Ko ju izpusté, nečejo ju imeti vaščani. Stežka jima poiščejo roditelji v dveh različnih mestih mojstrov, kjer sta se učila rokodelstva. Tako sta morala Mihec in Gregec iz domače hiše, kjer jima je bilo tolikanj dobro. Dokler živita, očitala si bosta vedno, da sta zaradi neopravičene lehkomiselnosti izgubila dom, globoko užalila roditelje in napravila toliko škodo.

Pouk.

Tu imate vzgled, koliko bridkosti napravijo zlobni otroci svojim roditeljem. Ne igrajte se torej z ognjem. Pomnite, kako sta Mihec in Gregec iz same lahkomišelnosti vpepelila roditeljem dom.

Dober otrok roditeljem radost,
Zloben njih nevolja in bridkost.

2 Nazorni nauk.

Hočem vam povedati zopet eno uganko:

Ako sem topla, je zunaj mrzlo;
Potem me obišče mlado in staro.

Katera reč je takrat topla, ko je zunaj mrzlo? Oglejmo si peč! Iz česa je naša peč? Iz česa bi pa tudi lahko bila? Kakšna je peč znotraj? Kaj naredimo v peči? Kaj pa še nastane, ako zakurimo? Kam odide dim? S čim zakurimo? Ako v peči zakurimo, kakšen je zrak v sobi? Kdaj imamo radi tople sobe? Kdaj ne?

XXIII. j — jabolko.

1. Pripovedovanje.

Deček pred skledo jabolk.

Milan je šel v neko hišo, da bi šla z Vilkomotom skupaj v šolo. V sobi ne najde nobenega človeka, pač pa zapazi na oknu skledo, v kateri je bilo polno lepih jabolk. „To so lepa jabolka,“ misli si, gre bliže in jih ogleduje še bolj radovedno. Prav rad bi eno vzel. „Toda ne,“ pravi, „tega ne smem storiti, ako me tudi tu nihče ne vidi, saj me vidi vendar Bog. Saj on vse vidi!“ Pusti torej jerbas in hoče oditi. „Počakaj“, pravi nekdo v sobi. Kako se prestraši deček! — Še bolj pa se ustraši, ko star mož, ki je sedel za pečjo, pride k njemu in mu reče: „Ne boj se! Milan, ti si dober otrok, ker vedno misliš na Boga. Sedaj pa vzemi jabolk, kolikor jih hočeš in kolikor jih moreš v žep vtakniti!“

Pouk.

Milan se je spominjal božjega očesa, katero nad nami čuje in vse vidi. Zato se ni udal zapeljevanju hudobnega duha, ampak srečno premagal poželenje do hudega. Spominjal se je vedno, da

Bog vse vidi, Bog vse ve,
Greh se delati ne sme.

Nazorni nauk.

Pokaže se nekoliko različnih jabolk.

Kje je rastlo to jabolko? Jabolko je sadje. Jabolka zamoremo jesti. Kakšno je torej jabolko? Kakšne barve so jabolka? Ali so jabolka vedno imela te barve? Kakšna pa so jabolka takrat, ko so še zelena? Zakaj ne smete nezrelega sadja jesti? Kakšna jabolka smete jesti? Ako jabolko razrežemo, postane klina mokra, zakaj? Jabolko je torej sočnato.

Hočem prerezati to jabolko. Kaj vidite v sredi jabolka? Kaj nastane iz zrna?

XXIV. g — gobe.

1. Pripovedovanje.

Strupene gobe.

Mati so poslali Katinko v gozd, da bi nabrala gob, ker so jih oče posebno radi jedli. „Mati!“ zakliče deklica, ko nazaj pride, „danes sem pač lepih nabrala. Le pogledjte jih, kako so lepo rdeče in belopikaste, kakor bi jih z mlekom pokropil. Našla sem bila tudi onih grdih rjavih, kakršnih ste bili vi unkrat prinesli, pa nisem marala zanje in sem jih pustila.“

„O ti nespametno dete!“ reče prestrašena mati. „Te gobe, čeravno se tebi dopadejo, so strupene mušnice; kdor bi jih jedel, bi umrl. A one rjave in grde, ki si jih pustila, so najboljše, akoravno se tebi ne zde.“

Pouk.

Tako, ljubi otroci, se pri mnogih rečeh na svetu godi. Najdejo skrivne čednosti in tihe lastnosti, na katere malokdo gleda, pa tudi bliščeče in sijajne slabosti, katere bedaki hvalijo in občudujejo. Tako nas tudi greh skuša z bliščečo svojo lepoto in omamno sladkostjo zapeljati.

Varuj greha se mladost,
Strup njegova je sladkost.

2. Nazorni nauk.

Kje rastejo gobe? Kdaj rastejo gobe? Nekatere gobe so zelo strupene. Ako bi jih jedli, morali bi umreti. Jedno takih gob vidite tu. To je strupena mušnica. Res je lepša kot so druge, a ni boljša kot druge, ampak je še celo zelo strupena. Teh gob torej ne nabirajte. Ne jejte nikdar gob, katerih ne poznate.

XXV. f — fižol.

2. Pripovedovanje.

Pšenica.

Ako po nevihti polje opazujemo, vidimo, da je pšenica vsa črna in osmojena. Hočem vam pripovedovati zakaj je pšenica po nevihti vsa osmojena.

Na polji raste različno žito. Posebno bogato obrodi rž, ter se klanja, kolikor težja je, v pobožni ponižnosti. Na polji raste pa tudi pšenica, katera se pa noče klanjati, ampak ošabno nosi svoje klasovje.

„Jaz sem pač tako bogata kot rž“, reče prevzetno, „razven tega sem veliko lepša, čemu bi se torej klanjala?“

Pride pa huda nevihta. Vse poljske cvetlice ponižno pripognjejo svoje glave, med tem ko vihar čez nje buči; le pšenica še vedno nosi ošabno svojo glavo.

„Pripogni svojo glavo kot mi“, pravijo cvetlice.

„Tega mi ni treba“, odvrne pšenica.

„Pripogni svojo glavo kot mi!“ pravi fižol, ki ponižno zraven pšenice rase. „Sedaj pride angel viharja. On ima peruti, katere segajo od oblakov do tal, ter te bo pokončal.“

„Ne maram se klanjati“ pravi pšenica.

„Klanjaj se“, pravi rž, „in ne glej v blisk, kadar se oblaki odprejo. Celo ljudje ne smejo tega storiti, kajti v blisku se lahko vidi božje oko, kateri pogled pa ljudi oslepi. Kaj bi le še nam, revnim rastlinam se zgodilo, ako bi se predrznile kaj enacega storiti!“

„Sedaj pa ravno hočem v nebesa videti“, pravi pšenica.

Stori tudi tako v svoji ošabnosti.

Ko nevihta neha, so cvetlice, rž, ponižni fižol v mirnem, čistem zraku okrepčane od dežja. Pšenica pa je od bliska vsa osmojena ter je postala mrtev plevel.

Pouk.

Pšenica si je domišljevala, da je več kot druga poljska žita. Bila je zelo prevzetna in ošabna. Ni se hotela klanjati pred viharjem, zato je bila uničena. Pomnite torej:

Prevzetnost se povsod spotika,
Ošabnost se za njo pomika.

2. Nazorni nauk.

Kje raste fižol? Kaj je torej fižol? Ali raste fižol samo na polji? Nekateri fižol zraste zelo visoko. Postavimo zraven njega visoke palice, da se okrog njih ovija.

II.

Sveder, kladvo in oblič v zvezi z risanjem.

Učna slika za drugo šolsko leto.

Učni pripomočki: sveder, kladvo, oblič.

Priprava.

O katerem rokodelstvu smo se zadnjič učili? Učili smo se o mizarju. Naštej njegovo orodje! Mizar rabi: oblič, kladvo, klešče, žago, dleto in sveder. — Nekaj njegovega orodja sem vam prinesla danes v šolo! Kaj je to? To je sveder. Kaj je to? To je kladvo. Kaj je to? To je oblič. To orodje si hočemo danes dobro ogledati, ter potem tudi narisati.

Oglejmo si sveder! Kdo rabi sveder? Sveder rabi mizar. Ponovi! . . . Zbor! . Kaj je sveder? Sveder je orodje. Povej še, N! . . Kaj delamo s svedrom? S svedrom vrtamo. Ponovi! . . . Recite: Sveder je orodje, s katerim vrtamo. Ponovi! . . . Zbor! . . . Pridi sem in zavrtaj s svedrom v to-le deščico! Kje je držal pri vrtanju sveder? Pokaži! To je držaj. Kaj je to? S katerim delom je N. vrtal? Pokaži! To je vrtač. Ponovi! . . . Kaj ima tedaj sveder? Sveder ima držaj in vrtač. Ponovi! Zbor! . . . Kdo rabi sveder? Kakšno orodje je sveder? Kaj ima sveder? —

Kaj je to? To je kladvo. Kdo rabi kladvo? Kladvo rabi mizar. A! B! C! . . Zbor! Kaj je kladvo? Kladvo je orodje. Kaj delamo s kladvom? (Udari parkrat ob mizo!) S kladvom zabijamo. Kakšno orodje je torej kladvo? Kladvo je orodje, s katerim zabijamo. Ponovi! . . . Zbor! Kladvo držim tukajle, kaj je torej to? To je držaj. Pridi sem in pokaži del, s katerim zabijamo. To je bet. Kaj je to? . . . Kateri so deli kladva? Deli kladva so: držaj in bet. Ti! ti! . . . Zbor! Kdo rabi kladvo? Kakšno orodje je kladvo? Imenuj dele kladva! . .

Ali poznate to orodje? To je oblič. Kdo ga rabi? Mizar. Kaj pa dela mizar z obličem? Z obličem obla. Ponovi! . . . Zbor! Iz česa je oblič? Iz lesa. Kakšen je torej oblič? Oblič je lesen. Ponovi! . Zbor!

Kaj vidiš tukaj? Železo. Primi železo na tej strani. Kakšno pa je? Železo je na tej strani ostro. To je rezilo. Povej, ti! Ti! . . . Zbor! Iz česa je rezilo? Iz železa. Kakšno je rezilo? Železno. Kaj ima torej oblič na sredi? Na sredi ima oblič železno rezilo. Ponovi! . . . Zbor! Kaj dela mizar z obličem? Kakšen je oblič? Kaj ima oblič na sredi?

Risanje.

To orodje hočemo sedaj narisati! Odprite zvezke! Pripravite se k risanju! Kaj je to? To je sveder. Sveder hočemo najprej narisati. Narisali ga bode v levem oglu zgoraj, približno tukajle. (se pokaže na tabli)¹⁾ Pokažite ta prostor v zvezkih? Tukaj napravite piko! Ob tej piki rišite! Glejte, kako imenujemo ta del? Držaj. Kako leži držaj, če držim sveder takole? Vodoravno. Narišimo ga! Narišem ga najprej sama! Kakšno črto sem narisala za držaj? Vodoravno. Narišite tudi vi ta držaj. (Učiteljica ogleduje dela učencev.) Sedaj rišimo drugi del svedra! Kako ga imenujemo? Vrtač. Kje leži vrtač? Glejte na držaj, na sredi. Kako leži? Navpično. Kakšen je spodaj? Zvit. Narišem vam ga! Tukaj le ob držaj poiščemo sredo — takole — potem potegnem iz srede navpično doli vrtač, spodaj pa ga takole zvijem. Poiščite še vi sredo držaja! Napravite sedaj iz srede doli vrtač! Primerjajte svoje delo z onim na tabli in popravite, če treba. (Se pregleda).

V desni ogel narišimo kladvo! Poiščite prostor, ki je prav tako daleč od roba kakor sveder na tej strani! Napravite tu piko! Tukaj narišemo torej kladvo! Kaj je to? Bet. Kako leži! Vodoravno. Rišimo ga! Najprej naredim takole vodoravno črto. Rišite! Sedaj napravim spodaj zopet vodoravno črto, pa tako, da je na desni strani nekaj daljša. Narišite! Zvežite črti na levi strani takole! Na desni pa takole! To je torej bet! Kaj naredimo sedaj? Držaj. Oglejte si kladvo! Kako leži držaj? Navpično. Napravimo ga! Tu naredim navpično črto in prav blizu te še eno! Napravite tako tudi vi! Zvežite črti spodaj takole! Držaj vidimo tudi na tej strani beta. Napravimo ta del takole! Primerjajte svoje delo še enkrat z onim na tabli in popravite nekoliko (Se pregleda).

Kaj hočemo še narisati? Oblič. Najprej pa poiščimo prostor in sicer v sredi zdolaj, nekako tako kakor kažem na tabli. Poiščite in kažite ta prostor tudi vi! Oglejte si še enkrat oblič! Najprej narišem tale rob! Narišite tudi vi! Sedaj narišem spodnji rob! Rišite! Zgornji in spodnji rob sta zvezana, — zvežem ju še jaz! Potegnite še vi to

¹⁾ Glej 1. sliko zadej v I. prilogi.

navpično črto! — Zvežimo še robova na tej strani, tako da bo navpična črta zgoraj nekoliko daljša. Kaj še manjka našemu obličju? Obličju manjka še rezilo. Napravimo ga takole. Narišite!

Pripomba.

Predno rišejo učenci v risanke, se priporoča, da se vadijo najpopred na rjav oziroma belkast zavojni papir, ki je prav poceni in za vaje, pri katerih se mora uriti roka pri risanju in pisanju, kaj pripraven. Rišejo naj pa učenci vsako podobo toliko časa in tolikokrat da jo dobro zadenejo. Tudi ne smejo biti podobe enake. Spomnimo otroke, da imamo različne svedre in obličje, različna kladva; rišejo naj jih torej v razni velikosti. Kladvo lahko tudi položimo ali ga pa obesimo narobe ter ga pustimo risati tako.

Minka Gasperin — Kostanjevica.

II.

Obravnava uporabnih nalog v smislu seštevanja.

Učna slika za 3. šolsko leto.

Kako pravimo kraju, kjer imamo zelenjavo, cvetlice? — vrt. Tuintam stoji na vrtu tudi kako sadno drevo. Boljši gospodarji pa imajo za sadno drevje posebne vrtove. Kako pa imenujemo tak vrt? — sadni vrt. Imenujemo ga tudi lahko „sadovnjak“. Se zapiše na tablo. Kako imenujemo vrt, na katerem raste sadje? Ponovi! . . . Čemu gojimo sadno drevje? — ker nam prinaša sadje. Čemu imamo sadje? — jemo, prodajamo, sušimo in stiskamo ga v mošt.

Pazite! Izračunati hočemo danes, koliko sadnih dreves je imel kmet v sadovnjaku, koliko sadja je natresel in koliko je dobil za sadje.

1. Kmet ima v sadovnjaku 42 jabolčnih in 34 hruškovih dreves; koliko sadnih dreves je v sadovnjaku?

Ponovi nalogo! . . .

Kaj nam je znano? Znano nam je, da ima kmet 42 jabolčnih in 34 hruškovih dreves v sadovnjaku. Kako se glasi vprašanje? (koliko sadnih dreves je v sadovnjaku?) Sklepaj! (Če je v sadovnjaku 42 jabolčnih in 34 hruškovih dreves, tedaj je v sadovnjaku toliko sadnih dreves, kolikor je 42 in 34 dreves.) Se večkrat ponovi. Kako se to izračuni? ($42 + 34$ se sešteje.) Računi! ($42 + 34 = 42 + 30 = 72 + 4 = 76$ dreves.) Odgovori s celim odgovorom! (Če je v sadovniku 42 jabolčnih in 34 hruškovih dreves, tedaj je vseh sadnih dreves 76.) Odgovori kratko! V sadovnjaku je 76 sadnih dreves.

II. V sadovnjaku je natresel 76 *hl* jabolk in 55 *hl* hrušek; koliko *hl* sadja je natresel?

Ponovi nalogo! . . .

Kaj nam je znano? (Znano nam je, da je natresel 76 *hl* jabolk in 55 *hl* hrušek.)

Kako se glasi vprašanje? (Koliko *hl* sadja je natresel?) Sklepaj! Natresel je 76 *hl* jabolk in 55 *hl* hrušek — tedaj je natresel toliko *hl* sadja, kolikor je 76 in 55 *hl*.) Kako to izračunimo? ($76 + 55$ seštejemo.) Računi! ($76 + 55 = 76 + 50 = 126 + 5 = 131$. Odgovori na dolgo! (Ako je natresel 76 *hl* jabolk in 55 *hl* hrušek, tedaj je natresel 131 *hl* sadja.) Kratko! Natresel je 131 *hl* sadja.)

Izdelati hočemo še eno nalogo pismeno.

Zvezke na klop! K tabli, N!

III. Kmet je dobil za jabolka 123 K, za hruške 104 K; koliko je dobil za sadje?

(Na tablo se zapiše naloga okrajšano.)

Ponovi nalogo! . .

Kaj je v nalogi povedano? (— da je dobil za jabolka 123 K in za hruške 104 K.)

Kako se vpraša? (Koliko K je dobil za sadje?) Sklepaj! (Za jabolka je dobil 123 K, za hruške 104 K — tedaj je dobil za sadje toliko K, kolikor je $123 K + 104 K$.) Kaj storimo, da to izračunimo ($123 K + 104 K$ seštejemo.)

Narekuj!

123 K

104 „

Računi! 227 K

Odgovor! Za sadje je dobil 227 K.

Odložite pisala! Zaprite zvezke! Pod klop!

Koliko K je dobil kmet za sadje? — Ta kmet, ki je dobil toliko lepih kronic za sadje, je imel res spomladi dosti dela in truda. Ko je pa prišla jesen, poplačan je bil stotero njegov trud. Resnične so besede, ki pravijo, da je sadno drevje denar, ki raste iz zemlje. Začnite že zgodaj v mladosti saditi in cepiti sadno drevje, da vam bode v poznejših letih prinašalo obilo sadja! Ravnajte se po besedah:

Jablane, hruške in druge cepé
Cepi v mladosti za stare zobé!

Pripomba.

Uporabne naloge so velike važnosti za otroke. One dovedo učence najsigurneje do samostojnosti; to pa le tedaj, ako jih učitelj pravilno obravnava. Reševanje uporabnih nalog je kaj različno. Nekateri učitelji jih obravnavajo na dolgo in široko, in sicer s tem, da premlevajo besedilo na vse mogoče načine, kar pa pravzaprav ne spada k reševanju računskih nalog, temveč v jezikovni pouk. Na ponazorovanje in

sklepanje, kar je najvažnejše, pa se kaj malo ozirajo. — Za vsako računsko uro naj si učitelj pripravi nekaj nalog, ki so v logični zvezi med seboj. Kako naj bodo uporabne naloge sestavljene, da zadostujejo vsem zahtevam, nam prav jasno kaže Grabolle v svojem „das dritte Schuljahr.“ Tu je navedeno, kake lastnosti naj imajo uporabne naloge. Te točke so tako važne, da bi si jih moral pač vsak učitelj neizbrisno zapisati v spomin. — Vse nejasne pojme v nalogi je razložiti kratko in umljivo in sicer, predno se prične z reševanjem, torej nekako tako, kakor kaže učna slika. Naloga se tudi lahko razstavi in stvarno razloži šele potem, ko se je že stavila. Ta način pa ni toliko priporočljiv kakor prvi. Ako se ravnamo po drugem načinu izgubi naloga pravi vtis; pozornost učencev je obrnjena le na razumevanje nejasnih pojmov, nikakor pa ne na reševanje naloge same, kar je nje glavni namen. Hočemo se li prepričati, če učenec razume nalogo, mu ukažemo, da naj jo ponovi prosto, s svojimi besedami. — Nikakor ne trdim, da bi se morale uporabne naloge reševati edino le po vprašanjih, danih v učni sliki, lahko se tuintam kako vprašanje opusti, ali pa v jasneje razumevanje naloge tudi kako vprašanje dodane. Pomnimo pa, da se je strogo varovati golega besedičenja. Omeni naj se samo to, kar spada k stvari. — Vsaka naloga naj se ponazoruje če le mogoče stvarno ali pa duševno. — Posebna važna točka je sklepanje, na katero naj učitelj vestno pazi; naj se ne zadovoljuje s polovičarskimi odgovori, kajti sklepanje je duša vsemu uporabnemu računstvu. Ako ima naloga dve ali več vprašanj oziroma računov, naj se sklepa za vsak račun posebej. — Kakor je videti v učni sliki, sem rabil dvoje vrste odgovorov, kratkega in dolgega. Kratke odgovore rabimo zlasti pri pismenih nalogah, ob koncu naloge jih vselej zapišemo. Dolge odgovore naj se tudi prav pridno goji, ker imajo to solnčno stran, da vadijo učence v pravilnem izraževanju; učitelj se pa s tem tudi prepriča, je li učenec nalogo dobro razumel ali ne. — Uporabne naloge lahko rešujemo na pamet ali pa pismeno; pri obeh načinih se je ravnati po navedeni dispoziciji. Kadar jih rešujemo na pamet, naj se večja števila zabeležijo na šolsko tablo, da ž njimi ne morimo učenčevega duha. Tako je njih duh prostejši, skratka: učenci lažje mislijo. Vsako računsko uro naj se računi pismeno in na pamet. V nižjih razredih prevladuje ustmeno računstvo pismeno. — Da pa je učitelju mogoče ohraniti pozornost učencev, naj ne muči samo nekaj učencev z vprašanji, temveč vpraša naj jih kolikor mogoče mnogo. Pri pismenem računstvu piše učenec na tablo, nikdar pa ne računi glasno, temveč piše samo to, kar mu narekujejo drugi, poklicani učenci v klopi. Učenci naj odgovarjajo

sedé, vedno naj gledajo v svoj zvezek, ne na tablo, kar se jim mora strogo zapovedati. Ko se učenci privadijo takemu računanju, se pisanje na tablo tahko opusti. Edino tako postopanje je pravo, kajti vsak učenec je primoran pazno slediti vsakemu vprašanju in odgovoru. — Pri pismenih izdelkih je treba gledati tudi na obliko naloge. Povejmo učencem, v katero vrsto naj pišejo besedilo, račun, odgovor, datum itd. Kako lepo je videti naloge, ki imajo enako obliko! To doseči, ni težavno, samo učitelj bodi dosleden v svojih zahtevah. Uporabno računstvo naj se goji tudi na ta način, da boljši učenci stavijo naloge, slabejši pa jih rešujejo. Naloge naj bodo prikladne spolu. Dobro je znano, da zanima deklice bolj gospodinjstvo, dečke pa gospodarstvo. Kakor pri vseh drugih predmetih, tako tudi pri tem predmetu pedagogi kaj laskavo priporočujejo koncentracijo. Kadar učimo v prirodopisju o sadnem drevju, žitu ali trti, takrat naj se tudi v računski uri računani o teh predmetih, da učenci razvidijo, kake koristi nam daje sadno drevje, trta i. t. d., kajti: besede mičejo, zgledi pa vlečejo. Računstvo naj se združuje tudi z drugimi predmeti. Take naloge nimajo samo teh prednosti, da vadijo učence v računanju, temveč jih vzpodbujajo in jim delajo veselje do sadjereje, vinoreje . . . Rešujmo torej uporabne naloge pravilno, da bodo obrodile obilo sadu!

Ivan Santar — Št. Jernej.

III.

Izlet na Kum.

Učna slika za 4. šolsko leto.

Učni pomoček: zemljevid Kranjske.

Priprava, oziroma ponavljanje.

Oglejmo si svet med Savo in Krko! Kaj se razprostira tod? – Dolenjsko gričevje. Opiši mi dolenjsko gričevje! Dolenjsko gričevje zavzema šestino Kranjske. Največ vrhov je 700 – 900 *m* visokih. Griče pokrivajo gozdi in vinogradi. Najvišji vrh dolenjskega gričevja je Kum. Povej njegovo nadmorsko višino! — 1219 *m*.

Smoter.

Danes vas popeljem v duhu na vrhunec Kuma, da se natančneje seznanite ž njim in njegovo okolico.

Podavanje I. dela.

Pokaži mi na zemljevidu z levo roko Kum, z desno pa Kostanjevico! V kateri smeri leži Kum od nas? — v severozahodni smeri. Kaj smo sedaj določili? — lego.

Najpripravnejše izhodišče na Kum je za nas postaja južne železnice, Zidan most. Pokaži to postajo na zemljevidu! Kako potujemo od nas na Zidan most? (znano.) Iz Kostanjevice nas vodi cesta do Krškega. Tam gremo čez most na Videm, ki leži na štajerski strani. Na Vidmu sedemo na železniški vlak; ta nas pelje ob levem bregu Save mimo železniških postaj Rajhenburg, Sevnica, do Zidanega mosta.

Iz Zidanega mosta pa kaj lahko pogodimo pot na Kum, kajti zaznamovana je in sicer z rdečo barvo. Nastopimo torej to pot. Pot vodi skozi lepe bukove gozde, ki pokrivajo goro skoro do vrha. Pred 300 leti so se tu košatile visoke jelke in smreke. V par urah dospemo na vrh. — Popiši pot iz Zidanega mosta do vrha! Še, N!

Na vrhu smo! Ob robu Kumskega vrha se nahajata dve cerkvi, cerkev sv. Jošta in sv. Neže. Vrh gore ima na zahodni strani kotlino,

kjer stojita na prostem prižnica in oltar; tam ob shodih mašujejo. Kaj se nahaja ob Kumskem robu? Kaj je še vrh gore? Kaj smo zdaj ogledali? — vrh gore.

Ko bi zamogli poleteti v zrak in gledati pod sabo Kum, videli bi ga, kako se razteza s svojimi razrastki daleč na okrog. Poiščimo te razrastke ali ta predgorja na zemljevidu! Do kam segajo? — na severovzhodu do Save, na zahodu do Medvedovega potoka in na jugu do Zapotke. Določili smo sedaj obseg Kumskega pogorja.

Združitev I. dela.

Kako leži Kum od nas? Katero je za nas najpripravnejše izhodišče na to goro? Kako pridemo do Zidanega mosta? Popiši pot iz Zidanega mosta do vrha! Kam sega Kum s svojim predgorjem?

Podavanje II. dela.

Z visokih gorâ najlažje opazujemo prirodne krasote svoje lepe domovine. Tudi dolenski velikan Kum nam podaja iz svojega vrha prelep razgled po slovenskem svetu. Oglejmo si ga! Naše oko vidi nad 100 ur hoda daleč na okrog. Katere dežele pač obsega razgled? — Kranjsko, Štajersko in Hrvaško. Obrnimo se proti jugovzhodu! Določi to stran z roko na zemljevidu! Kaj je pred nami? — Savska dolina. Res, zazremo jo na mnogih krajih, in po njej se razprostira mnogo vasi, trgov in starih gradov. Katero polje je pred nami prav lepo razgrnjeno? — rodovitno Krško polje. Katera reka se vije po njem? — Krka. Katero mestece zazremo ob Krki? — Kostanjevico. Tudi Mokronog se vidi s Kuma. Katero gorovje pa je v ozadju? — Gorjanci. Popiši razgled proti jugovzhodu! —

Ker Dolenjskega gričevja ne dičijo velikani, s kakršnimi se po naša Gorenjska, vidi se še daleč tja na Notrajsko. Obrnimo se proti jugozahodu! Katero gorovje te pozdravlja v daljini? — Kranjski Javorniki s Snežnikom. Res, a še bliže vidimo Sv. Ano pri Ribnici in Okamenele svate. (Pripovedka o teh. Popiši razgled proti jugozahodu! Poglejmo na zahod! Na Notranjskem nam je znana še neka visoka gora, ki jo tudi vidimo. Kako se imenuje? — Nanos. Iz Gorenjskega nas pa gledajo razorani rogli Triglavskega pogorja in blizu zraven Črna prst. Bližje pa uzremo južno od Ljubljane Šmarno goro, katero venča lepa romarska cerkev. Ponovi, kaj vidimo na zahodu? Obrnimo se še na severozahodno stran! Katero gorovje pač vidimo? Karavanke. Kako pa se imenuje gorovje v ozadju Kamnika? — Kamniške planine. Katera pripovedka vam je znana iz Kamniških planin? — o beli kozi

z zlatimi parklji. Kateri je najvišji vrh v teh planinah? — Grintavec. Tudi Grintavec natančno razločujemo s Kumskega vrha.

Še mnogo gričev in gorâ, cerkev in gradov krasi razgled. Zahvalimo Stvarnika, da je našo domovino tako bogato obdaril s prirodnimi krasotami.

Ponovi, kaj smo si ogledali na severozahodni strani? O čem smo se zdaj pogovorili? — o razgledu. Na katerih straneh? — na jugovzhodu, jugozahodu, zahodu, severozahodu.

Združitev II. dela.

Če gledamo s Kuma, kako daleč vidi naše oko? Katere dežele obsega razgled? Kaj vidimo na jugovzhodu? Popiši razgled proti jugozahodu! Poglej proti zahodu in povej, kar veš! Kaj nam nudi razgled na severozahodni strani?

Podavanje III. dela.

Na Kum Slovenci kaj radi prihajajo na božjo pot, da se tam priporočajo sv. Joštu in sv. Neži v pobožni molitvi. Dolenjci sploh imenujejo to goro „Sveti Kum“. Povedati vam hočem, kako sta nastali obe cerkvi! Bogata zakonska, Jošt in Neža po imenu, sta potovala po Kumljanskem. V hudi nevihti morata prenočevati v gozdu pod Kumskim vrhom. Napadejo ju roparji. Hočejo ju usmrtiti. Srečno ubežita in se skrijeta v podzemski jami. V zahvalo za rešitev sezidata romarski cerkvi, kateri posvetita sv. Joštu in sv. Neži. Ponovi to pravljico!

Tudi Kostanjevčani so v nekaki zvezi s cerkvijo sv. Neže na Kumu. Kaj pa darujejo Kostanjevčani vsakih sedem let tej cerkvi? — veliko voščeno svečo. Od kdaj pa se to godi? O priliki velike povodnji so prosili Kostanjevčani sv. Nežo na Kumu pomoči in ji obljubili v dar voščeno svečo.

Kako so Slovenci v času hudih turških navalov naznanjali po deželi žalostno vest, da se bliža sovražnik? Po gorah so prižigali kresove. Tudi na Kumu je gorel kres v znamenje, da se bliža kruti Turek našim deželam. V cerkvenem zvoniku še zdaj vidiš strelne line iz onih žalostnih časov. Kaj vemo o Kumu iz turških časov?

Združitev III. dela.

Zakaj hodi ljudstvo rado na Kum? Kako imenujejo Dolenjci Kum? Povej, kako sta nastali cerkvi? V kaki zvezi so Kostanjevčani s sv. Nežo na Kumu? Kaj so prižigali v turških časih na Kumu? Kaj vidiš v cerkvenem zvoniku?

Posnetek.

Vsa snov se ponovi po sledeči razčlenbi, ki se je zapisala med podavanjem na tablo.

Lega:	Razgled proti:	Povest o ustanovitvi cerkvic;
pot na Kum;	jugovzhodu;	voščena sveča sv. Neže;
obseg.	jugozahodu;	Kum v turških časih.
	zahodu;	
	severozahodu.	

Utrjevanje v podanem.

- a) Povej, kako potujemo iz Kumskega vrha zopet domu!
- b) Nariše se Kumsko pogorje z mejnimi vodami, Savo, Zapotko in Medvedovim potokom; Krko in ob njej Kostanjevico; cesto iz Kostanjevice do Krškega in železniško progo od Vidma do Zidanega mosta.
- c) Spisana naloga: Razgled s Kuma.

Olga Kobau-Gasperin — Kostanjevica.

IV.

Lisica.

Učna slika za 4. šolsko leto.

Učila: podoba in rep lisice.

I. Priprava in napoved smotra.

Naštej živali, ki živé v gozdu! Nekateré teh živali nam tudi koristijo. Katere? Kaj nam dalejo? — meso, kožuhovino. Da, in ravno sedaj v jeseni se je pričel zopet čas, ko lovec čestokrat zahaja v gozd. Zakaj? — da strelja živali. Katere živali strelja lovec? — zajce, srne, lisice. Da, tudi lisice strelja, a ne, da bi si pridobil okusnega mesa, marveč radi tega, ker lisica neusmiljeno gospodari med divjačino in kolje zajce in mlade srnice. O tej predrzni živali, o lisici, vam hočem danes še več povedati.

II. Podavanje.

Tu imamo njeno podobo. Menda je pa kdo izmed vas že videl živo lisico? Kje? — v gozdu, pri hiši . . . Odkod pa je prišla do hiše? — iz gozda. Kje torej živi lisica? Lisica živi v gozdu! Ponovi! . . .

Svoje stanovanje si izbere lisica najraje v goratih, listnatih gozdih. Tam si izkoplje s svojimi močnimi kremplji votlino, ki se imenuje lisičina. — Kako se imenuje votlina, kjer prebiva lisica? — lisičina. Ponovi! . . . Jame si pa ne izkoplje vselej sama. Če najde jazbečevo votlino, spodi jazbeca iz nje; največkrat jo pa jazbec sam zapusti, ker ne more prenašati neprijetnega lisičnega duha. Ker lisica vé, da jo človek vedno zasleduje ima tudi po več stanovanj in prebiva navadno tam, kjer se čuti najbolj varna. Tja prenese v gobcu tudi svoje mladiče. Radi varnosti ima njeno stanovanje tudi več vhodov? — Kaj ima njeno stanovanje? — več vhodov. Ponovi! . . . Kaj mislite, zakaj pa ima njeno stanovanje več vhodov? Da si ve v stiski pomagati, da lahko uide. Kaj ima torej njeno podzemeljsko stanovanje, lisičina? Njeno podzemeljsko stanovanje, ali lisičina, ima več vhodov. Ponovi! . . .

Podnevi leži lisica najraje doma. Ako je vse varno in tiho okoli nje, premišljuje, kam pojde zvečer, da si poišče slastno pečenko; kakor vsi tatovi, ljubi tudi ona temno noč. Tiho se odpravi na pot, previdno gleda na levo in desno, malo postoji, posluša in gleda, če ji ne preti kaka nevarnost. Katere živali se plazijo tiho po zemlji? -- mačke. Enako, otroci, se tudi lisica plazi po zemlji, dobro vedoč, da se je tako ne more slišati, ne videti, kajti njen kožuh je skoraj iste barve kakor zemlja. Plazeč se bliža živali, katero želi ugrabiti. Kako se bliža živali, ki jo želi ugrabiti? Ubogi zajček, srnica niti ne mislita na nevarnost in že jih je zadavila ta zvita potuhnjenska. Lisica pa lovi tudi miši, ptice, išče gnjezda, ter izpije jajca iz njih ali pa požre mlade. V sili pa ji zadostujejo tudi črvi, kobilice, hrošči in drug mrčes. Kakšne pa so te živali, katere sem vam sedaj naštel? -- majhne. Kje živé? -- na polju in v gozdu. S kakšnimi živalmi se torej hrani lisica? Hrani se z majhnimi poljskimi in gozdnimi živalmi. Ponovi! ...

Pravo slast ima do sladkega grozdja in zelo ljubi tudi perutnino. Zato se večkrat, včasih celo tudi podnevi pritepe v bližino hiš ter odnese z dvorišča kokoš ali raco. Če je nihče ne moti potem celo več pokolje nego ji je treba. To nam kaže, da lisica ni samo zvita in predrzna, ona je tudi krvoločna žival. Pomnite otroci, vse živali, katere napadajo druge živali s silo ali zvijačo, so zveri. Katere živali so zveri? Zveri so one živali, katere napadajo druge s silo ali zvijačo. Slišali smo, da napada lisica z zvijačo druge živali, kaj je torej? Lisica je zver. Ponovi! ...

Kakor ste slišali naredi lisica mnogo škode, zato jo človek tudi tako neusmiljeno preganja. Posebno veliko jih pobije pozimi, ko jih v snegu zasleduje do stanovanja. Zgodaj zjutraj že čaka lovec pred lisičino. Zvita tatica se vrne s ponočnega lova ne sluteč najmanjše nevarnosti. Puška počí, vrsta drobnih svinčenk ji konča pregrešno življenje. Če jo dobi lovec doma, potem ji zabije vse vhode, le enega pusti odprtega; pred tega ji nastavi past. Seveda potem lisica ne gre izlepa z doma; dolgo časa strada, poslednjič jo vendar lakota prisili zapustiti svoje varno zavetje. V pasti najde gotovo smrt, včasih pa raje od lakote pogine. Uničuje se jo pa tudi na drug način. Nastavi se ji vado, kakor miši in podgani, samo da je past, katera se imenuje skopec, večja. Nezaupno, počasi se bliža; poželjivo hodi okoli dišečega mesa, a ko hlastne po nastavljenem kosu mesa, jo železni skopec zgrabi za vrat.

Sedaj pa si oglejmo lisico, kakšna da je, in kaj jo naredi tako spretno za ropanje. Kakšna je glava? -- široka. Kakšen je pa gobec?

— spičast. Kaj ne otroci, vidi se nam, da je gobec majhen, a temu ni tako. Ako lisica zine, se vidi, da ima daleč preklan gobec in široko žrelo. Vsaj drugače bi se ne mogla lotiti primeroma tako velikih živali kakor so zajec in srnica. Kakšen je torej spičast gobec — daleč preklan. Da pa lahko umori živali, k temu ji največ pripomorejo njeni ostri in močni zobje. Posebni dolgi so štiri očnjaki. Katere zobe pa imenujemo očnjake? — ki so ravno pod očmi. Ti so posebno dolgi, vsi zobje pa, dobro si zapomnite, so ostri in močni. Kakšni so zobje? — ostri in močni. Kaj ima tedaj v spičastem, daleč preklanem gobcu? V spičastem, daleč preklanem gobcu ima ostre in močne zobe. Ponovi! . . .

Omenila sem prej tudi žrelo. Kdo si je zapomnil, kakšno je žrelo? Žrelo je široko. Ponovi! . . .

Kakšna so ušesa psa? — viseča. Poglejmo lisico? Kako pa stojé pri njej ušesa? — pokonci. Da, in radi tega vse bolje sliši; ona vjame vsak glasek, kar ji le premnogokrat pomore, da uteče. Povej še enkrat, kako stoje ušesa? Ušesa stoje pokonci. Ponovi! . . .

Slišali smo, da gre lisica najraje ponoči na lov. Kakšne oči mora imeti, ker tudi ponoči vidi! — dobre. O kateri živali ste se nčili, da tudi ponoči vidi? — o mački. Ker lisica dobro vidi, rekli bomo: Vid je dober. Ponovi! . . .

Posebno dobro razvit je pa pri lisici voh. O kateri domači živali ste tudi slišali, da ima dober voh? — o psu. Lisica, otroci, pa ima še bolj razvit voh, vse zavoha že od daleč. Izvrstno razvit je torej njen voh. Povej to! Izvrstno razvit je njen voh. Ponovi! . . .

Sedaj pa pogledjte lisičin trup in primerjajte ga z mačjim; kaj najdete, kakšen je tudi lisičin trup? — vitek. Da, in ravno radi tega je lisica tako hitra; ako bi bilo njeno truplo težko, neokretno, potem bi ne bila sposobna za hitri tek. Kakšen je trup? Trup je vitek. Ponovi! . . .

Vitek trup pospešuje njeno gibčnost in hitrost, a še bolj pa njene noge. Le pogledjte jih, kako so šibke in tanke in vendar zamore po ves dan brez počitka teči, ako jo zasledujejo psi. Kakšne so noge? — tanke. Ponovi! . . . Kaj ima na nogah? — kremplje. Kakšni pa so kremplji, ker si tako lahko izkoplje jamo ali votlino? — močni. Povej skupaj, s čim so oborožene tanke noge? Tanke noge so oborožene z močnimi kremplji. Ponovi! . . .

Opazili ste gotovo otroci, da je lisica kakor nalašč ustvarjena za svoje roparsko delo, saj ima dobro razvite čute, ostre zobe, vitko telo in hitre noge. Kaj ji torej posebno služi pri ropanju? Pri ropanju

ji služijo: dobro razviti čuti, ostri zobje, vitko telo in hitre noge. Ponovi! . . .

Kaj ima lisica na koncu trupla? — rep. Kakšen je rep? — dolg. Da, rep je tako dolg, da ga pri hoji vlačí za seboj, v teku ga pa privzdigne. Poglejte, kaj pa ima rep? — dlako. Kakšna pa je ta dlaka? — dolga. In kakšna še? — gosta. Ker ima rep dolgo in gosto dlako, rekli bomo: Rep je košat. Kakšen je rep? — košat. Povej tudi kar smo že prej o repu povedali! Kakšen je rep? Rep je dolg in košat. Ponovi! . . .

S čim je lisica pokrita? — z dlako. Kakšne barve je dlaka po hrbtu? — rjave. Kakšne barve je po trebuhu? — sivkaste. In kakšne po prsih? — belkaste. Povej sedaj vse! S kakšno dlako je lisica pokrita? Prokrita je po hrbtu z rjavo, po trebuhu s sivkasto in po prsih z belkasto dlako. Ponovi! . . .

Pomnite tudi, da lisica spreminja dlako po letnih časih, vedno je pa taka, kakor sem že omenila, da jo je težko ločiti od suhega listja in zemlje. Posebno se ceni zimska lisičina koža, katera daje čislano, zelo uporabljivo krzno. Kakšna je koža, ker se porabi? Koža je uporabljiva. Ponovi! . . .

III. Povzetek.

Ponovitev po naslednji razčlenbi, ki se je napisala sproti na tablo:

Lisica.

Prebivališče (lisičina).	Voh.
Hrana.	Trup.
Zver.	Noge.
Gobec.	Ropanje.
Žrelo.	Rep.
Ušesa.	Dlaka.
Vid.	Koža.

Napovedni stavki.

Lisica živi v gozdu. Njeno podzemeljsko stanovanje — lisičina — ima več vhodov. Hrani se z malimi poljskimi in gozdnimi živalmi. Lisica je zver. V spičastem, daleč priklanem gobcu ima ostre in močne zobe. Žrelo je široko. Ušesa stojé pokonci. Vid je dober. Izvrstno razvit je voh. Trup je vitek. Tanke noge so oborožene z močnimi kremplji. Pri ropanju ji služijo dobro razviti čuti, ostri in močni zobje, vitko telo in tanke noge. Rep je dolg in košat. Pokrita je po hrbtu z rjavo, po trebuhu s sivkasto in po prsih z belkasto dlako. Koža je uporabljiva.

Čitanje berila „Lisica“.

IV. Združevanje.

Kaj lisici posebno dobro služi pri ropanju?

Primerjaj lisico s psom, z mačko!

Uglobi se zlasti v vprašanje: Kaj lisici posebno dobro služi pri ropanju? (mačka.)

V. Uporaba.

Povzete stavke lahko uporabiš kot spisno vajo.

Pavlina Tomšič — Višnja gora.

V.

Tlakomer.

Učna slika za 5. in 6. šolsko leto.

Priprava in napoved učnega smotra.

Zadnjič smo se učili o zračnem tlaku. Kje je zračni tlak večji, pri nas ali na Kumu? Zakaj? Pa tudi pri nas ni zračni tlak vedno enako velik, ampak je včasih večji, včasih zopet manjši. Danes se hočemo učiti o pripravi, s katero merimo zračni tlak! O čem se bomo danes učili?

Podavanje.

Kaj je to? (steklena cev.) Napolnimo jo z vodo! Če sedaj zamašim odprti konec s prstom, obrnem cev in odmaknem prst, kaj zapazimo? (Voda ne izteče iz cevi.) Zakaj ne? (Zato, ker ji to brani zračni tlak.) Kaj je v tej posodi? (voda.) Kaj pa bi se zgodilo če bi postavil cev v to posodo in šele potem prst odmaknil? [Učenci ugibajo.] Poskusimo! Kaj smo opazili? (Tudi sedaj je voda ostala v cevi.) Zakaj? (Zrak pritiska na vodo v posodi in brani tako vodi iz cevi.)

Sedaj bi napravili ta poskus z živim srebrom. Česa bi nalili v to posodo? (živega srebra.) Ker pa nimam toliko živega srebra, narišem to posodo na tablo; misliti si hočemo, da smo nalili v njo živega srebra. Potem vzamemo prav tako cev. S čim bi jo napolnili? Kaj bi potem storili? (Zamašili bi odprti konec s prstom, cev obrnili, postavili jo v posodo in odmaknili prst.) Tudi to hočemo narisati. Kaj bi sedaj opazili? (Živo srebro bi ostalo v cevi.) Pazite! Živo srebro bi res ostalo v cevi, a ne vse; nekaj bi ga izteklo v to posodo. Kako bi to opazili? (v zgornjem delu cevi bi ne bilo živega srebra.) Ta del cevi bi bil torej prazen. Morebiti bi bil pa zrak notri? (Ne, ker ni mogoče da bi bil prišel v cev.) Voda je stala do vrha v cevi, zakaj pa živo srebro ne? (ker je pretežko.) Da, živo srebro je pretežko, zračni tlak pa tudi ni tolik, da bi mogel zabraniti, da bi ne šlo nekaj živega srebra iz cevi. Kaj bi se pa zgodilo, če bi postal sedaj zračni tlak večji? (Živo srebro bi šlo višje.) Kaj pa, če bi postal zračni tlak manjši? (Živo srebro bi nekoliko padlo.) Pomislite sedaj, kaj bi opazili, če bi

napravili ta poskus na Kumu? (Živo srebro bi stalo nižje nego sedaj.) Zakaj? (Na Kumu je zračni tlak manjši, nego pri nas.) Ali pa bi bilo prijetno nositi tako skledo z živim srebrom na Kum? Zato pa vzamemo tako cev, kakršno vidite tu. [Prazna cev tlakomera. Če je pa učitelj nima, naj jo vsaj nariše.] Zmeri njeno dolžino. (90 cm.) Popišimo jo sedaj. Kako dolga je ta cev? Zgoraj je? (zaprta.) Spodaj pa? (odprta, navzgor zakrivljena.) Kaj pa je to? (mala posodica.) Pomnite! Cev je 90 cm dolga, zgoraj zaprta, spodaj pa navzgor zakrivljena in razširjena v odprto podolgovato posodico. Popiši jo še ti! Če napolnimo to cev z živim srebrom in jo potem previdno obrnemo, kaj opazimo? Zakaj pa ne izteče vse živo srebro iz cevi? (zračni tlak pritiska na odprtem koncu cevi na živo srebro in brani, da ne more iz cevi.)

Jaz bi ne nesel rad te cevi na Kum, ali pa kam drugam; kaj menite, zakaj ne? (Lahko bi se poškodovala.) Zato pa jo pritrdimo na tako deščico, kakršno vidite tu. Čemu pa je tale hišica tu? (da je posodica z živim srebrom dobro zavarovana.) Pomislite, čemu je še cev pritrjena na deščico? (Da jo moremo kam obesiti.)

Tu imaš meter in zmeri, kako visoko stoji živo srebro sedaj v cevi! (73 cm.) Natančneje! (73 cm in 4 mm.) Povej to v mm! (734 mm.) Ni pa prijetno vsakopot iskati meter in meriti, kako visoko stoji živo srebro; kaj torej storimo? (Napravimo merilo na deščici.) Tu vidite merilo. Koliko mm je tu zaznamovanih? (od 680—780.) Zakaj pa ni cel meter tu zaznamovan? (Zato, ker zračni tlak nikoli ni tako majhen, da bi padlo živo srebro do 500 mm, ali pa še nižje.)

Kako visoko stoji živo srebro sedaj? (734 mm.) Kdaj bi stalo višje? Kdaj nižje? Kaj moremo torej meriti s to pripravo? Ker merimo s to pripravo zračni „tlak“, kako jo bomo imenovali? Kaj je torej to? Popišimo sedaj tlakomer? Kaj je tlakomer? (steklena cev, ki je itd.) Kaj je v cevi? Kam je pritrjena cev? Kaj vidimo na deščici? (merilo.) Popiši tlakomer sam! (Tlakomer je steklena cev, ki je zgoraj zaprta, spodaj pa navzgor zakrivljena in razširjena v odprto, podolgovato posodico. V cevi je živo srebro. Cev je pritrjena na leseno deščico, na kateri so zaznamovani mm.) Ponovi to! Pri vas imate tudi tlakomer. Čemu ga pa imate? (da vemo kakšno vreme bo.) To je pa vendar čudno, da bi tlakomer vedel, kakšno bo vreme. Prepričajmo se, če res kaj ve!

Ljudje pravijo, da se vreme ravna po vetru. Če se sliši k nam zvon iz Šent Janža, tedaj pravijo da bo —? (grdo vreme). Obrni se proti Šent Janžu! Katera stran neba je to? (jug.) Odkod piše torej veter, kadar slišimo k nam zvon iz Šent Janža? (od juga. Kaj pa

opazimo pozimi, ko je sneg, če piše jug? (Sneg kopni.) Zakaj? Ta veter je torej gorak, ker prihaja iz toplih krajev. Kakšen zrak nam tedaj prinaša? (topel.) Kakšen zrak pa je lažji, topli ali mrzli? (topli.) Zakaj pa je mrzli zrak težji? (ker je gostejši.) Če piše jug je torej zrak lažji, in zračni tlak? (je manjši.) Kako opazimo to na tlakomeru? (živo srebro pada.)

Kako visoko stoji sedaj živo srebro? Če bi opazili, da je začelo padati, kaj bi sklepali iz tega? (da je zračni tlak manjši, da je zrak lažji, da piše jug.) Kakšno vreme pa nam prinaša jug? Zakaj? Pridi k zemljevidu! Pokaži Kranjsko! Pojdi sedaj proti jugu! Kaj je tu? (morje.) Česa je v zraku nad morjem dosti, ker tu toliko vode izhlapeva? (vodenih hlapov.) Veter, ki prihaja od morja, prinaša k nam dosti vodenih hlapov. Kaj se pa pri nas zgodi ž njimi, ker je tu hladneje? (zgoste se.) Kaj opazimo tedaj na nebu? (oblake.) In če se vodeni hlapovi še bolj zgoste? (nastane dež ali sneg.) Kakšno vreme nam torej prinese jug? (slabo.) Kaj pa opazimo na tlakomeru kadar piše jug? (Živo srebro pada.) Kakšno vreme smemo tedaj pričakovati, če začne živo srebro v tlakomeru padati? (grdo vreme.) Ponovi to, N! . .

Obrni se proti severu! Sedaj pa pridite k zemljevidu in pokažite Kranjsko! Pojdi sedaj proti severu! Zakaj se pa ne preselijo ptice selivke na jesen v severne kraje? (ker je tu še mrzleje kot pri nas.) Kakšen zrak nam torej prinaša veter, ki prihaja od severa? (mrzel.) Kaj pa že vemo o teži mrzlega zraka? (da je težji nego pa topli.) Zakaj? (ker je gostejši.) Če piše veter od severa, je zrak mrzel in težak; kaj pa zračni tlak? (je večji.) In kako zapazimo to na tlakomeru? (Živo srebro se dviguje.) Od katere strani piše tedaj veter, kadar se živo srebro v cevi dviguje? (od severa.) Ali je v teh krajih — [kazoč na zemljevidu severne in severovzhodne kraje] tudi toliko vodenih hlapov v zraku kakor nad morjem? Tu je torej zrak suh. Kakšen zrak nam torej prinaša sever? (suh.) Kakšno vreme imamo tedaj, kadar piše sever? (lepo.)

V tlakomeru stoji živo srebro zelo visoko; kaj sklepamo iz tega — kakšen je zračni tlak? (velik.) Kakšen je tedaj zrak glede teže? (težak.) Zakaj? (ker je gost.) Zakaj pa je gost? (ker prihaja iz mrzlih, severnih krajev.) Kateri veter torej piše? (sever.) Kakšen zrak nam prinaša sever? (suh.) Kakšno vreme nam torej nareja sever? (lepo.) Kakšno vreme smemo tedaj pričakovati, če se živo srebro v cevi dviguje? (lepo.) Ponovi, N! . . .

Živo srebro v cevi pada; kakšno vreme pričakujemo? (grdo.) Živo srebro se dviguje —? (lepo.) Kaj nam torej napoveduje tlakomer? (vreme.) Zato mu pravimo tudi vremenik.

Beri tu! (dež.) Kaj neki to pomeni? (Kadar stoji živo srebro pri črti, kjer je zapisano dež, takrat pričakujemo grdo vreme.) (Slično udi ostale slučaje.)

Povzetek.

Sedaj pa hočemo vse ponoviti! Kaj je to? (tlakomer.) Popiši ga! Kaj merimo s tlakomerom? Čemu imamo tlakomer? (napoveduje nam vreme.) Kako pa nam napoveduje vreme? (Ako živo srebro v tlakomerovi cevi pada, nam je pričakovati grdo, če se pa dviguje, suho vreme.) Kdo mi zna sedaj vse to ponoviti, ne da bi mu stavil vprašanj? Kdo še? —

Uporaba.

- a) Učenci naj zapisujejo v poseben zvezek, vsak dan razen temperature tudi stanje tlakomerovo.
- b) Popis tlakomera se porabi za spisto nalogo. Isto velja v naslednji dogodbi: Ker ste bili ves čas pazljivi, povedati vam hočem sedaj nekaj kratkočasnega:

Ob času velike suše je nekega dne oče tožil materi, da še ne bo kmalu dežja, ker noče tlakomer „pasti“. Jožek, ki je to slišal, zgrabi za tlakomer hoteč ga treščiti ob tla. „Za božjo voljo, kaj pa vendar misliš!“ vzklikne oče. „Nič hudega oče, na tla ga vržem, da bo zopet deževalo!“

Pripomba.

V eni prihodnjih ur je treba še marsikaj pojasniti, n. pr.; da je v višini mnogo prej veter, nego na zemeljskem površju, vpliv severovzhodnih in jugozahodnih vetrov na tlakomer, zakaj tlakomer ni zanesljiv vremenski prerok itd. Potrebno je tudi -- zlasti v ponavljalni šoli -- opozoriti na najvažnejše vremenske preroke v prirodi. (Primerjaj „Schreiner, Fizika, I. del“.) Ako hočemo izvajati, da merimo s tlakomerom tudi višino gor, tedaj napravimo v ta namen izlet na kak hrib.

Pričujoča učna slika je izdelana s posebnim ozirom na one enorazredne šole, ki ne razpolagajo s potrebnimi učili za prirodoslovni pouk. Kadar nimamo za poskuse potrebnih aparatov, pomagamo si z risanjem.

Jvan Magerl — Svibno.

VI.

Kuhinjska sol.

Učna slika za 4. šolsko leto.

Napoved smotra in priprava.

O kateri rudnini smo se letos že učili? (o premogu.) Kaj pa je to? (sol.) Sol je tudi rudnina; poznate jo vsi. Kdo mi ve kaj povedati o njej? (Sol je bela, v vodi raztopljiva itd.)

Danes pa bodele o soli še marsikaj slišali, česar dosedaj niste vedeli.

Pred dvema tednoma smo nalili v ta kozarec vode. Kaj smo potem storili? (Nekaj soli smo dejali v kozarec.) Koliko? (10 g.) Kaj se je zgodilo s soljo? (Raztopila se je.) Čemu pa smo potem postavili kozarec na peč? (da bi voda prej izhlapela.) Kaj pa so takrat nekateri mislili o soli? (da bo tudi izginila kakor voda.) Se je to uresničilo? (Sol jo ostala na dnu kozarca.) Hočemo jo iztehtati, da vidimo, če je ni morebiti sedaj manj!

Kaj je v tej stekleničici? (voda.) Pokusi jo! (Voda je slana.) Kaj sklepaš iz tega? (da je v vodi raztopljena sol.) Res je! V vodo sem dejal nekoliko soli. Sedaj mi je pa žal zanjo in rad bi jo dobil nazaj; svetujte mi, kaj naj storim! (Voda naj izhlapi.) To bi že bilo, a voda ne bo kmalu izhlapela! (Vlijmo jo na krožnik.) Sedaj bi prej izhlapela, to je res, a nam se mudi in bi radi kar najprej imeli sol, ki je tu raztopljena! Stopimo nekoliko v kuhinjo! Kaj pa opazimo, če v loncu, voda dalj časa vre? (Vedno manj je je.) In če bi ne prilivali druge vode? (Bi popolnoma povrela.) Zdaj pa že vemo, kaj naj storimo s to vodo! (Zliti jo moramo v kako posodo in postaviti jo k ognju, da voda povre.) Ali nekaj nas skrbi — (da ne bi izginila tudi sol.) Kaj menite, kaj se bo zgodilo s soljo? [Učenci ugibljejo.] Prepričajmo se, kdo da ima prav! V staro žlico nalijemo nekoliko slane vode in držimo žlico nad plamenom; učenci se prepričajo, da voda povre sol pa ostane.

Sedaj pa boste lahko razumeli, kar bomo slišali o soli.

Podavanje.

Odkod pa dobivamo sol? (iz morja.) O morju smo se že učili. Peljimo se k morju! Pridi k zemljevidu in kaži, kod bi se peljali!

(Od Zidanega mosta mimo Hrastnika do Nabrežine.) Kaj pa bi tu storili? (Izstopili bi in šli peš do morja.) Dospevši do morja, hité nekateri, ki so zelo žejni, k vodi —. (Morske vode ne morejo piti ker je slana.) Da, če bi jo kdo pokusil, moral bi jo takoj izpljuvati, ker je slana.) Kaj sklepaš iz tega? (da je v morski vodi raztopljena sol.) Nekdo pa tega ne verjame; prepričajmo ga! Kako? Zajeli bi s kozarcem morske vode; ko bi voda izhlapela, ostala bi v dnu kozarca sol.) Kaj mislite, koliko soli bi dobili, če bi dali izhlapeti 1 liter morske vode? Ker učenci tega ne vedó, povemo jim, da se dobi iz 1 l morske vode približno 27 g soli: seveda jim tudi pokažemo, koliko da je to?

Sedaj pa nekateri že vedo, kako dobivamo sol iz morja. No, 1! (Velike posode napolnijo z vodo, da izhlapi.) Mislimo si, da imamo pred šolo veliko kad, napolnjeno z vodo; ali bi ta voda kmalu izhlapela? (Ne.) Kaj ne, morali bi predolgo čakati! Kakšno posodo pa bi morali vzeti, da bi voda prej izhlapela? (Zelo dolgo in široko.) Da pa ni treba izdelovati takih posod, pomagajo si ljudje drugače. Kraj morja izkopljejo zelo dolge in široke jame, ki jih napolnijo z morsko vodo. [Pojasnimo to tudi s kredo na šolski tabli.] Kaj pa store, ko voda izhlapi? (Vzamejo sol iz jam.) To bi lahko storili, a ker je sedaj v jami še malo soli, napolnijo jo zopet z vodo; to se ponavlja toliko časa, da je jama skoraj polna soli. Kakšno vreme pa je posebno prikladno za tako delo? (lepo.) Pri nas bi pa voda ne izhlapela tako kmalu kakor pri morju? Zakaj ne? (Ker pri nas ni tako vroče kakor je v onih krajih. Kako pa moremo imenovati sol, ki jo dobivamo iz morja? („morska sol“.)

Kdo mi zna zdaj pripovedovati, kako da dobivamo morsko sol.

Razven morske soli imamo pa tudi tako, kakršno vidite tu. Komu pa je podoben ta kos soli? (kamnu.) Če denemo ta kamen v vodo, opazimo, da se raztopi in če ga okusimo, spoznamo, da je to sol. Imenujemo jo pa kameneno sol; zakaj neki? (ker je podobno kamnu.) V nekaterih deželah so celi hribi kamenene soli in rudarji jo kopljejo kakor pri nas premog. Kamenena sol pa ni vedno tako čista kakor jo vidite tu, ampak je navadno pomešana z ilovico. Kaj pa moramo storiti z njó, predno jo rabimo? (Očistiti jo moramo.) Kako pa jo čistimo? Mislite si, da je ta kos soli pomešan z ilovico! Kaj bi se zgodilo ž njim, če bi ga dejal v vodo? (Sol bi se raztopila.) In ilovica? (Ostala bi na dnu posode.) In kako bi iz vode dobili zopet sol? (Pustili bi vodo povreti.) In ker se to ne zgodi kmalu? (Pustili bi vodo povreti.) Kdo pa mi zna zdaj pripovedovati, kako čistijo kameneno sol? (Raztopé jo v vodi; vodo naliijejo v posebne posode; ko voda povre, ostane na dnu posod čista sol.) Kaj pa store s soljo? (Ko je popolnoma

suha, jo zdrobe in potem prodajajo.) Zapomnite si, da prodajajo kameneno sol tudi v kosih, kakor pri nas sladkor.

O kateri soli smo zdaj govorili? (o kameneni soli.)

Imamo pa še takozvano studenčno sol. Kakšna bi postala voda, če bi dejali v kak studenec več kosov kamene soli? (slana.) V krajih, kjer se nahaja kamenena sol, so tudi studenci; kaj se tam lahko pripeti? (da izvira slana voda.) Je taka voda za pijačo? Ali je sploh za kako rabo? (za kuho.) Ali bi se ne dalo iz nje dobivati soli? Kako pa?

Kaj pa smo dosedaj slišali o soli? (odkod da jo dobivamo.)

Sedaj hočemo spoznati njene lastnosti. Kakšne barve je čista sol? (bele.) Katero lastnost še poznamo? (v vodi je razstopljiva.) Ali je sol samo v vodi razstopljiva? (Tudi v mleku, vinu itd.) Kaj pa so mleko, vino, žganje itd.? (tekočine.) Zato pa ni pravilno rečeno, da je sol raztopljiva v vodi! Kako pa moramo reči? (V tekočinah je raztopljiva.) O čem smo sedaj govorili? (o njenih lastnostih.)

Čemu pa rabimo sol? (Z njo solimo jedi.) Čemu pa? (Slane jedi so boljše nego neslane.) Neslanih jedi ne jemo radi. Katerih jedi pa ne solimo? (kave itd.) Čemu pa še rabimo sol? (Z njo osolimo tudi meso.) Zakaj? (da se ne skvari.) Ali živali jedo sol? Katere na primer? (Živina, ovce, koze . . .) Kako pa imenujemo sol, ki jo dajemo živini? (živinsko sol.) Kaj pa veste o njej? (da je rdeča.) Ponovi sedaj, čemu du rabimo sol! Kaj smo ravnokar slišali o soli? (čemu da jo rabimo.)

Posnetek.

Ponovimo sedaj, kar smo se učili o soli. Odkod pa dobivamo sol? (Iz morja, rudnikov in nekaterih studencev.) Kakšne barve je čista sol? (Čista sol je bele barve.) Kaj se zgodi ž njo v tekočinah? (V tekočinah se raztopi.) Čemu jo rabimo? (S soljo solimo jedi, ž njo osoljujemo meso, da se dalj časa ohrani in dajemo jo tudi živini.) Kdo zna to sam ponoviti? Ponovi še ti!

Uporaba.

1. Čitanje berila „Kuhinjska sol“.

Danes teden smo se učili o kuhinjski soli. Pripoveduj, kar veš o njej, I! Sedaj pa hočemo čitati, kar imate o soli v čitanki. Poiščite 135. berilo.

a) Čitanje berila po učencih.

b) Besedna in kolikor je potrebno tudi stvarna razprava.

c) Mehanično čitanje v šoli in doma.

2. Uporaba tvarine za spisje. Obravnavana tvarina nam nudi snov za tri spisne sestavke, namreč: „Kuhinjska sol“ (popis.) „Kako dobivamo morsko sol“. — „Kako dobivamo kameneno sol“.

3. Uporabne računske naloge n. pr.: Iz 1 l morske vode se dobi 27 g soli: koliko iz deset l? Koliko l morske vode je treba za 19 kg soli?

Pripomba.

Pričujoča učna slika je izdelana za 4. šolsko leto enorazrednic. Predno obravnavamo sol, seznaniti je učence z morjem in hlapenjem. — Ali naj se pri tem oba oddelka združita? V tem slučaju ne! Pač pa naj se oba oddelka združita pri besedni in stvarni razlagi dotičnega berila! Čitanje berila realne vsebine je smatrati kot popolnjevanje in ponavljanje realne tvarine in se vrši navadno v prihodnjih, jezikovnemu pouku namenjenih urah.

Ivan Magerl — Svibno.

VII.

Sv. Miklavž.

Obravnava se teden pred praznikom.

Učila: Janskiy, Der Christmark. Miklavž in parkelj v miniaturni.

Formulirani stavki.

Sv. Miklavž je otrokom najljubši svetnik.

Radi in večkrat molijo k njemu.

Majhne in pridne otroke ima posebno rad.

Sv. Miklavž je doma v nebesih.

Na Miklavžev večer pride in obdaruje otroke.

Pridnim otrokom prinese lepih daril, porednim pa šibo.

S pridnostjo in molitvijo izkazujemo sv. Miklavžu hvaležnost in čast.

Ponovitev in priprava.

Kdo izmed vas je bil že na semnju? Kje ste bili na semnju? (v Zagorju.) S kom ste šli na semenj? (z očetom in materjo.) Po kaj ste pa šli? (Meni so kupili klobuk, slamnik, škornje . . .) Čemu hodimo tedaj na semenj? (kupovat.) Kaj pa postavijo semnarji okrog zagorske cerkve? (kolibe.)

Kdo še ve, kaj je naslikano na tej podobi? (Miklavžev semenj.) Danes hočemo isto, kar smo se zadnjič učili, nekoliko ponoviti. Kako pa vemo, da je to Miklavžev semenj? (To nam pove zvezda nad semnjem.) Kaj vidite tu zadaj? (hiše.) S čim so pokrite? (s snegom.) Koga pa vidimo na semnju? (gospoda, gospo, dečka, deklico in še več drugih ljudi.) Po kaj so prišli ti ljudje na semenj? (Pogledat lepe reči.)

Koga vidite tu? (Ženo.) Kaj dela ta žena? (prodaja igrače.) Naštej igrače, ki jih prodaja! (konji za guganje, sani, možiceljni, hišice, dimnikarčki.)

Kdo prodaja v tej kolibi? (tudi žena.) Kaj pa prodaja ta žena? (knjige s podobami.) Kaj je v teh knjigah? (polno lepih podob.)

Kaj vidite pa tu-le nad to kolibo? (zastavico.) Kdo prodaja notri? (mož.) Kaj pa prodaja mož z zastavico? (igračke.) Naštej jih! (voziček

s konjički, top, vlak, slon, trobente, bobni, gosli, sablje, puške, punčike, pojaci.)

Poglejmo še k temu možu, kaj pa prodaja on? (obleko.) Imenuj kar kažem! (nogavice, kape, klobuke, robce . . .)

Koga pa vidite tu-le na sredi? (slaščičarja.) Kako je oblečen? (belo.) Kaj drži v rokah? (desko.) Kaj ima na nji? (potico in slaščice.) Kaj pa dene slaščičar v slaščice, ker se vam tako dobre zde? (med, sladkor, rozine . . .)

Kdo mi bo sedaj lepo povedal, kaj se prodaja na Miklavževem semnju? (igrače, obleko, slaščice.) Kdo hodi na ta semenj kupovat? (sv. Miklavž.) Kdo pa tako težko pričakuje sv. Miklavža? (otroci.) Katerega dne bode letos sv. Miklavž? (torek.)

Napoved smotra.

Otroci, o sv. Miklavžu, katerega že vsi težko pričakujete, se hočemo danes razgovarjati.

Podavanje.

Mož, kateremu pravite sv. Miklavž, je živel pred veliko veliko leti na zemlji. Bil je pobožen škof. Imel je dolgo, sivo brado. Ime mu je bilo Miklavž. Majhne in pridne otroke je imel tako rad, kakor jih imata rada oče in mati. Učil jih je lepih molitvic in pesmi; najpridnejše je nazadnje še celo obdaroval. Ko je že dolgo živel in je postal že zelo, zelo star ga je vzel ljubi Bog k sebi v nebesa. Ker je bil pa tako dober in pobožen, je postal tam gori v nebesih svetnik, kateremu se pravi sv. Miklavž. O katerem svetniku sem vam sedaj pripovedovala? (o sv. Miklavžu.) Vem, da ga tako poznate, in da vedno radi kaj o njem slišite. Kako je to, da ga že vsi dobro poznate? (ker nam prinese toliko lepih stvari.) Ali prinaša sv. Miklavž samo vam lepih stvari? (tudi drugim otrokom.) Sv. Miklavž prinese vsem otrokom lepih daril, zato ga pa tudi tako dobro poznajo.

Koga imaš pa ti doma najraje? (očeta in mater.) Zakaj imaš očeta in mater tako rad? (Ker mi dajo kruha, obleko . . .) Da, oče in mati vam dajo vse to! Rekli bomo: Oče in mati vam dajo vsega, česar potrebujemo. Kako bomo rekli, česa vam dajo oče in mati? (vsega, česar potrebujemo.) Zato jih imate tudi zelo radi, ali kakor lepše rečemo, očeta in mater ljubimo. Koga ljubite? (očeta in mater.) Zakaj jih ljubite? (ker nam dajo vsega, česar potrebujemo.) Kateri svetnik vam pa tudi da lepih stvari? (sv. Miklavž.) Katerega svetnika torej tudi

Ijubite? (sv. Miklavža.) Kaj ste pa vi? (otroci.) Kdo tedaj ljubi sv. Miklavža? (otroci.)

Kateri svetnik je otrokom najljubši?

Sv. Miklavž je otrokom najljubši svetnik.

Ponovi! . . . V zboru!

Sv. Miklavž je otrokom najljubši svetnik. — Res je to. Kar ne morejo ga pričakati; vedno izprašujejo kdaj da se rešuje, ter mislijo na lepe reči, katere jim bode takrat prinesel. Vsak želi kaj lepega dobiti.

Kaj bi ti rad, da bi ti prinesel? (konja.) In ti? (voziček, punčiko, orglice, boben, puško, pipec, sabljo, mapo, orehe . . .)

Ko ležete zvečer v postelj, gotovo ne mislite na drugega, nego na sv. Miklavža in njegova lepa darila. Kaj pa storite vsak večer predno greste spat? (molimo.) Kaj moliš ti? (očenaš.) Kaj pa ti? (Vero, molitvico k angelčku. Se li še spominjate, kaj sem vam jaz oni dan naročila? (da naj večkrat molimo k sv. Miklavžu.) H kateremu svetniku torej molijo otroci večkrat? (k sv. Miklavžu.) Ali radi molite k njemu? (radi . . .) H kateremu svetniku radi in večkrat molijo otroci? (k sv. Miklavžu.)

Rekli bodemo: Radi in večkrat molijo k njemu.

Ponovi! . . . Vsi!

Kako sem pa prej pravila, kakšne otroke ima sv. Miklavž rad? (majhne in pridne.) Kako rad je imel on majhne in pridne otroke? (kot oče in mati.) Ali bi se vam dopadlo, če bi sv. Miklavž tudi vas tako rad imel? (da.)

Kakšni otroci pa ste vi, ker ste šele jeseni začeli hoditi v šolo? (majhni.) Ali ima sv. Miklavž tudi vas rad ker ste majhni? (tudi.) Kakšni morate še biti, da vas bode sv. Miklavž rad imel? (pridni.) Kakšni morate biti v šoli, da se bode sv. Miklavžu dopadli? (mirni in pridni.) Koga morate v šoli poslušati? (gospoda kateheta in gospodično učiteljico.) Kako se morate v cerkvi obnašati? (lepo.) Česa ne smete po cesti delati? (suvati se, pretepati se.) *pluvati !!!*

Morda še veste, kako je bilo tistemu dečku ime, ki se je po cesti suval? (Jožek.) Kaj menite, se je li Jožek dopadel sv. Miklavžu? (ne.) Česa še ne smete po cesti delati? (kamenja metati.) Bog varuj kaj takega! Slišala sem od Gradnikovega Tončka, ki je vedno kamenje metal, da mu jih je sv. Miklavž lansko leto nasul polne škornce namesto daril. Seveda je Tonček potem jokal, ker ni nobenega darilca dobil, a pomagalo ni nič, in Tonček je sprevidel, da se mora poboljšati.

Kaj pa dela pridni otrok doma po šoli? (pridno se uči.) Kakšni so pa zvezki pridnega otroka? (čedni in brez madežev.) Vidite! Taki otroci so pridni in se dopadejo sv. Miklavžu.

Kakšne otroke ima torej sv. Miklavž rad? (pridne.) In kako smo prej rekli, kakšne še? (majhne.) Povej sedaj oboje skupaj! Kakšne otroke ima sv. Miklavž rad? (majhne in pridne.) Kakšne otroke ima posebno rad?

Majhne in pridne otroke ima posebno rad.

Ponovi! . . . Vsi!

Kje si ti doma? In ti? Kje stanuje naš cesar? (na Dunaju.) Ali se še spominjate, kako sem jaz rekla, kam je vzel ljubi Bog sv. Miklavža, ko je bil zelo zelo star? (v nebesa.) Kje je tedaj sv. Miklavž doma?

Sv. Miklavž je doma v nebesih.

Ponovi! . . . Vsi!

Da, gori je doma pri ljubem Bogu in lepih angelcih. Vendar mu je bilo tam gori po pridnih in dobrih otrocih, katere je na zemlji učil in se celo sam ž njimi igral, dolgčas. Zato mu je ljubi Bog dovolil, da sme vsako leto enkrat obiskati otroke. Kaj mu je ljubi Bog dovolil? (da sme vsako leto enkrat obiskati otroke.)

Kam pride torej vsako leto? (na zemljo.) Da, neki večer v letu, kateremu pravimo Miklavžev večer, pride k nam in obdaruje otroke. — Kako pravimo tistemu večeru, ko pride sv. Miklavž iz nebes na zemljo? (Miklavžev večer.) Kaj stori na Miklavžev večer? (obdaruje otroke.) Kdaj pride in obdaruje otroke?

Na Miklavžev večer pride in obdaruje otroke.

Ponovi! . . . Vsi!

Morda ga je že kdo izmed vas videl? (Oglasi se jih več.) Kakšen pa je? (Velik in star mož s sivo brado.) Sedaj se jim ga pokaže v miniaturi.)

Ker pa ni bil vsak izmed vas tako srečen, da bi videl pravega sv. Miklavža, zato vam ga tu pokažem, seveda veliko manjšega.

Oglejmo si ga! Kakšno obleko ima? (belo.) Kaj ima na glavi? (zlato škofovsko kapo.) Kaj drži v roki? (zlato škofovsko palico.)

Kdo pa spremlja sv. Miklavža? (angelci.) Kaj nosijo za njim? (zlate koške.) Kaj imajo v koških? (jabolka, orehe, fige, rožiče, bonbončke, konjičke, slaščice . . .)

Kdo pa še pride s sv. Miklavžom? (parkeljni.) Parkeljnov si pa gotovo niste natanko ogledali. — Otroci se jim navadno skrijejo, ker se boje, da bi jih ne vzeli s seboj. Posebno se jih boje poredni otroci, ker dobro vedo, da zaslužijo kazni. — Parkelj pa tudi ni lep, kdo bi

se ga potem ne bal? — Poglejte! Koga držim v roki? (parkeljna.) Kakšen je? (črn.) Kaj ima na glavi? (rdeče rožičke.) In kaj še? (rdeč nos in jezik.) Kaj drži v rokah? (verigo.) Kaj pa stori ž njo? (otroke zveže.) Kaj ima na hrbtu? (koš.) Čemu li? (da dene vanj otroke.) Da, ta črni mož pobere vse poredneže, pobaše jih v koš in pomeče v sneg ali vodo.

Ti si prej rekel, da si že videl sv. Miklavža. Kje si ga videl? (pri Weinbergerju.) Da, tja je prišel vsako leto in zato se je tam na Miklavžev večer zbralo veliko, veliko otrok. Kaj pa je delal sv. Miklavž med otroci? (izpraševal jih je, če znajo moliti.) Da, izpraševal jih je in potem jim je podaril precej jabolk, orehov in drugih stvari.

A ponoči, ko otroci spe, jih še bolj bogato obdari. — Kaj mu nastavite? (krožnik, klobuk, škornce, pehar, košarico.) Kam pa postavite te stvari? (na mizo, na okno.) — Čim bolj je otrok priden, tem več darov najde zjutraj. A tudi na poredne otroke ne pozabi sv. Miklavž. Dostikrat pusti materi zanje dolgo šibo. Kakemu posebnemu porednežu jo celo utakne v klobuk.

Kaj prinese pridnim otrokom? (lepih daril.) Kaj prinese porednim? (šibo.) Povej oboje skupaj!

Pridnim otrokom prinese lepih daril, porednim pa šibo.

Ponovi! . . . Vsi!

Kakšni morate biti sv. Miklavžu, ker vam da toliko lepih daril? (hvaležni.)

Hvaležni pa ste, ako ste pridni in lepo molite. Komu se priporočate zjutraj, da vas varuje ves dan? (angelčku.) S čim ga počastite? (z molitvico.) S čim bodete tudi sv. Miklavža po njegovem prazniku večkrat počastili? (z molitvijo.) Pomnite otroci:

S pridnostjo in molitvijo izkazujemo sv. Miklavžu hvaležnost in čast.

Ponovi! . . . Vsi!

Povzetek.

Sedaj pa hočemo vse najvažnejše ponoviti, o čemur smo se učili. O kom smo se danes ves čas pogovarjali? (o sv. Miklavžu.) Pazite, to, kar bodete sedaj odgovarjali, si mora zapomniti vsak prav dobro!

Kateri svetnik je otrokom najljubši?

H komu radi in večkrat molijo?

Kakšne otroke ima posebno rad?

Kje je sv. Miklavž doma?

Kdaj pride in obdaruje otroke?

Kaj prinese pridnim otrokom, kaj pa porednim?

S čim izkazujemo sv. Miklavžu hvaležnost in čast?

— Stavki se ponové tolikokrat, da se jih vtisnejo otroci v spomin
— naposled pripovedujejo povsem samostojno.

Memoriranje.

Vabilo sv. Miklavžu.

Pridi sv. Nikolaj
in obišči nas sedaj.
Vsi te pričakujemo,
vsi se že radujemo.

Pridnim boš darov delil,
saj si vsikdar dober bil.
Če ne veš, kje smo doma,
naj te angelček pelja.

Risanje.

Škofovska kapa in palica. (po Marinu.)

Franja Jankovič — Toplice

VIII.

Lastovica.

Učna slika za 3. šolsko leto.

Učila: 1. Nagačena lastovica. 2. Lastovičino gnezdo.

Priprava in napoved smotra.

V dolgi, ostri zimi je bilo pri nas le malo ptic. Minila je vendar zima in nastala je zopet pomlad. Ž njo so se vrnile tudi ljube ptičice iz toplih, južnih krajev. Katere ptice so se vrnile? Da, tudi lastovice so se vrnile. Zakaj pa odletijo lastovice vsako jesen v južne kraje? — Ker je tam bolj toplo. Zakaj pa še? — Danes hočemo zvedeti, zakaj nas morajo lastovice vsako jesen zapustiti ter leteti tako daleč, daleč tja v južne kraje.

Podavanje.

Tu imam lastovico! Ali je to živa lastovica? — ne. Vendar je to prava lastovica; le dobro si jo oglejte! Povejte mi, kar veste o njenem življenju! Učenci pripovedujejo: Lastovica prileti k nam spomladi. Svoje gnezdo si napravi pod streho naših hiš in hlevov. Iz gnezda molijo lačni mladiči svoje kljune. Lastovice jih pridno pitajo. Jeseni nas zopet zapustijo. — Povejte mi tudi, kar vidite na njenem životu! Učenci pripovedujejo in gledajo pri tem na lastovico.

Učiti se hočemo sedaj, kaj dela in kako živi lastovica. — Veselo čvrče se vračajo lastovice vsako pomlad iz tujih krajev. Kaj obiščejo najpopred? — svoja gnezda. Če pa še nima lastovica gnezda ali ako se ji je naselil med tem časom v njenem gnezdu usiljivi vrabec, sezidati si mora novega.

Pri kom izmed vas imate na domu lastovičino gnezdo? — Kje si torej napravi svoj dom? — na hišah. Gotovo ste pa videli tudi na drugih poslopijih lastovičino gnezdo. Kje si ga ti videl? — na hlevu. Rekli bomo torej: Svoj dom si napravi na hišah in drugih poslopijih. Ponovi! . . .

Tu imam lastovičino gnezdo. Iz česa je to gnezdo? — iz blata, ilovice in bilk. Ponovi to in združi s prejšnjim stavkom. Svoj dom si napravi na hišah in na drugih poslopijih iz blata, ilovice in bilk. Ponovi! . . .

Kdo jo je že opazoval, ko je delala gnezdo? Torej ti si jo opazoval. Pripoveduj nam kako je delala gnezdo! Učenec pripoveduje: V kljunčku prinese blata in ilovice. Nato se poprime z ostrimi kremplji stene, ter se podpira pri tem z repom in prilepi s slino blato in ilovico nanjo. Večkrat prinese tudi bilko, s katero zveže blato in ilovico. Ko je gnezdo narejeno, prinese še perja vanje.

Kaj smo sedaj zvedeli o lastovici? — Kako si napravi svoj dom?

Gnezdo je pripravljeno. Lastovica položi vanj jajčeca. Iz teh se izvalijo goli mladiči. Opazovali ste gotovo kako so mladiči stegovali glavice iz gnezda in odpirali kljunčke. Zakaj? — Lačni so bili. Stari jim prinašajo hrane. Kdo pita torej mladiče? — Kje si iščejo lastovice svoj živež? — v zraku. Zakaj si tudi mladiči ne poiščejo sami hrane? — ne morejo leteti. Kdo jih uči letanja, ko dorastejo? Kdo torej pita mladiče, in kdo jih uči tudi letanja, ko dorastejo? Stari pitajo mladiče in ko dorastejo jih uče tudi letanja. Ponovi! . .

S čim lastovica leta? — s perutnicami. Poglejte perutnice, primerjajte jih životu! Kako daleč segajo perutnice? — čez život. Kakšne so torej perutnice po dolgoti? — dolge. Kakšne pa so perutnice po širokosti? — ozke. Lastovica ima torej dolge in ozke perutnice. S tem prav dobro reže zrak pri letanju, zato tudi prav dobro leta. Namesto lastovica dobro leta, bomo rekli: Lastovica je dobra letavka. Ponovi! . . .

Poglejmo si rep! Najprej si pogledjte repna peresa po dolgoti! Kateri peresi sta posebno dolgi? — zunanji. Čemu je torej rep podoben? — vilam, škarjam. Kako bomo torej rekli, kakšen je rep, ker je podoben vilam? — vilast. Tudi rep pomaga lastovici pri letanju, da se lažje drži v zraku in bolje reže zrak. Povej sedaj vse, kar veš o letanju. Kakšna letavka je lastovica, kakšne so njene perutnice in kakšen je rep? Lastovica je dobra letavka. Nje perutnice so dolge in ozke. Rep je vilast. Ponovi! . . . O čem smo sedaj govorili? — o letanju.

Poglejte si sedaj noge! Kakšne so noge po dolgoti? — kratke. Ali so videti noge močne? — ne. Rekli bomo torej: Noge so šibke. Ali more torej lastovica veliko hoditi? — ne. Zakaj lastovica le malo hodi? — ker ima šibke nožice. Izpusti besedo lastovica in odgovori: Zakaj hodi le malo? Hodi le malo, ker ima šibke nožice. Ponovi! . . . Povej, kar veš o letanju! Povej, kar veš o hoji!

Rekli smo, da lastovica le malo hodi, ker ima šibke nožice. Ali si išče torej hrane na tleh? — ne. Kje pa si išče živeža? Kdo ve? — v zraku. Kaj pa lovi v zraku, kaj mislite? — mušice, metulje . . .

(Otroci sami naštevajo). Učiteljica: Rekli bodemo: Lovi muhe in metuljčke. Ponovi! Kakšen je kljun? — kratek. Kakšno je žrelo? — veliko. V kaj lovi torej muhe i. t. d. — v veliko žrelo. Povej sedaj skupaj, kje si išče svoj živež in kaj lovi? — Svoj živež si išče v zraku. Lovi muhe in metuljčke. Ponovi! O čem smo govorili sedaj? — o živežu. Združi sedaj, kar veš o hoji in o živežu! Združi sedaj, kar veš o letanju, hoji in o živežu!

Rekli smo, da se lastovica preživi od muh, metuljev in drugih hroščev. Ali pa imamo pri nas pozimi muhe i. t. d.? — ne. Kaj bi se torej zgodilo z lastovico, ako bi ostala pozimi pri nas? — poginila bi od gladu. Kaj mora torej storiti vsako jesen? — seliti se v toplejše kraje. Zakaj se mora lastovica seliti vsako jesen v toplejše kraje? Ker pozimi pri nas ni muh, hroščev in metuljev, se mora vsako jesen seliti v toplejše kraje. Ponovi! . .

Ali ima gospodar rad, ako se lastovica naseli na njegovem domu? — da. Kaj ne, še prav vesel je! Nekateri ljudje celo pravijo, da lastovica prinese hiši srečo. Človeku je ta ptica zelo priljubljena. Kdo bi pa tudi ne imel rad te ljubke živalice! Le pogledjte si njen drobní životček! Gotovo mora vsakemu izmed vas ugajati. Rekli smo, da lastovica rada leta okrog človeških stanovanj. Ali se torej boji človeka? — ne. Lastovica se seli vsako jesen v južne, toplejše kraje. Ali pa ostane vedno tam? — ne, vrne se vsako pomlad. Kaj si poišče lastovica po svojem prihodu najprej? — svoje gnezdo. Ali si znosi lastovica, ko se je vrnila pri tujih ljudeh, svoj dom? — ne. Lastovica tudi v tujini ne pozabi svojega bivšega gospodarja, ampak vsako spomlad se vrača zopet k njemu, ter z glasnim čvrčanjem naznanja svoj prihod. Kakšna je torej lastovica, ker se vsako leto naseli pri starem svojem gospodarju ter tudi v tujini ne pozabi nanj? — zvesta. S čim se je torej lastovica človeku še prikupila? — s svojo zvestobo. Rekli bomo torej: Človeku se je prikupila s svojim ljubkim životom in s svojo zvestobó. Ponovi! . .

S čim se hrani lastovica? — z mrčesom. Kakšen je mrčes? — škodljiv. Kakšna je torej lastovica, ker se hrani z mrčesom? — koristna. Ponovi! Lastovica je koristna. O čem smo govorili? — o koristi.

Vendar ima tudi lastovica svojega sovražnika. Najbolj jo preganja jastreb. Toda le redkokrat se mu posreči jo zgrabití, ker se mu zna spretno izogniti. Da, ona opozorí z glasnim čvrčanjem celo druge ptice na tega hudega sovražnika. Kdo jo torej preganja najbolj? Preganja jo najbolj jastreb. Ponovi!

Oglejmo si sedaj še perje. Kakšne barve je perje po trebuhu? — belo. Rekli bomo: svetlo. Kakšne barve je po hrbtu? — črno. Poglejmo si hrbtno perje proti luči. (Učiteljica kaže po klopih. Kakšno je sedaj videti? — modro. Rekli bomo: Perje se izpreminja proti luči v modro. Kakšno je torej perje po hrbtu in kako se izpreminja? Perje je po hrbtu črno in se izpreminja v modro. Kakšne barve je perje po grlu? — rdečkasto. Opiši mi torej perje po barvi! Perje je po trebuhu svetlo, po hrbtu je črno in se izpreminja v modro. Grlo je rdečkasto! Ponovi! . . .

Ugljabljanje.

Med podajanjem se je zapisala na tablo sproti točka za točko, ta-le razčlenba:

Lastovica.

Gnezdo.

Selitev.

Mladiči.

Prikupljivost.

Letanje (perutnice, rep).

Korist.

Hoja (nožice).

Sovražnik.

Živež.

Perje.

Po tej razčlenbi se vsa snov večkrat ponovi in sicer: a) po razčlenbi izpraševaje, b) prosto po razčlenbi, c) brez razčlenbe.

Napovedni stavki.

Lastovica si napravi svoj dom na hišah in drugih poslopjih iz blata, ilovice in bilk. Stari pitajo mladiče. Ko dorastejo jih uče tudi v letanju. Lastovica je dobra letavka. Njene perutnice so dolge in ozke. Rep je vilast. Hodi le malo, ker ima šibke nožice. Svoj živež si išče v zraku. Lovi muhe, hrošče in metuljčke. Ker pozimi pri nas ni muh, hroščev in metuljev, se mora vsako jesen seliti v toplejše kraje. Človeku se je prikupila s svojim ljubkim životom in s svojo zvestobo. Lastovica je koristna. Pregarja jo najbolj jastreb. Perje je po trebuhu svetlo, po hrbtu črno in se izpreminja v modro. Grlo je rdečkasto.

Povzetek.

1. Povej, zakaj si mora iskati lastovica svoj živež v zraku in kaj ji omogoči hitro letanje!
2. Pri katerih živalih je način življenja tudi odvisen od njih života? (krt v zemlji, raca na vodi . . .)
3. Pripoveduj, kako si lastovica dela svoje gnezdo!

4. Pripoveduj, kako lastovica pita svoje mladiče, dokler si sami ne morejo poiskati hrane! Primerjaj jih z onimi mladiči, ki si morejo takoj poiskati hrane!

Uporaba.

1. Uganki:

Vilice pri sebi ima, a vendar ne je mesa; sto peres ima pri sebi, a pisati ne zna? Kdo je to?

Hišica brez rok in brez sekire zidana. Kaj je to?

2. Spisne naloge:

Popis lastovice (po razčlenbi).

Kako si dela svoje gnezdo.

Kako uči mladiče letanja.

Kako nas zapušča jeseni.

Pavlina Zirer — Krško.

IX.

Ptice spomladi.

Učila: Razne ptice na sliki, ptičje gnezdo, ptičja jajčeca.

Formulirani stavki.

Stalne ptice ostanejo čez zimo pri nas. Hranimo jih!

Ptice selivke nas v jeseni zapusté, a spomladi se zopet vrnejo.

Petje. Ptički prepevajo zjutraj, čez dan in zvečer.

Veselo skačejo od vejice do vejice.

Gnezdo. Ptica si naredi gnezdo.

Jajčeca. Vanj leže jajčeca.

Mladiči. Iz jajčec izvali mladiče, ki jih pita.

Kraj. Gnezdiijo na skrivnih krajih.

Korist. Ptice so zelo koristne.

Nauk. Ne bodemo jih zasledovali in razdirali njihova gnezda.

Kaj ste mi pozimi večkrat prinesli? Žita, drobtinic i. t. d. Čemu smo to imeli? Potresali smo ptičkom. Imenuj mi ptice, ki si jih videl pozimi? Vrabec, brglez, senica, ščinkovec . . . Čemu smo jim dajali jesti? Ker niso nikjer nič našli. Zakaj pa ne? Sneg je pokrival zemljo. Tudi vam so se ptičice smilile, kajti prinašali ste vso zimo prav pridno živeža. Ker smo preskrbeli ptičice s hrano, smo jih hranili. Kaj ste torej delali, ker ste dajali ptičkom živeža? Hranili smo jih.

Katerih ptičic je bilo pozimi največ na našem oknu? Vrabcev in senic. Res, zelo veliko je bilo seničic! Kako so pa prepevale, saj sem vam povedala? Povej!

Cicifuj, cicifuj!

Za zimo gorko se obuj!

Česa nam je treba za zimo? — gorkejšé obleke. Kaj pa dobe ptice, da jih ne zebe? — več perja. Ali so vse ptice ostale čez zimo pri nas? Ne. Kam so pa šle? — v gorkejšé kraje. Kako imenujemo ptice, ki ostanejo čez zimo pri nas? — stalne ptice. Kako smo skrbeli zanje? Hranili smo jih. Katere ptice ostanejo tudi pozimi pri nas in kako skrbimo zanje?

Stalne ptice ostanejo pozimi pri nas. Hranimo jih!

Ali imamo zdaj še zimo? Ne. Kateri letni čas je sedaj? Pomlad. Ali vidimo zdaj tudi še tako malo ptičev? Kako pa, da jih je zdaj

več? Prišli so nazaj. Minuli teden sem slišala peti neko ptico, katere sem se zelo razveselila. Vprašala sem tudi vas, če ste jo slišali in rekli ste, da. Katera ptica je bila to? — kukavica. Kako je pela? Katero pesem sem vas takrat naučila o njej? Zapijte jo!

Prišla kukav'ca, moja ljubica,
je prepevala in je kukala,
Kukala: kuku! Kukala: kuku!
Da bi zmiraj le tak' lepo b'lo.

Je-li tudi ona prišla pozimi na okno po zrna? Zakaj ne? Ker je ni bilo tukaj. Kje je pa bila? V gorkejših krajih. Kaj store torej nekatere ptice, ker ne dobe pozimi pri nas dovolj hrane in ker jih zebe? Zapuste nas in odlete v gorkejšje kraje. Kaj pa spomladi? Spomladi se vrnejo. Kako imenujemo ptice, ki se selé v gorkejšje kraje? Naštej mi nekatere selivke! Lastovica, kukavica, škrjanec Kaj storé ptice selivke v jeseni? Zapuste nas. Kaj pa spomladi? Se vrnejo. Povej to skupaj!

Ptice selivke nas v jeseni zapuste, a spomladi se zopet vrnejo.

Kaj menite, čemu imamo ptičice tako radi? — Ker tako lepo prepevajo. Katero ptico si že slišal peti? Kako poje kukavica? Kako rečemo torej, kadar kukavica poje? Kukavica kuka. Kako poje ščinkovec? Ščink. Ščinkovec ščinka. Kos žvižga. Škrjanček žvrgoli. Slavček žgoli. Kdaj si slišal kukavico peti? — zjutraj. Kdaj si jo slišal ti peti? — opoldne. In ti? — zvečer. Kdaj slišiš torej ptičke peti? Zjutraj. Kdaj še? Podnevi ali čez dan in zvečer. Kdaj torej ptički prepevajo?

Ptički prepevajo zjutraj, čez dan in zvečer.

Kaj storiš ti zjutraj in zvečer? — molim. Ptičica pa ne zna moliti, zato pa prepeva. Komu v čast prepeva? Bogu. Komu v veselje? Nam. Kaj ne, vi ste zelo veseli pomladi, posebno ker lahko skačete in se igrate. Tako delajo tudi ptičice. Kod skačejo? Veselo skačejo od vejice do vejice. Kaj delajo?

Veselo skačejo od vejice do vejice.

Ponovi! . . .

Oni dan sem videla ptičko, ki je nesla v kljunčku slamico — kam jo je nesla, ali morda na streho? — Ali si pa iz same slame naredi gnezdo? — Vidite, to je gnezdo. Kaj takega vi ne smete nikdar storiti, da bi vzeli ptičkom gnezdeca. To gnezdo je staro, ptica ga ni hotela več, naredila si je drugo, zato sem ga jaz vzela, da vam ga pokažem. Kakšno pa je gnezdo? Okroglo. Čemu je podobno? Košarici. Ali je veliko? Ne, majhno. Kaj vidiš v gnezdu? Mah in perje. Čemu je to notri? Da je gnezdo mehko. Čemu si naredi ptičica gnezdo? Da spi

v njem in se skrije o slabem vremenu. Ponovimo vse, kar smo slišali o gnezdu. Kaj si naredi ptičica? Ptičica si naredi gnezdo.

Čemu pa ima ptičica še gnezdo? Da leže vanj jajčeca. Kakšna so jajčeca, poglej! Drobna in okrogla. Kakšne barve? Kaj leže ptičica v gnezdo? V gnezdo leže jajčeca.

Ko je ptica nanesla v gnezdo jajčeca, sede nanje in sedi včasih več tednov na njih. Pravimo: Ptičica vali. Kar se odpro jajčje lupine in iz vsakega jajčka prileze gola ptičica. Kaj je zdaj mesto jajčec v gnezdu? Mlade ptičice. Te čivkajo in odpirajo kljunčke na široko. Zakaj pač store to? Ker so lačne. Kdo jim mora donašati hrane? Stara dva. Stara dva imata zdaj dosti dela; mladiči še ne znajo letati in si iskati hrane, zato jih pitata stara. Stara zelo skrbita za mlade, včasih sama stradata, da so le mladi siti. Pridno jim donašata živeža. Kaj misliš, kaj pa? Gosenice, črvičke, muhe, mušice, hrošče, tudi jagodo ali kako zrno. Pa nikar ne mislite, da so mladiči kar tako hitro potolaženi! O ne! Vedno jim morata donašati, ker mali kljunčki so vedno odprti. Ponovi, kaj se zgodi, ko znese ptica jajčeca. Kaj izvali iz jajčec? Kako skrbi zanje? Ponovi oba stavka! Iz jajčec izvali mladiče, ki jih pita.

Stara ne pitata samo mladičev, ampak jih tudi varujeta pred sovražniki. Poznaš kakega sovražnika ptic? Mačko, lisico, srako Kdo je še sovražnik mladih ptic? Hudobni otroci. Da pa sovražniki ne pridejo tako lahko do njih, naredo ptice gnezdo na prav skritem kraju. Kje pa? V grmovju, v duplu, pod streho, na visokih drevesih i. t. d. Slab mora biti otrok, ki stika za ptičjimi gnezdi. Kako žalostno čivkata stara dva, ko ne najdeta več svojih mladih. Pomislite, kaj bi počela vaša mati, ko bi vas vzeli cigani! In ptica naj bi se nam ne smilila? Kje gnezdiijo ptički? Gnezdiijo na skrivnih krajih. Ponovi! . . .

S čim pitata stara mladiče? Ali pa veš, kaj objedajo gosenice? Cvetje in listje. Če uničijo cvetje našega sadnega drevja, nimamo nič sadja. Kakšne so torej gosenice, ker uničujejo drevje? Gosenice so zelo škodljive. Kaj pa ptički, ki uničujejo gosenice? Ptice so zelo koristne. Ponovi! . . .

Napovedni stavki se povzamejo in dobro vadijo.

Zdaj pa prav mirno sedite! Povedati vam hočem prav žalostno povestico.

Živel je zelo hudoben deček, ki je vedno stikal za ptiči. V šoli in doma so ga svarili, naj pusti ptičke pri miru. A vse zastonj, nič ni

pomagalo. Še vedno je hodil po gozdih in iskal ptičja gnezda. Nešteto krat je plezal na visoka drevesa, metal iz gnezd drobna jajčeca in mladiče. Uboge ptičice so ga prav dobro poznale in milo so čivkale, če so ga zagledale.

Nekoč gre deček iz šole. Že po poti je pravil malopridnež, da ve za ptičje gnezdo. Veselo je pravil, da bode razdejal gnezdece in trdosrčno se smejal, kako milo bodo ptički čivkali. Součenci so ga svarili in prosili, naj pusti ptičke. Toda hudobni deček se brezsrdno zasmeje, vrže šolsko orodje iz rok in urno spleza na visoko drevo. Že je pri gnezdu in seže po njem — toda glej! Veja se zlomi, nesrečni deček pade na tla ter si zlomi nogo.

Ostal je celo življenje hrom, in nikdar več ni stikal za gnezdi. Tako ga je Bog hudo kaznoval.

Ne zasledujte ptičev, ki nas ne razveseljujejo samo, ampak nam tudi zelo koristijo.

Nauk: Ne bomo zasledovali ptič in razdirali njihovih gnezd.

Gusti Lunder — Bučka.

X.

9. vaja

prve nemške vadnice.

Gebet acht, heute wollen wir wieder deutsch lernen!

Kdo sem jaz? Vi ste gospica učiteljica. Učiteljici pravimo nemško; die Lehrerin. Sage es! . . . Alle!

Richtig, ich bin die Lehrerin.

Jaz sem pri vas, vas učim, govorim z vami, vi pa se učite. A to, kar vam povem, je včasih težko, in vi si tega ne zapomnite takoj. Zato vam moram isto večkrat ponoviti. Marsikdo izmed vas otrok bi se naveličal tolikokrat isto povedati, posebno, če bi opazil, da marsikdo noče poslušati in se učiti. Jaz pa potrpi in vam še in še pripovedujem. Kakšna sem tedaj, ker tako potrpi? Vi ste potrpežljivi. Kakšna je tedaj učiteljica? Učiteljica je potrpežljiva.

Ich will das auch deutsch sagen: Die Lehrerin ist geduldig. — Wie ist die Lehrerin? Die Lehrerin ist geduldig. A! B! . . . Alle!

Ker je učiteljica potrpežljiva, zato tudi ne kaznuje vsakega nemirneža. Prizanes mu. Kakšna je, ker prizanese? Učiteljica je prizanesljiva.

Richtig! Die Lehrerin ist nachsichtig. Wie ist die Lehrerin? Die Lehrerin ist nachsichtig. Sage es noch, A! B! . . . Saget es alle!

Wie hat der erste Satz geheissen? Die Lehrerin ist geduldig. Der zweite? Die Lehrerin ist nachsichtig. Erzähle das zusammen in einem Satze! Die Lehrerin ist geduldig und nachsichtig. A! B! . . . Alle!

Diesen Satz wollen wir aufschreiben! Wiederhole ihn noch einmal! Wie viele Wörter hat dieser Satz? Zähle sie! (Učiteljica pove stavek, učenec šteje tiho). Dieser Satz hat 6 Wörter. Komm zur Tafel, A! Wie heisst das erste Wort? Die. Schreibe es auf! Wie lautet das zweite Wort? Lehrerin. Dieses Wort haben wir noch nicht geschrieben. Kannst du es aufschreiben, ohne daß ich es erzähle? (Učiteljica pove besedo, da se prav na lahko čuje h. Tako se napiše celj stavek). Lies den Satz! A! B! Alle!

Ist in der ersten Klasse auch eine Lehrerin? Nein. Kdo uči v prvem razredu? Učitelj. Ali je učitelj tudi potrpežljiv? Tudi učitelj je

potrpežljiv. Ist der Lehrer auch geduldig? Auch der Lehrer ist geduldig. A! B! . . . Alle!

Auch diesen Satz wollen wir aufschreiben! Komm zur Tafel, A! Zähle di Wörter, B! Diktire, C! (Se napiše kot prvi stavček.) Lies den zweiten Satz! A! B! . . Alle!

Ker sta učiteljica in učitelj potrpežljiva, zato pa morate biti tudi vi potrpežljivi ter se morate pridno učiti. Marsikateri izmed vas, posebno izmed dečkov, pa vrže knjigo kar v kot, če se ne more takoj naučiti. Ali je tak deček potrpežljiv? Ne. Kakšen je deček? Deček je nepotrpežljiv. Wir wollen das deutsch sagen. Gebet acht. Der Knabe ist ungeduldig. Wie ist der Knabe? Der Knabe ist ungeduldig. A! B! . . Alle! Auch das wollen wir aufschreiben. Komm zur Tafel, A! Schreibe!

Kdo vas uči krščanskega nauka? Katehet. Ali je katehet strog? Ne. Kakšen ni katehet? Katehet ni strog. Kakšen pa je, ker ni strog in vas ne kaznuje, kadar zaslužite, ampak vam raje prizanese? Katehet je prizanesljiv. Kakšen katehet ni, kakšen pa je? Katehet ni strog, ampak prizanesljiv. Wer ist nicht streng? Ich will es auch sagen: Der Katechet ist nicht streng. Wiederhole! Sondern wie? Sondern nachsichtig. Wer kann mir alles das zusammen erzählen: Der Katechet ist nicht streng, sondern nachsichtig. A! B! . . Alle!

(Se zapiše. Tu narekuje učitelj sam. Pri vsakem ch prav ostro naglaša, kar opozarja učenca, da se ne piše navadni h, ampak ch.)

A, katera učenka je marljiva? Ta (pokaže) učenka je marljiva. Ja! Diese Schülerin ist fleißig. Wie ist diese Schülerin? Diese Schülerin ist fleißig. A! B! . . Alle! Kakšna je pa, ker tako lepo pazi? Ta učenka je pazljiva. Richtig! Diese Schülerin ist aufmerksam. Wie ist diese Schülerin? Diese Schülerin ist aufmerksam. A! B! Alle!

Erzähle das in einem Satze! Wie ist diese Schülerin und wie ist sie noch? Diese Schülerin ist fleißig und aufmerksam. A! B! . . Alle!

Auch diesen Satz wollen wir aufschreiben! Komm zur Tafel, A! Diktire, B! Schreibe! Lies den Satz! A! B! . Alle!

Istotako se izpeljujejo tudi drugi stavki.

Ida Sherbaz — Zagorje.

XI.

Der Stuhl.

Govorna in spisovna vaja za II. ali III. oddelek odnosno
za I. oddelek IV. razreda.

Učitelj postavi navaden stol na mizo ter vpraša: Was ist das? Das ist ein Stuhl. Ponovi! (Učitelj naj se poslužuje pri pouku kolikor možno le nemškega jezika. Rabi naj pri tem zopet le take besede, katere so učencem že znane. V nasprotnem slučaju pa je novi besedi dodati vedno slovensko prestavo.)

Napoved smotra.

Wir wollen heute diesen Stuhl beschreiben. (Opisati hočemo danes ta-le stol.) Was wollen wir tun? Wiederhole! N, noch einmal! Was ist der Stuhl? Wiederhole die Frage! Noch einmal, N! Wie lautet die Frage? Schreibe die Frage auf die Tafel! Lies die Frage! Beantworte die Frage! Der Stuhl ist ein Hausgerät.

Opomba: Učitelj naj se poslužuje pri pouku kolikor mogoče mimike. Glavna vprašanja, nanašajoča se na popis stola, naj zapiše na tablo sam, ali pa naj store to posamezni učenci. Svetovati je, da se to godi menjaje, ker potem dobi pouk več zanimivosti.

Wiederhole die Antwort! Lies die Frage! Noch einmal! Beantworte die Frage! Wie lautet die Frage? Wie lautet die Antwort? (Tu je zopet pripomniti, da se ravna število ponavljajvnih vprašanj po nadarjenosti otrok. Ako dobimo takoj početkoma povoljne odgovore, bi bila le potrata časa, če bi s ponavljanjem vprašanj in odgovorov zamujali čas.) Ko smo dognali prvi odgovor, nadaljujemo tako-le: Welche Teile hat der Stuhl? Wiederhole die Frage! Wie lautet die Frage? Schreibe die Frage auf die Tafel! Lies die Frage! Noch einmal! Beantworte die Frage! (Učitelj kaže na posamezne dele stola: naslonilo, sedalo in noge. Če otrok kakega dela ne zna imenovati, vprašaj učitelj

ves razred li ve kdo, kako se ta ali oni del nemški imenuje, in če se nihče ne oglasi, tedaj naj pove učitelj dotično besedo sam. Der Stuhl hat eine Lehne, ein Sitzbrett und vier Füße? Wiederhole die Antwort! Noch einmal, N! Lies die erste Frage! Lies die zweite Frage! Wie lautet die Antwort auf die zweite Frage? Lies beide Fragen! Beantworte beide Fragen! Beantworte F, die letzte Frage!

Wer macht den Stuhl und woraus? Wiederhole die Frage! Den Stuhl macht der Tischler aus Holz. Wiederhole die Antwort! Du! Noch einmal! Wie heißt die Frage? Schreibe sie auf die Tafel! Lies die Frage! Beantworte sie! Wiederhole! . . . Wie lautet die erste Frage? Beantworte dieselbe! Lies die zweite Frage! Lies die dritte Frage! Lies alle drei Fragen! Beantworte alle drei Fragen!

Wozu brauchen wir den Stuhl? Wiederhole die Frage? Wie haben wir gefragt? Sage das noch einmal, N! Schreibe die Frage auf die Tafel! Lies die Frage! Noch einmal! Auf dem Stuhle sitzen wir. (Učenci navadno odgovarjajo: Den Stuhl brauchen (haben) wir zum sitzen. Ker je pa ta odgovor deloma napačen, deloma pa nelogičen, izvabiti ima učitelj iz učenca zgoraj navedeni odgovor. Ako se mu pa to ne posreči, pove naj učencem primeren odgovor sam, ter jim ga pri tej priliki kolikor mogoče jasno in umljivo dopove in dokaže, da žlic nimamo „za jesti“ i. t. d.) Wiederhole die Antwort! . . . Wie lautet die letzte Frage? Beantworte sie! Lies die erste Frage! Lies die dritte Frage! Lies die zweite Frage! Lies die vierte Frage! Beantworte die zweite Frage! Wiederhole sie! Beantworte die vierte Frage! Lies die dritte Frage! Noch du! Beantworte die erste Frage?

Was für Stühle haben wir? Wiederhole die Frage! Noch einmal! Du auch! Wie lautet die Frage? Schreibe die Frage auf die Tafel! Lies die Frage! Lies die vorletzte Frage! Beantworte sie! Wie lautet die zweite Frage? Gib die Antwort! Lies die dritte Frage! Beantworte sie du, B! Lies noch einmal die letzte Frage! Beantworte die Frage! (Pravilnega odgovora na to vprašanje učenci gotovo ne bodo dali, ker je deloma predolg, deloma pretežaven. Zaradi tega je treba vprašanje nekoliko olajšati, n. pr.: Haben alle Stühle vier Füße? Nein, alle Stühle haben nicht vier Füße. Wie viele Füße haben einige Stühle? Einige Stühle haben nur drei Füße. Haben manche Stühle auch weniger Füße? Manche Stühle haben auch nur einen Fuß. Wir haben also vierfüßige, dreifüßige und einfüßige Stühle. Was für Stühle haben wir? Wiederhole die Frage! Schreibe die Frage auf die Tafel! Lies die Frage! Beantworte sie! Wir haben vierfüßige, dreifüßige und einfüßige Stühle. Lies die letzte Frage noch einmal. Be-

antworte sie! Du auch, M! Wiederhole sie! . . . Woraus ist dieser Stuhl? Dieser Stuhl ist aus Holz! Wiederhole! Sind alle Stühle aus Holz? (Na to vprašanje bodo najbrže učenci in to posebno na deželi odgovorili z „da“, kajti oni drugih stolov ne poznajo. Ker pa imamo tudi železne stole, povemo otrokom, da imamo tudi železne stole. Po vaseh takih stolov ni videti, pač pa po mestih; zato ne bomo rekli na vprašanje: Kakšni so stoli? ali: Kakšne stole imamo? ali pa: Imamo lesene stole – marveč: Imamo lesene in železne stole. Nemški: Wir haben hölzerne und eiserne Stühle. Sage das auch du! Wiederhole es! Lies die zweite Frage! Beantworte sie! Wie lautet die vierte Frage! Gib mir die Antwort darauf! Wiederhole die letzte Frage! Beantworte sie! Noch einmal, N! Lies die erste Frage! Beantworte sie! Wie lautet die dritte Frage? Antworte! Sage mir noch einmal die letzte Frage! Du, gib mir die Antwort! Wie lautet die vorletzte Frage? Was für Stühle haben wir? Učitelj naj nadaljuje nato prilično takole: Wir haben vierfüßige, dreifüßige und einfüßige Stühle. Rekli smo pa tudi: Wir haben hölzerne und eiserne Stühle. Ta dva stavka bodemo združili in rekli: Wir haben vierfüßige, dreifüßige und einfüßige hölzerne und eiserne Stühle. Lies noch einmal die letzte Frage! Beantworte sie! Wiederhole! Sage das noch einmal! . . . Lies die erste Frage! Beantworte sie! Lies die vierte Frage! Gib mir die Antwort! Wie lautet die dritte Frage? Erzähle mir die Antwort! Lies die zweite Frage! Beantworte sie!

S tem je dobila slika nasledno podobo: Na tabli so zapisana vprašanja: Was ist der Stuhl? Welche Teile hat er? Wer macht den Stuhl und woraus? Wozu brauchen wir den Stuhl? Was für Stühle haben wir? Odgovori na ta vprašanja se po obravnavi glase takole: Der Stuhl ist ein Hausgerät. Er hat eine Lehne, ein Sitzbrett und vier Füße. Den Stuhl macht der Tischler aus Holz. Auf dem Stuhle sitzen wir. Wir haben vierfüßige, dreifüßige und einfüßige, hölzerne und eiserne Stühle. Učitelj sedaj veli: Nehmet die Hefte und beantwortet die Fragen auf der Tafel!

S tem je slika končana, govorna vaja dovršena in prične se spisna vaja. Ako dopušča čas, se naloga lahko razširi ter porabi tudi v višjih oddelkih. Učitelj razvija lahko sledeča vprašanja in odgovore: Wie ist die Lehne? gebogen. Woraus ist das Sitzbrett? Aus Holz oder aus Stroh. Wie sind die Füße? Gerade oder gekrümmt. Wie nennt man den Stuhl noch? Sessel. Wie nennt man jene, der die Sessel macht? Sesselmacher. Sind alle Sitzbretter aus Holz oder Stroh? Manche sind gepolstert.

Na tak in enak način se popis stola lahko razširi. Odvisno je to od znanja učencev. To učno sliko lahko porabimo v dveh in tudi treh šolskih letih.

Ta slika se da tudi porabiti pri pouku v oddelkih in sicer na ta način, da imata oba oddelka govorno vajo skupaj, vprašanja in odgovore eden lažje, drugi težje, in med tem, ko piše eden oddelek odgovore na stavljena vprašanja, obravnava učitelj z ostalim oddelkom katerikoli predmet.

Ludovik Fettich-Frankheim — Mokronog.

XII.

Črešnja.

Učna slika za 3. šolsko leto.

Učila: Podoba črešnje, vejice domače in divje črešnje s cvetjem, umetne črešnje, črešnjev les, 3 ptiči, črešnjeva smola.

Dispozicija.

- I. a) Kaj je črešnja. b) Kje se nahaja.
- II. a) Korenina. b) Deblo. c) Vrh.
- III. a) Listi. b) Cvetje. c) Sad.
- IV. a) Sovražniki. b) Gostje.
- V. Korist.

Priprava.

Kaj smo poiskali včeraj na šolskem vrtu? (Črešnjo.) Povejte mi, kar ste na njej opazili! Odgovori se primerno uredi po vprašanjih, kakor: Kje smo jo videli? (Na šolskem vrtu.) Povej njene glavne dele! (Korenina, deblo, vrh.) Iz česa sestoji vrh? (Iz vej, vejic, cvetov in listov.) Kakšne barve so cveti? Kdo obletava cvetje? (čebele.)

Napoved smotra.

O čem se bomo danes učili? (O črešnji.) Napiše se na tablo: Črešnja. Pokaže se podoba črešnje.

Podavanje.

I.

- a) Kaj nam daje črešnja? (Sadje, črešnje.) Kaj je črešnja, ker nam daje sadje. (Sadno drevo.) (Napiše se: a) Kaj je.)
- b) Kje raste navadno črešnja? (Na vrtu.) Vrtnar jo vsadi in goji. Pa tudi drugod nasade črešnjo, ne samo po vrtilih. Kod še? (Na dvoriščih, ob cestah.) Kje raste navadno? (Navadno raste na vrtu.) Dobe se pa tudi črešnje, katere nihče ne vsadi. To so divje črešnje. Kje pa rastejo te? (V gozdih.) Prav lahko jih sami najdete. Po čem bi jih pa spoznali? (Po cvetju.) Divja črešnja ima tudi sad. Kako se pa njene črešnje imenujejo? (Ptčarice.) Ste jih že videli? Pokaže se cvetočo vejico divje črešnje.

Sadja take divje črešnje pa nihče ne obere. Pa vendar ima ta črešnja tudi goste, ki prav radi zobljejo njen sad. Kdo pa je to? (Ptički.) Po njih imajo divje črešnje tudi svoje ime. Kako jim pravimo? (Ptičarice.) Torej, kje se nahaja divja črešnja? (V gozdu.) Otroci ponove kratko formulirane stavke pod I. — a) po vprašanjih, b) samostojno. Črešnja je sadno drevo. Navadno raste na vrtu. Divja črešnja se nahaja v gozdu. — Na tablo se napiše: b) Kje se nahaja.

II.

- a) Na vrtu ste zapazili glavne dele črešnje. Povej jih! Povej jih po vrsti glede na kraj, kjer so, spodaj, v sredi, zgoraj. (Spodaj je korenina, v sredi je deblo, zgoraj je vrh.) Kje je korenina črešnje? (V zemlji.) Zakaj je tam? (Ker utrdi drevo v zemlji in srka iz zemlje hrano, da more uspevati in rasti.) Kje je korenina črešnje in zakaj je tam? Korenina črešnje je v zemlji. Tam utrdi drevo, in srka iz nje hrano. Otroci ponove ta dva stavka po vprašanjih in samostojno. Na tablo se napiše: a) Korenina.
- b) Kaj se vzdiguje iz korenine? (Deblo.) Kaj smo na vrtu slišali o njem? (Da je visoko in močno.) Naša črešnja še ni zelo močna; čez nekaj let bo postala zelo visoka in dobila bode prav močno deblo. Stare črešnje so jako močne in prinašajo zato veliko, veliko sadja. Kakšno je črešnjevo deblo? (Močno in visoko.) Iz česa je deblo? (Iz lesa.) Pokaže se košček črešnjevega lesa. Kakšen je les? (Rdečkast.) Kaj je na zunanji strani? (Lub.) Kakšen je lub? (Raskav in razpokan.) Iz nekaterih razpoklin luba teče črešnjeva smola. Iz nje se dela črešnjev lep, ki prav dobro lepi papir in še celo les. — Formuliranje stavkov: Deblo črešnje je močno in visoko. Les je rdečkast. Lub je raskav in razpokan. Iz razpok teče črešnjeva smola. Ponovitev teh stavkov kakor poprej. Napiše se na tablo: b) Deblo. Ponovilo a) in b).
- c) Kaj zapazimo zgoraj pri deblu? (Razcepi se.) V kaj se razcepi? (V veje.) In te? (V vejice.) Tam, kjer se prične deblo cepiti v veje, se prične vrh. — Kaj nosijo vejice? (Listje in cvetje.) Kaj ima torej vrh? Vrh ima veje, vejice, liste in cvetje. Napiše se na tablo: c) Vrh. Ponovitev vseh formuliranih stavkov pod II.

III.

- a) Kakšna je črešnja pozimi? (Gola.) Kdor opazuje črešnjo zgodaj spomladi, vidi, da ima na vejicah popke. V začetku pomladi postanejo popki vedno večji; napnejo se. Pozneje zrastejo iz teh

popkov cveti in listi. Iz majhnih popkov nastanejo listi. Iz večjih pa cveti. Na kaj nas spominja cvetoča črešnja? (Na šopek belih rož. — Razdele se črešnjevi listi. Listi so še nerazviti. Kakšno obliko imajo? (Podolgasto.) Kakšni so zgoraj? (Špičasti.) Kakšni so na robu? (Zobčasti.) Od vseh sadnih dreves poganjajo spomladi najprej črešnjevi listi, a v jeseni tudi najprej odpadejo. Pravimo! V jeseni je črešnja prav kmalu gola. Listi so podolgasti, zgoraj špičasti in na robu zobčasti. V jeseni je črešnja prav kmalu gola. Ponovitev po vprašanjih in samostojno. Na tablo pišemo: III. a) Listi.

- b) Med učence razdelimo črešnjevo cvetje. Kaj sem vam razdelila? (Črešnjevo cvetje.) V istem času ko poganjajo na črešnjevih vejicah listi, prikažejo se tudi cveti. Po koliko cvetov je skupaj? (Po več cvetov.) Rekli bomo: Črešnjevi cveti rastejo v šopkih. Kateremu cvetu pa je črešnjevi cvet zelo podoben? (Divji roži, samo da je bel.) Sedaj si pa dobro ogledimo črešnjevi cvet. Kaj je tu spodaj? (Pecelj.) Kakšen je? (Dolg in tenak.) Sedaj pa cvet sam. Koliko cvetnih listov ima cvet? Štejte jih! (5.) Kako pa imenujemo te zelene lističe? — Podobni so čaši. (To je čašica.) Kaj pa raste na robu čaše? (Prašniki.) Koliko jih je? (Mnogo.) Kaj vidite med prašniki? (Več pestičev.) Sedaj pa odstranite od cveta cvetne liste in čašo s prašniki in pestiči! Kaj nam ostane na peclju? (Zelena kroglica.) Kako jo imenujemo? (Plodnica.) Koliko delov ima cvet? Naštej jih! Pecelj, cvetni listi, čaša, prašniki, pestiči in plodnica. Koliko jih je? (6.) Sedaj bomo pa narisali na tablo črešnjevi cvet. Počasi in po vrsti se nariše. Nekateri učenci pridejo k tabli in poskusijo isto narisati. Ponovitev formuliranih stavkov: Cvet je bel in podoben cvetu divje rože. Sestoji iz 6 delov, ki so: pecelj, cvetni listi, čaša, prašniki, pestiči in plodnica. Na tablo se napiše: c) Cvetje.
- č) V katerem mesecu cvete črešnja? (Meseca aprila.) Cvetni listi prav kmalu odpadejo in potem je cvet tak. (Pokaže se vejico ocvetele črešnje.) Osuši se pa tudi čaša s prašniki in pestiči in samo plodnica ostane na peclju. Ta mala plodnica postane vedno večja in večja; izprva je zelena, potem pa postane rumena, rdeča ali črna. Skratka, iz plodnice se razvijó sladke črešnje. Nato pokažemo umetne. Kakšna je črešnja? (Okrogla, rumena, rdeča ali črna.) Imamo torej več vrst črešenj. Kaj ima vsaka črešnja? (Koščico in meso.) Kakšno je meso? (Sočnato in sladko.) Kakšna je koščica? (Trda in ima v sredi jedro.) Se nariše na tablo. Ponovi se formulirane stavke

Iz plodnice nastane sad – črešnja. Sad ima pecelj, meso in koščico z jedrom. Na tablo se napiše: *c)* Sad. Ponovi se vse formulirane stavke pod III.

IV.

- a)* Če gremo sedaj na vrt vidimo črešnjevo drevo v polnem cvetu. Pa črešnje nastanejo samo iz nekaterih cvetov. Črešnjevo drevo ima namreč prav mnogo sovražnikov. Če piše burja, če zmrzuje ali če dežuje – vse to škoduje cvetju. Kdo torej škoduje črešnji? (Burja, mraz, dež.) Ponovi stavek! Burja, mraz in dež škodujejo črešnji. Napiše se na tablo: IV. *a)* Sovražniki.
- b)* Na črešnji žive pa tudi živali. Katere? (Gosenice.) Kaj delajo te? (Objedajo liste.) Kdo še objeda črešnjeve liste? (Rjavi hrošči.) Kdo pa obletava črešnjeve cvete? (Čebele.) Kaj pa te iščejo? (Sladek sok, iz katerega napravijo potem med.) Na črešnji pa najdemo tudi še druge goste. Katere neki? (ptice.) Naštej nekatere, ki prav radi zobljejo črešnje. (Vrabec, kos, šoja i. t. d.) Se jim pokaže. – Pa tudi v sadu najdemo še druge škodljivce, ki nam pokvarijo črešnje. Kdo je to? (Črvi.) Kateri gost pa jih izmed vseh največ pozoblje? (Človek in posebno otroci.) Črešnje imate radi, kaj ne da? S koščicami jih pa vendar ne smete jesti! To je jako nezdravo in celo nevarno, ker koščica obtiči lahko v želodcu! Ponovilo! Naštej mi goste črešnje! Gosti črešnje so: Gosenice, rjavi hrošči, čebele, ptički, črvi in človek. Na tablo se napiše: *b)* Gostje. Ponovilo vseh stavkov IV. točke.

V.

Če postane črešnja zelo stara, ne daje več veliko sadja. Zato jo ljudje posekajo, vzamejo les in ga obdelujejo v najrazličnejše stvari: največ ga porabijo za pohištvo. Naštej mi nekatere stvari, ki se lahko naredo iz črešnjevega lesa! (Omare, mize . . .) Kaj nam daje črešnja? Črešnja nam daje dober sad. Iz lesa pa izdelujemo najrazličnejše stvari. Ponovilo. Na tablo: V. Korist.

Povzetek.

Ponovitev formuliranih stavkov vseh točk. (Po vprašanjih in samostojno.

Uporaba.

Čita se kako berilo ali pesmica o črešnji. — Spisna naloga.

Bogumila Globočnik — Št. Jernej.

XIII.

Krog.

Učna slika iz risanja za III. razred.

Učila: Pečnica (Ofenkachel) s krožnim okraskom, stenska tabla: pravilno držanje svinčnika pri risanju kroga.

A. Priprava.

Kaj imam v roki? (pečnico.) S kakšnimi črtami je omejena? (z ravnimi.) Kako imenujem tako obliko? (čveterokot.) Pečnica je v sredini okrašena s krivo črto. Kako imenujemo tako črto? (krog.)

B. Smoter.

Doslej smo risali ravnočrtne oblike; danes hočemo narisati krog.

C. Podavanje.

Krog moramo narisati v eni potezi, kakor smo to storili pri ravnih črtah. Pokažem vam to na tabli. Nastavim zgoraj in gibljem roko proti desni v krogovni smeri enkrat, dvakrat, petkrat; ravno tako proti desni enkrat, dvakrat petkrat. Vzemite papir za vajo! Svinčnike v roko! Držite svinčnike kakor pri navpičnih črtah! Roka naj se v členku ne giblje, svinčnik kaže proti desni strani. V boljše razumevanje vam pokažem tole sliko.¹⁾ Nastavite v sredini zgoraj, približno tri prste od roba! Gibljite roko tako, kakor bi mešali juho v krožniku, obenem riše svinčnik prav tanko krožno črto. Štel bodem zopet po pet. Kako gibljemo roko prvič? (proti desni.) Kam jo gibljemo drugič? (proti levi.) Začnimo! Ena, dve pet. Odložite! Papir pod zvezek! Narisali bodemo to še enkrat v zvezek. Nastavite zgoraj kakor prej! Pazite kako štejem! Začnimo! Ena, dve pet; ena, dve pet.²⁾

Imamo li na papirju samo en krog? (več jih je — deset.) Imeti hočemo pa samo enega. V to svrho vlečem z mokro kreda po vseh

¹⁾ Glej prilogo II. 1.

²⁾ Glej prilogo III. 1.

teh krogih še enega in nekoliko pritisnem. Sedaj izbrišem s cunjo, ki ni premokra. Kaj zapazimo? (Tanki krogi izginejo, zadnji pa ostane.) Tudi vi bodeite storili tako. Pazite, da ne pritisnete preveč. Nastavite zgoraj in potegnite na desni do spodaj! Ravno tako na levi! Vzemite radirko in izbrišite počez tako, da izginejo vsi prejšnji tanki krogi, zadnji pa ostane.¹⁾

Da se bode krog na tabli bolje videl, prevlečem ga še enkrat, tako. Tudi vi bodeite storili isto. Obrežite svinčnik! Nastavite zgoraj in potegnite v eni potezi na desno do sredine spodaj! Ravno tako na levi! Odložite!

D. Vaja.

Kažite z levim kazalcem sredino krogovo, pri tem pa postavite zvezek navpično predse in ga držite z iztegnjeno desno roko! Položite zvezek na klop, kazalec držite v sredini! Vzemite svinčnik in pokažite sredino med kazalcem in zgornjim krogovim robom. Pokaži to na tabli!²⁾ Skozi te točke bodeimo vlekli še en krog.³⁾ Pri tem bodeimo šteli kakor prej, takole. Storite tudi vi tako! Nastavite zgoraj! Začnimo! (Sledi kakor zgoraj, dokler ni krog prevlečen; s tem je podoba končana.)

E. Uporaba

sledi v prihodnjih urah. (Glej naslednjo sliko!)

Karol Humeck — Krško.

¹⁾ Glej prilogo III. 3.

²⁾ Glej prilogo III. 4.

³⁾ Glej prilogo III. 5.

XIV.

Učna slika iz risanja.

Vrč.

(Kot uporaba in ponovitev kroga in elipse.)

A. Priprava.

Kako imenujemo tako posodo? (vrč.) Kako pravimo temu delu? (ustje.) Kaj je to? (ročaj.) Koliko ročajev ima še lahko vrč? (enega.) Kako imenujemo spodnji del? (dno.)

B. Smoter.

Podoben vrč hočemo danes narisati.

C. Izdelovanje.

Kakšno obliko ima spodnja polovica vrčeva? (obliko polukroga.) Narisali bomo cel krog. Vzemite papir za vajo! Ponovili bomo krog kakor v prejšnjih urah. Nastavite zgoraj! Začnimo! Papir pod zvezke! Ravno tak krog narišemo v zvezek. ¹⁾ Nastavite zgoraj! Rišite kolikor mogoče tanko! Začnimo! Odložite!²⁾

Kakšno obliko ima tale črta? (Pokaže se krožnik.) (krogovo obliko.) Kakšno črto vidimo, ako obrnem krožnik tkaole? (elipso.) Poglejte dobro tole črto na vrču! (krog.) Kakšna črta je sedaj? (elipsa.) Na katerem mestu se nahaja, če merimo od vrha do tal? (v sredini.) Vzemite papir za vajo! Ponoviti hočemo elipso kakor v prejšnjih urah! Začnimo! Papir pod zvezke! Ravno tako elipso narišemo v zvezek in sicer na sredi kroga. | Nastavite! Začnimo! Odložite!³⁾

Poglejte ravno od spredaj! Kakšne črte vidimo tukaj-le? (krožne črte — četrtino kroga.) Narisali bomo cel krog (na vsaki strani enega.) Kroga naj segata od sredine do vrha velikega kroga, tako. | Nastavite na levi! Začnimo! Nastavite na desni! Začnimo! Odložite!⁴⁾

¹⁾ Pri znamenju | se riše na tablo.

²⁾ Glej prilogo IV. 1.

³⁾ Glej prilogo IV. 2.

⁴⁾ Glej prilogo IV. 3.

Kakšna črta je zgoraj? (krožna črta.) Poglejte jo v tej legi! (Elipsa.) Narišem jo v sredini med manjšima krogoma. | Nastavite zgoraj! Začnimo!¹⁾

Naredimo dno! Kakšno obliko ima? (krogovo.) Kakšno sedaj? (elipsasto obliko.) Narišimo tako-le! | Nastavite! Začnite! Odložite!²⁾

Koliko vidimo zgornjega kroga? (celega.) Srednjega? (Nekoliko več kot polovico.) Spodnjega? (polovico) i. t. d. Ne smemo tedaj prevleči vseh črt, ampak samo nekatere. Pokažem van na tabli z mokro kreda. | Prevlecite tudi vi te črte, pritisnete nekoliko bolj kakor prej, a ne preveč. Nastavite! Začnite! Odložite! Česa še nismo narisali? (ročajev.) Koliko črt ima vsak ročaj? (dve.) Kakšna je zgornja? (vodoravna.) Kakšna je stranka? (navpična.) Narišem tako-le. | Narišite tudi vi! Nastavite na levi! Začnite 1, 2! Nastavite na desni! Začnite 1, 2! Odložite!³⁾

Vzemite radirko! Zbrišite počez, da izginejo nepotrebne črte! Poostrite svinčnike! Prevlecite, da bode podoba taka! (Se pokaže gotova podoba, ali pa se prevleče na tabli.) Nastavite! Začnite! Odložite!⁴⁾

Naredimo za vrčem še mizni rob! | Nastavite na levi! Na desni! Odložite!

D. Nadaljna uporaba.

Naštejte mi stvari, na katerih vidimo krog ali elipso! (Krožnik, skleda, sito, ura, jabolko, hruška, črešnja, buča, razno listje i. t. d. Nekateri teh stvari bomo v prihodnjih urah risali. Zaprite zvezke!

Pavla Zirer — Krško.

¹⁾ Glej prilogo IV. 4.

²⁾ Glej prilogo IV. 5.

³⁾ Glej prilogo IV. 6.

⁴⁾ Glej prilogo IV. 7.

XV.

Golob.

Učna slika za 1. razred.

Učila: Janske-ga slika »Der Bauernhof.« Živ krotek golob. Slike: golob z golobnjakom, petelin, vrabec. Golobja hrana.

Formulirani stavki.

A.

Golob je domača ptica srednje velikosti.

Prebiva v golobnjaku na dvorišču.

Živi na pare.

Golob je krotka, mirna, nedolžna, ljubezniva in čedna žival.

Zoblje žito, grah in lečo, pa tudi kuhan krompir ima rad.

Stari pitajo mlade.

Golob je škodljiv, a tudi koristen.

B.

Kljun je v korenu mehak.

Na nizkih nogah ima tri sprednje in en zadnji prst.

Kremplji so topi.

Perje je gladko in trdo.

Perutnice so dolge in koničaste.

Golob je najboljši letavec med ptiči.

Priprava.

Česa sem vas pozimi, ko je bilo vse s snegom pokrito, večkrat spomnila? (Da naj krmimo ptičke.) Zakaj sem vam to naročila? (Ker so bili lačni.) Kaj smo imeli zadaj za šolo? (Mizico, na katero smo ptičkom potresali zrna in drobtinic.) Pozor, otroci! Opazujmo tole sliko! Kaj dela tale deklica? (Krmi kure in piščeta.) Poglejmo, katere ptice so se zbrale okoli deklice! Naštej jih! (Petelin, kokoš, koklja s piščeti in gosi.) Ali tega ptiča tudi poznate, ki tu le od strani pobira zrna? (To je vrabec.) Kdo pa tukajle leti? (Golob.)

Napoved smotra.

O golobu, katerega ste že videli, vam hočem danes marsikaj povedati.

Najprvo pa pripovedujte sami, kar veste o golobu!

Sedaj se hočemo to, kar ste mi povedali in še marsikaj lepega naučiti o golobu.

Podavanje.

A.

Kdo krmi kure? (Deklica.) Kdo krmi kure pri vas doma? (Jaz, mati, dekla . . .) Kje žive vse te ptice? (Doma na dvorišču.) Kakšne ptice so to, ker žive doma? (Domače ptice.) Kakšna ptica je golob, ker tudi on živi doma?

To ptico (kazaje na sliko s petelinom) že vsi poznate. Se še spomnite kaj sem vam pravila o petelinu, ko ste začeli hoditi v šolo? (Povest.) Zdaj pa dobro pogledjte goloba in petelina! Katera teh ptic je manjša? (Golob.) Kako porečemo, kakšen je golob po velikosti, ako ga primerjamo s petelinom? (Golob je manjši kakor petelin.) Katera ptica je to? (Vrabec.) Zdaj pa primerjajte goloba in vrabca, kateri je večji? (Golob.) Ako primerjamo goloba s petelinom in vrabcem, vidimo, da golob ni največja pa tudi ne najmanjša ptica, zato pravimo:

Golob je domača ptica srednje velikosti.

Ponovi! Vsi!

Kako pravimo tej mali hišici, ki stoji na temle stebričku? (Golobnjak.) O golobnjaku smo se že zadnjič učili. — Ponovimo!

Kdo živi v golobnjaku? (Golobje.) Kaj ima golobnjak? (Predalčke.) Čemu ima predalčke? (Da notri prebivajo golobje.) Kaj ima vsak predalček? (Okno.) Čemu so ta okna? (Da letajo golobje ven in notri.) Namesto česa ima golobnjak okna? (Namesto vrat.) Kje stoji golobnjak? (Na dvorišču.) Kdo prebiva v njem? (Golob.) Povej še enkrat kje prebiva?

Prebiva v golobnjaku na dvorišču.

Ponovi! Vsi!

Kdo ve, koliko golobov je v vsakem predalčku? (Dva.) Kako pa lahko rečemo namesto dva goloba? (En par.) Za par golobov si mislimo vedno goloba in golobico. Koga si mislimo za par golobov? (Goloba in golobico.) Ker jih živi vedno par skupaj, zato pravimo, da živi golob na pare. Kako živi?

Živi na pare.

Ponovi! Vsi!

Imate li radi golobčke? (Da.) Pogovoriti se hočemo sedaj, zakaj jih imamo tako radi.

Poglejmo še enkrat deklico tu na sliki! Katera ptica ji je sedla na ramo? (Golob.) Koga se ni bal golobček? (Deklice.) (Sedaj se vzame tudi krotak golob iz kletke. Ta sede na ramo, se da gladiti in zoblje iz roke.) Kaj imam tu? (Goloba.) Se me kaj boji? (Ne.) Pogladi ga! Kaj dela sedaj? (Zoblje vam iz roke.) Ali se nas kaj boji! (Nič.) Otroci! Ker se golob ne boji ljudi, nam sede celo na ramo in nam zoblje iz roke, zato pravimo, da je krotka žival. Kakšna žival je golob? (Krotka.) Zakaj? (Ker se ne boji ljudi.) Komu izmed vas je že kedaj kaka žival jedla iz roke? Otroci naštevajo: pes, mačka, grlica, piška, ovca . . .)

Kaj pa stori vaš petelin, ako pride sosedov petelin na vaše dvorišče? (Spodi ga.) Kaj pa potem, ako sosedov petelin noče iti domov? (Skavsata se tako, da sta časih oba krvava.) Da, res je! Ali ste pa že videli kdaj golobe, da so se prepirali in kavsali? (Ne.) Ker se golobje nikdar ne kavsajo in ne klujejo med sabo, zato pravimo: Golobje so mirne živali. Kaj golobje nikdar ne store med seboj? (Se ne prepirajo.) Kakšne živali so zato? (Mirne.) Kako smo prej rekli, kakšna žival je golob? Povej oboje! (Golob je krotka in mirna žival.)

Golobčki se imajo zelo radi; večkrat sem jih videla, kako so se igrali med seboj. Je-li kdo izmed vas že videl, kako so se igrali? (Stopali so drug okoli drugega.) Kaj so še delali? (Priklanjali so se drug drugemu in se kljunčkali.) Kaj pa še delajo, kadar se priklanjajo, niste ničesar slišali? (Da, grulili so.) Kdo mi ve sedaj povedati, kako se igrajo golobje? (Stopajo drug okoli drugega, priklanjajo se drug drugemu in se kljunčkajo.) Ker se golobje tako ljubko igrajo med seboj, pravimo, da so nedolžne in ljubeznive živali. Kakšna žival je tedaj še golob? (Nedolžna in ljubezniva.) Kako smo prej rekli, povej vse skupaj!

Kdo ve, kakšna je bila tista mačka, ki je hotela sosedovega Tončka umiti? (Snažna.) Zakaj pač? (Ker se je vsake pol ure umivala.) Otroci! Tudi golob se vedno čedi. S čim si gladi perje? (S kljunčkom.) Kakšne ima vedno noge? (Snažne.) (To vse si ogledajo otroci na krotkem golobu.

Pomnite otroci! Golob gre tudi prav rad v vodo in se koplje. Kakšen je zaradi tega? (Snažen.) Kako pa rečemo namesto snažen še drugače? (Čeden.) Kdo mi zna vse skupaj povedati, kakšna žival je golob?

Golob je krotka, mirna, nedolžna, ljubezniva in čedna žival.

Ponovi! Vsi!

Kaj imam tu na mizi v kozarcih? (Zrnje.) Imenuj jih! (Pšenica, oves, proso, ajda, koruza.) Otroci! Kdo zoblje vsa ta zrna? (Golob.) Kako pa tem zrnem še drugače pravimo? (Žito.) Kaj zoblje torej golob? (Žito.) Kaj imam pa tu? (Grah in lečo.) Kdo izmed vas pa to rad je? Jaz vem pa še za nekoga drugega, ki tudi rad zoblje grah in lečo. Koga mislim? (Goloba.) Kaj ima torej golob še rad? (Grah, lečo.) Kaj imajo pa vaši golobje zelo radi? (Kuhan krompir.) Povej! Kaj zoblje in kaj ima še rad.

Zoblje žito, grah in lečo, pa tudi kuhan krompir ima rad.

Ponovi! Vsi!

Kako smo se prej učili, koliko golobov živi skupaj! (En par.) Kaj si naredita golob in golobica v golobnjaku? (Gnezdo.) Kdo je že videl kako gnezdo? (Se oglase.) Čegavo gnezdo si videl ti? (Gnezdo kokoši.) Iz česa je kokošino gnezdo? (Iz slame in mrve.) Kdo ve, iz česa je pa golobovo gnezdo? (Tudi iz slame in mrve.) Kdo pa naredi golobu gnezdo? (Sam si ga naredi.) Kdo mu prinese slame in mrve v gnezdo? (Tudi sam.) S čim pa nosi golobček slamo in mrvo v gnezdo, ko nima rok? (S kljunčkom.) Kdo je že to videl? Da, otroci, s kljunom prime slamico in jo nese v golobnjak in to ponavlja tako dolgo, da je gnezdo narejeno. Kaj znese kokoš v gnezdo? (Jajca.) Kaj znese tudi golobica v gnezdo? (Jajčeca.) Da, golobica znese dve jajčeci v gnezdo, potem pa sedi na njih noč in dan ter jih greje; pravimo, da vali. Kaj dela golobica? (Vali.) Čez kake tri tedne pa zlezejo iz jajčec mladi golobčki; oče tudi pravijo, mladiči so se izvalili. Kaj se izvali iz jajčec? (Mladiči.)

Mlada piščeta ste že vsi videli. Za kom tekajo? (Za kokljo.) Kaj store, če jim mati natrosijo prosa ali kaše? (Zobljejo.) Tega pa mali golobček ne zna. Mirno čepi v gnezdu, kadar je lačen pa odpira kljunček in čivka. Ko stara dva to vidita, priletita in ga pitata. Česa mladi golobček ne zna? (Tekati in sam jesti.) Kaj stori, kadar je lačen? (Odpira kljunček in čivka.) Kdo ga pita? (Stara dva.) Kdo tedaj pita mlade?

Stari pitajo mlade.

Ponovi! Vsi!

Kdo je videl leteti golobe? (Se oglase.) Koliko jih je letelo skupaj? (Veliko.) Pomnite, namesto veliko jih je letelo, tudi lahko rečemo, letela jih je cela jata. Koliko golobov leti skupaj? (Cela jata.) Katerih živali ste že videli celo jato? (Puranov, katere je gonil mož.) Prej ste rekli, da ste videli celo jato golobov; kam so pa leteli? (Na polje.) Kdaj

posebno radi letajo na polje? (Kadar kmet seje.) Zakaj ravno takrat najraje letajo na polje? (Da pobirajo posejana semena.) Je li to kmetu všeč? (Ne.) Zakaj ne? Kaj delajo s tem? (Škodo.) Kakšen je torej golob? (Škodljiv.)

Pozor! Nekoč je močno zbolel mali Slavko. Mati pokličejo zdravnika in mu povedó, da Slavko ne more ničesar jesti. Gospod zdravnik jim pa naročé, da naj mu skuhajo iz golobjega mesa juho, katera mu bode gotovo teknila in dišala. Mati storé to in mali Slavko jo je jedel z veseljem. Ponovi, kar sem povedala o Slavku!

Kakšnim ljudem diši golobovo meso? (Bolnim.) Tudi pečen golobček je zelo okusen. Kaj nam torej daje golob? (Meso.) Kakšen je zaradi tega? (Koristen.) Kaj smo se prej naučili, kakšen je, ker leta na polje? (Škodljiv.) Zdaj pa povej oboje skupaj, kakšen je golob?

Golob je škodljiv, a tudi koristen.

Ponovi! Vsi!

Ponovitev prvega dela.

B.

(Krotak golob pobira zrna na mizi.)

Kaj dela golob? (Zoblje.) S čim pobira zrna? (S kljunom.) Pridi in pokaži, kje se prične kljun! Pomnite! Tukaj-le, kjer se prične kljun, ima koren. Pokaži, kje ima koren! — Potiplji koren, A! B! C! Kakšen je? (Mehak.) Kakšen je torej kljun v korenu?

Kljun je v korenu mehak.

Ponovi! Vsi!

S čim hodi golob? (Z nogami.) Koliko nog ima? (dve.) Pozor! Kakšnih nog je mačka? (Visokih.) Kakšnih nog je pa golob? Poglejte ga! (Nizkih.) Kaj ima na nogah? (Prste.) Štej, koliko prstov ima na vsaki nogi? (Štiri.) Zdaj pa poglejmo, kam so prsti obrnjeni. (Med tem gre učiteljica s krotkim golobom, ki ji sedi na roki, med klopni gori in doli.) Koliko sprednjih prstov ima? Štej! (Tri.) Kam so obrnjeni sprednji prsti? (Naprej.) Koliko zadnjih prstov ima? (Enega.) Kam je ta obrnjen? (Nazaj.) Povej, koliko sprednjih in zadnjih prstov ima na nizkih nogah.

Na nizkih nogah ima tri sprednje in zadnji prst.

Ponovi! Vsi!

S čim drži mačka miško? (S kremplji.) Kaj ima tudi golob na prstih? (Kremplje.) Ali so ti kremplji tudi tako ostri kakor mačkini? (Ne.) Otroci, ker golobovi kremplji niso ostri, zato pravimo, da so topi.) Kakšni so kremplji?

Kreplji so topi.

Ponovi! Vsi!

S čim je pokrita mačka? (Z dlako.) S čim je pa golob pokrit, pogledajte ga? (S perjem.) Kakšne barve je perje tega goloba? (Bele, sive, rjave, črne . . .) (Med tem kaže učiteljica raznobarvne golobe na sliki.) Je li perje vseh golobov enake barve? (Ne.) Kakšne barve je perje? (Različne.) N., pridi sem in pogladi ga nekoliko z roko! Kakšno je perje? (Gladko.) S kakšno dlako je pokrita mačka? (Z mehko.) Pridi in potipaj perje, ali je mehko? (Ne.) Kakšno pa je? (Trdo.) (Povej oboje, kakšno je perje?)

Perje je gladko in trdo.

Ponovi! Vsi!

Kaj dela golob zdaj? (Leta.) S čim leta? (S perutnicami.) Koliko perutnic pa ima? (Dve.) Pogledajte jih! Kakšne pa so? (Dolge in [špičaste] koničaste.) Kakšne so perutnice?

Perutnice so dolge in koničaste.

Ponovi! Vsi!

Kaj kažem sedaj? (Rep.) Kakšen je tudi rep? (Dolg.) Ker ima golob tako dolge in koničaste perutnice in tako dolg rep, zato zna zelo, zelo hitro leteti. Kaj zna golob? (Zelo hitro leteti.) Zakaj zna tako hitro leteti? (Ker ima dolge in koničaste perutnice in dolg rep.) Ker nobeden ptič ne leti tako hitro kakor golob, zato porečemo:

Golob je najboljši letavec med ptiči.

Ponovi! Vsi!

Ponavljanje:

a) po vprašanjih.

b) po spominu (učiteljica kaže na dotične dele oziroma učila.)

c) na pamet.

Pripovedovalni nazorni nauk.

Bučelica in golobček. (Po Abecedniku.)

Memoriranje.

Golobček. (Po Abecedniku.)

Risanje.

Golobnjak.

Franja Jankovič — Toplice.

XVI.

Petrolej.

Učna slika za 3. šolsko leto.

Učilo: Petrolej v steklenici, kozarec, olje, svetilka, voda, papir.

Napovedni stavki:

Petrolej je oljnata tekočina.

Brezbarven je, proti luči pa se izpreminja na modro.

Ima poseben duh in neprijeten okus.

Od vode je lažji.

Gori s sajastim plamenom.

Dobivamo ga iz zemlje.

Neočiščen je gost in rjav ter se jako rad vname.

S petrolejem je treba previdno ravnati.

Petrolej rabimo za razsvetljavo.

Kaj je v tej steklenici? (petrolej.) Povejte mi, kar že veste o njem.

Danes se hočemo učiti nekaj več o petroleju.

Učitelj preliva petrolej iz steklenice v kozarec. Kaj delam? (Petrolej vlivate v kozarec.) Kaj se godi s petrolejem? (Petrolej teče.) Kaj je petrolej, ker teče? (Tekočina.) Učitelj ima dva snažna papirja. Kaj je v tej steklenici? (Olje.) Učitelj vlije olje na papir. Kaj sem naredil? (Vlili ste olja na papir.) Kaj je sedaj na papirju? (Madež.) Od česa je ta madež? (od olja.) Namesto „od olja“ bomo rekli „oljnat“. Kakšen je ta madež? (oljnat.) Kaj je v tej steklenici? (petrolej.) Malo petroleja se vlije na papir. Kaj sem naredil? (Vlili ste petroleja na papir.) Kaj je tudi sedaj na papirju? (madež.) Ali je madež od olja podoben madežu od petroleja? (da.) Primerjajte! Kakšen je tudi ta madež, ker je podoben temu? (Tudi ta je oljnat.) Kakšna tekočina je torej petrolej?

Petrolej je oljnata tekočina.

Ponovi! Vsi!

Poglej petrolej proti luči. Kateri tekočini je podoben po barvi? (vodi.) (Vodo smo že prej obravnavali.) Kakšna tekočina je voda? (Voda je brezbarvna tekočina.) Kakšna tekočina je tudi petrolej, ker je tak kakor

voda? (Petrolej je tudi brezbarvna tekočina.) Poglejmo ga proti luči! Kako se izpreminja? Kakšna barva je to? Rekli bomo „zeleno-modra“. Kako se izpreminja proti luči? (na zeleno-modro.) Kakšen je petrolej, ker je tak kakor voda? Kako se izpreminja proti luči? Povej oba stavka skupaj!

Brezbarven je, proti luči pa se izpreminja na zeleno-modro.

Ponovi! Vsi!

Poduhaj petrolej! Kakšen duh ima? (slab, smrdljiv duh.) Namesto „slab“, „smrdljiv“ bomo rekli „poseben“. Kakšen duh ima? (poseben.) Večkrat bi mati radi hitro zabelili solato z oljem; sežejo po steklenici in vlijejo tekočine na solato. Zmotili so se, namesto da bi zlili olja ali kisa na njo, vlijejo petroleja. Ti pokusiš solato. Kakšen okus pa ima sedaj solata? (slab, smradljiv okus.) Namesto „slab“ bomo rekli „neprijeten“ okus. Zakaj ima solata neprijeten okus? (Ker so mati vlili petroleja na njo.) Kakšen okus ima torej petrolej? Kakšen duh? Povej oba stavka.

Ima poseben duh in neprijeten okus.

Ponovi! Vsi!

V kozarcu je petrolej. Kaj je v kozarcu? (petrolej.) Učitelj pri-
lije petroleju vode. Kaj sem naredil? (Prilili ste petroleju vode.) Učitelj
oboje nekoliko pomeša. Kaj bi se moralo zgoditi s petrolejem in vodo?
(Pomešati bi se morala.) Glejte sedaj, katera barva pa je na vrhu?
(zeleno-morda.) Čegava barva je to? (petroljeva.) Se je zmešal petrolej
z vodo? (ne.) Kje je voda? (na dnu.) Kje petrolej? (na vrhu.) Učencem
pokaže, kako daleč sega voda in kako daleč petrolej. Katera tekočina
je lažja petrolej ali voda? (petrolej.) Zakaj? (kjer je na vrhu.) Povej
sedaj stavek?

Od vode je petrolej lažji.

Ponovi! Vsi.

Kaj je to? (svetilka.) Kaj je v svetilki? (petrolej.) Kaj moli iz
svetilke? (toht.) Namesto „toht“ rečemo „stenj“. Učitelj zapiše besedo
na tablo. Učitelj prižge svetilko brez cilindra, ter drži lep papir ali
steklo nad plamenom. Kaj sem naredil? (svetilko ste prižgali.) Kaj vidiš?
(dim.) Kaj držim nad dimom? (lep, snažen papir.) Kakšen je sedaj
papir? Glejte — kako pravijo mati temu? (saje.) S kakšnim plamenom
gori petrolej? (s sajastim.) Povej stavek.

Gori s sajastim plamenom.

Ponovi! Vsi!

Kje kupiš petrolej? (v prodajalni.) Hočem vam povedati, odkod dobivamo to tekočino: V krajih, kakor n. pr. v Galiciji (dežela se jim pokaže na zemljevidu) se nahaja petrolej v zemlji med prstjo in kamenjem. Da ga morejo dobiti, skopljejo globoke vodnjake, v katere se nabira petrolej. Ker je zmešan s kamenjem in zemljo, ni tako čist, kakor je ta-le tukaj. (Učitelj pokaže steklenico s petrolejem.) Tak, kakor je ta, postane še-le, ko ga sčistijo v posebnih tvornicah ali fabrikah. Neočiščen je gost in rjav, ter se jako rad vname. Kje se nahaja petrolej? Kje ga dobimo?

Dobivamo ga iz zemlje.

Ti! Ti! Vsi!

Kakšen je, ker je pomešan z zemljo? (gost, nečist.) Pomnite!

Neočiščen je gost in rjav, ter se jako rad vname.

Ponovi! Vsi!

Kje imajo mati spravljeno steklenico s petrolejem? (na omari, polici.) Zakaj? Prišel bi lahko otrok do njega. Petrolej bi prišel lahko v dotiko z žveplenkami, bi se vžgal in zgodila bi se lahko velika nesreča. Kako moramo s petrolejem ravnati?

S petrolejem moramo previdno ravnati.

Ti! Ti! Vsi!

Nato se pokaže učencem, kako se ugasne svetilka. Isto store za tem tudi nekateri učenci. Čemu imamo petrolej? (Da svetimo z njim, za razsvetljavo.)

Petrolej rabimo za razsvetljavo.

Ponovi! Vsi!

- a) Ponavljanje formuliranih stavkov na vprašanja.
- b) Učitelj jih poda v celoti sam.
- c) Ponavljanje stavkov prosto po učencih.

Jožef Ambrožič — Bučka.

XVII.

Stavek, beseda, zlog in glasnik.

(Ponazorovanje z grafičnimi znamenji.)

Učna slika za 1. šolsko leto.

I. Dispozicija.

Priprava.

Kažejo se predmeti, katere vidimo v šoli, ali se pa vzame kaj znanega iz nazornega nauka.

Podavanje.

- a) Na podlagi omenjenega ali pa kake kratke povestice se tvorijo stavki, izmed katerih se vselej abstrahira najprimernejši.
- b) Stavki se razstavijo v besede, ki jih označimo z grafičnimi znamenji na tabli.
- c) Besede razstavimo v zloge, katere zopet z grafičnimi znamenji zapišemo na tablo.
- d) Zloge razstavimo v glasnike, ter jih zaznamujemo z grafičnimi znamenji na tabli.

Združevanje.

O čem smo najprej govorili? (. . . o stavku.) O čem pa potem? (. . . o besedah.) In potem? (. . . o zlogih.) Ter nazadnje? (. . . o glasovih.)

Posnetek.

Iz česa obstoji stavek? (. . . besed.) Iz česa obstoji beseda? (. . . zlogov.) Iz česa obstoji zlog? (. . . glasnikov.)

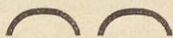
Vaja in uporaba.

- a) Učitelj navaja stavke, učenci pa pripovedujejo, zakaj so to stavki. Ti se zopet razstavljajo v besede, te v zloge in slednji v glasnike.
- b) Učenci tvorijo razne stavke sami. Tu je seveda prav isti postopek, kot ravnokar omenjeni,

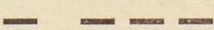
II. Napisovanje na tabli.

Napisovanje stavka s tremi besedami. — Pri kratkih besedah naredimo manjše loke.

Napisovanje besed:

Napisovanje zlogov:

Napisovanje glasnikov:

Skupni napis stavka z besedami, zlogi in glasniki:

a) Pojem stavka.

Priprava.

Vsekako je potrebno, da se učenci že pred to vajo temeljito seznani s pojmi: osebe in reči. — Oglejmo si nekoliko natančnejše našo šolsko sobo. Kaj je to? (miza.) (Se hkratu tudi kaže.) Kaj je to? (stol.) In to? (podoba) itd.

Podavanje.

Sedaj pa malo natančnejše poglej mizo in pomisli, iz česa je! (Miza je iz lesa.) Kakšna je torej miza? (Miza je lesena.) Ponovi, A! ... Oglej si še tablo in povej, kakšna je? (Tabla je črna.) Ponovi, C! ... Povej, kaj je v omari in pomisli, kakšna je? (Se potegne z roko od spodaj navzgor.) (Omara je visoka.) Ponovi, D! ... Kaj pa je miza, tabla, omara itd.? (. . . reč.) Pomnite otroci: O vsaki reči lahko kaj povemo.

Kaj si prej povedal o mizi, A? (Miza je lesena.) Pozor! Ker smo o mizi nekaj povedali, izgovorili smo stavek. Ponovi, E! ... O čem smo ravnokar govorili? (o mizi.) Kaj je miza? (Miza je reč.) Kaj torej izgovorimo, ako o kaki reči kaj povemo? (. . . stavek.) Ponovi, F! ... Kaj smo povedali o mizi? (Miza je lesena.) Kaj smo torej izgovorili, ker smo o mizi nekaj povedali? (. . . stavek.) Ponovi ta stavek, G! ... Otroci, sedaj pa hočemo ta stavek tudi napisati. Pazite, kako ga napišem. (Miza je lesena.) Ko učitelj tako napisuje, sam počasi in razločno izgovarja posamezne besede. — Preberi, kar sem napisal, C! ... Vsi!

Kakšna je pa tabla? (Tabla je črna.) Kaj smo pa izgovorili, ker smo o tabli nekaj povedali? (. . . stavek.) Tudi ta stavek hočemo na-

pisati. (Se napiše pod zgornjega.) Narekuj mi ga, B! . . . (Tabla je črna.) Preberi, kar sem napisal, C! . . . Vsi!

In kakšna je omara? (Omara je visoka.) Kaj smo tudi sedaj izgovorili, ker smo o omari nekaj povedali? (. . . stavek.) Napišimo tudi ta stavek. (Se napiše pod drugega.) Narekuj mi ga, C! . . . (Omara je visoka.) Preberi, kar sem napisal, D! . . . Vsi! Na sličen način se pridruži tem stavkom še kak stavek, ki obstoji iz štirih ali petih besed. Daljših stavkov se je izogibati v začetku.

Združevanje.

Preberi prvi, drugi, tretji — — — stavek! Preberi, prvi, tretji, drugi, četrti — — — stavek!

Posnetek.

Pomnite otroci: Ako o kaki reči kaj povemo, izgovorimo stavek. Ponovi, E! . . . Vsi!

Vaja in uporaba.

Povej o tej reči kaj! (Se kaže na vrata ali na kak drug predmet.) Kaj si izgovoril? (. . . stavek.) Zakaj je to stavek? (. . . ker smo o vratih nekaj povedali.) Na primeren način se dobi še več podobnih stavkov.) Učence je treba sedaj tako dolgo uriti, dokler si ne prisvoje pojma stavka.

b) Razstavljanje stavkov v besede.

Priprava.

Zopet se dobi kak stavek iz nazornega nauka, oziroma govornih vaj, ki so ravno na vrsti, ali pa se pove kaka kratka povest, n. pr.: „O očetu in sinu.“

„V nekem kraju so imeli oče zelo pridnega sina. Hodil je v šolo in se prav dobro učil. Nekega dne so se oče odpeljali daleč od doma. Čez več dni so se povrnili in prišli že pozno zvečer domov. Za sinčka so prinesli polno raznovrstnih igrač. Zato so tudi precej vprašali po njem. Mati pa so na to očetu povedali, da sin že spi. Ko je drugo jutro vstal, so ga oče obdarili z mnogoterimi lepimi igračkami. Sin se je za vse to prav lepo zahvalil. Otroci, ravnotako morate tudi vi hvaležni biti za prejete darove!“ — Ta povestica se ponovi s vprašanji in brez istih.

Kdo je vprašal po sinu? (. . . oče.) Kako so odgovorili mati? („sin spi.“) Kaj so pa mati izgovorili, ker so o sinu nekaj povedali?

(. . . stavek.) Ponovi ta stavek, A! . . . Vsi! Sedaj pa napišemo ta stavek! Narekuj mi ga! B! . . . (Sin spi.) Preberi, kar sem napisal. C! . . . Preberite vsi!

Podavanje.

Pozor! Otroci, sedaj pa hočem ta stavek sam še enkrat izgovoriti in ob enem udarjati ob mizo. (S posameznimi udarci se markirajo pojedine besede.) Izgovori tudi ti ta stavek in udarjaj hkratu po klopi! Stori ravnotako tudi ti, D! . . . Ali kdo izmed vas ve, kaj sem izgovoril, ko sem prvikrat udaril ob mizo? (. . . sin.) Pomnite, „sin“ je prva beseda! Kaj je sin? (Sin je prva beseda.) Ponovi, E! . . . Vsi!

Kaj sem že izgovoril, ko sem prvikrat udaril ob mizo? (. . . sin.) Kdo pa ve, kaj sem izgovoril, ko sem drugikrat udaril ob mizo? (. . . spi.) Pomnite, „spi“ je druga beseda! Kaj je „spi“? (Spi je druga beseda.) Ponovi, F! . . . Vsi! Kako se glasi prva beseda? (. . . sin.) Kako se glasi druga beseda? (. . . spi.) Izgovori prvo besedo! Izgovori drugo besedo! Sedaj pa hočemo besedi, ki smo jih izgovarjali tudi napisati. Kako se glasi prva beseda? (. . . sin.) Narekuj mi jo, G! (sin.) (Se napiše pod stavek.) Preberi, kar sem napisal, H! Kako pa se glasi druga beseda? (. . . spi.) Tudi to hočemo napisati. Narekuj mi jo, I! (spi.) Se zapiše poleg prve, toda ne stikoma.) Preberi, kar sem napisal, E! . . .

Preberi prvo besedo! Preberi drugo besedo! Preberi drugo, prvo — — — besedo! Preberi stavek! [Sedaj se prične izpraševati skokoma. Učitelj kaže vedno s palčico.]

Združevanje.

Preberi prvo besedo! Preberi drugo besedo!

Posnetek.

Otroci, pomnite: Stavek ima besede. Ponovi, A! . . . Vsi!

Vaja in uporaba

Tvorijo se drugi stavki in konštatujejo se posamezne besede. Najprej pove učitelj par stavkov in učenci določijo število besed. Potem pa pripovedujejo učenci sami stavke in določujejo besede.

e) Razstavljanje besed v zloge.

Priprava.

Dobiti je treba primeren stavek po isti poti kot prej.

Kdo pa ti da jesti, kadar si lačen? (Mati.) Kdo pa skuha jedila, katera mi uživamo? (. . . tudi mati.) Kaj torej delajo mati? (Mati

kuhajo.) Kaj si pa izrekel, ker si o materi nekaj povedal? (. . . stavek.) Ponovi ta stavek, A! . . . Izgovoriti hočem ta stavek prav počasi in ob enem udarjati po mizi. Koliko besed ima ta stavek, ker sem dvakrat udaril po mizi? (. . . dve.) Kako se glasi prva beseda? (mati.) Kako pa druga? (kuhajo.) Kako se glasi druga, prva beseda?

Izgovori prvo besedo, B! To besedo hočemo tudi napisati. Narekuj mi jo, C! (Mati.) Preberi, kar sem napisal, D! . . . Kako pa se glasi druga beseda? (kuhajo.) Napisati hočemo tudi to. Narekuj mi jo, E! (kuhajo.) [Se napiše poleg prve, seveda ne zdržema.] Preberi, kar sem napisal, F! . . . Kako se glasi prva, druga — druga, prva beseda? [Umevno, da je treba vedno kazati.]

Podavanje.

Kako se glasi prva beseda? (mati.) Pazite, to besedo hočem izgovoriti prav počasi! Glejte, kolikokrat bom odprl usta, ko izgovorim to besedo! No, kolikokrat sem jih odprl? (. . . dvakrat.) [Pri posameznih zlogih se ustnici popolnoma zapró, da se razločneje vidi izgovor.] Kdo ve, kaj sem izgovoril, ko sem odprl usta prvikrat? (ma.) Pomnite otroci! „Ma“ je prvi zlog. Ponovi, A! . . . Vsi! Kaj je „ma“? (. . . prvi zlog.)

Kdo pa mi ve povedati, kaj sem izgovoril, ko sem odprl usta drugikrat? (ti.) Pomnite, „ti“ je drugi zlog. Ponovi, H! . . . Vsi! Kaj je „ti“! Kako se glasi prvi, drugi . . . zlog?

Izgovori še enkrat prvi zlog, A! (ma.) Napišimo ga! Narekuj, B! — Preberi, kar sem napisal, C! . . . Izgovori drugi zlog, D! (ti.) Tudi tega hočemo napisati. Narekuj, E! — Preberi, kar sem napisal, F! . . . Preberi prvi, drugi zlog! [Se kaže na grafična znamenja.] Preberi prvo besedo! Preberi drugo besedo! — Tako se večkratno prebira semintje.

Preberi drugo besedo, A! (kuhajo.) Sedaj hočem pa tudi drugo besedo prav počasi izgovoriti. Pazite! (ku-ha-jo.) Izgovoriti hočem še enkrat, pazite dobro! (ku-ha-jo.) Kaj sem izgovoril, ko sem usta odprl prvikrat? (ku.) Pomnite, „ku“ je prvi zlog! Ponovi, A! . . . Vsi! Kako se torej glasi prvi zlog? Kdo pa ve, kaj sem izgovoril, ko sem drugikrat odprl usta? (ha.) Pomnite, „ha“ je drugi zlog! Ponovi B! . . . Vsi! Kako se torej glasi drugi zlog? Kaj sem tedaj izgovoril, ko sem odprl usta prvikrat? (. . . prvi zlog.) Kaj sem pa izgovoril, ko sem odprl usta drugikrat? (. . . drugi zlog.) Ali kdo ve, kaj sem izgovoril, ko sem odprl usta tretjokrat? (jo.) Pomnite, „jo“ je tretji zlog! Ponovi, C! . . . Vsi? Kako se torej glasi tretji zlog? (jo.) Kaj

sem pa izgovoril, ko sem usta odprl tretjikrat? (. . . tretji zlog.) Radoveden sem, če znate sedaj vse tri zloge te besede. Kako se glasi prvi, drugi, tretji zlog? Kako se že glasi prvi, tretji, drugi zlog?

Sedaj bomo pa te zloge tudi napisali. Kako se glasi prvi zlog? (ku.) Narekuj mi ga, A! — Preberi, kar sem napisal, B! . . . Kako pa se glasi drugi zlog? (ha.) Narekuj mi tudi tega, C! — Preberi, kar sem napisal, D! . . . In kako pa se glasi tretji zlog? (jo.) Narekuj mi še tega, F! — Preberi, kar sem napisal, G! Sedaj boro učenci skokoma zloge, katere kaže učitelj s palčico.

Preberi prvo besedo, A! Preberi drugo besedo, B! Preberi prvi, drugi — drugi, prvi zlog! (Kaže na prvo besedo.) Preberi prvi, drugi, tretji — drugi, tretji, prvi zlog! (Kaže na drugo besedo.)

To se tako dolgo utrjuje, dokler učenci dobro ne ločijo zlogov od besede in obratno.

Združevanje.

Koliko zlogov ima prva beseda? (dva).

Koliko zlogov ima pa druga beseda? (tri).

Posnetek.

Pomnite, otroci: Besede imajo zloge. Ponovi, A! . . . Vsi!

Vaja in uporaba.

Poljubni stavki iz vzete tvarine se razstavljajo v besede in te v zloge.

d) Razstavljanje zlogov v glasove.

Priprava.

Tudi tukaj pričnemo s stavkom.

Opazoval sem dečke, ki so se igrali pred šolo. Kmalu zaslišim jednega klicati: „Anton lovi!“ (Ravnotako dobri bi bili stavki: Leon lovi, oziroma za deklice: Neža lovi, Mirka lovi ali Irma lovi. Tu je posebno paziti, da se vzemó take besede v uporabo, pri katerih se lahko določijo posamezni glasovi.)

Kako je bilo ime dečku, kateri je lovil? (Anton.) Kaj pa je zaklical oni deček Antonu? (Naj lovi.) Kaj je izgovoril, ker je o Antonu nekaj povedal? (. . . stavek.) Kako se že glasi isti stavek? (Anton lovi.) Ponovi ga, A! . . . Vsi!

Izgovori ta stavek prav počasi in ob jednom udarjaj z roko po klopi, B! Kolikokrat si udaril? (. . . dvakrat.) Koliko besed ima torej

ta stavek? (... dve.) Kako se glasi prva beseda? (Anton.) Kako pa druga? (Iovi.) Kako se že glasi prva, druga — druga, prva beseda? Izgovori prvo besedo še enkrat, C! Napišimo jo! Narekuj mi, D! (Anton.) Preberi, E!

Sedaj pa hočem to besedo izgovoriti prav počasi. Pazite, kolikokrat bom usta odprl, ko to besedo izgovorim. (An-ton.) Kolikokrat sem jih odprl? (dvakrat.) Ker sem usta dvakrat odprl, koliko zlogov ima tedaj ta beseda? (dva.) Kako se glasi prvi zlog? (An.) Kako pa drugi? (ton.) To se večkratno ponovi po vrsti in skokoma.

Kako se že glasi prvi zlog? (An.) Dobro! Ta zlog hočem tudi napisati. Narekuj, A! [se zapiše pod lok besede.] Preberi! B, ... Kako pa se glasi drugi zlog? (ton.) Sedaj pa napišem tudi tudi ta zlog. Narekuj, C! ... [se zapiše pod lok besede poleg prvega.] Preberi, D! ... Preberi besedo, E! [se kaže.] Preberi prvi zlog, F! ... Preberi drugi zlog, G! To se uri v vrsti in izven vrste tako dolgo, da vsak učenec dobro razločuje zloge od besed in nasprotno.

Pri drugi besedi bi bil prav isti postopek, a zadostuje popolnoma za $\frac{1}{2}$ ure, če se prva beseda temeljito obravnava.

Podavanje.

Preberi prvi zlog, A! Med tem nastavi učitelj v primerni razdalji na mizi tri, ali če potrebno več predmetov, kot n. pr. kocko, kredo, gobo ali sicer kaj pripravnega in reče: Pozor! Ta zlog hočem zelo počasi izgovoriti. Pazite dobro, kaj bodem izgovoril, ko bodem vlekel od kocke do krede in kaj ko bodem vlekel od krede do gobe. (Kocka a-a-a-a Kreda n-n-n Goba). Vsak glas naj se vleče po mogočnosti dolgo in razločno. Sedaj pa tudi ti stori tako, B! ... Vsi! [Učitelj vedno kaže na predmete.] Ali morebiti kdo iz med vas ve, kaj sem izgovoril takrat, ko sem vlekel od kocke do krede? (Izgovorili ste a.) Pomnite, „a“ je glas. Ponovi, C, ... Vsi! [Kadar se na predmet ne kaže, naj se ta ali oni glas toliko časa drži, dokler polagoma ne zamahnemo z rokami od ust v vodoravno lego na stran. Ko se izgovori — je glas — se roki povesita.] Kaj sem že izgovoril, ko sem kazal od kocke do krede? (Glas „a“.) Kdo pa ve, kaj sem izgovoril, ko sem kazal od krede do gobe? (Izgovorili ste „n“.) Pomnite, „n“ je tudi glas! Ponovi, D! ... Vsi! Kaj je „n“? (n je glas.)

Kako se glasi prvi glas? (a.) Kako pa drugi? (n.) To se večkratno ponovi v vrsti in izven vrste.

Kateri je že prvi glas? (a.) Otroci, ta glas hočemo tudi napisati. Narekuj, E! [Pod znamenje za prvi zlog se naredi pika.] Preberi,

kar sem napisal. F! . . . Vsi! [Učence naj se opomni, da glasove tako dolgo držé, dokler se s palčico kaže na piko.] Kako pa se glasi drugi glas? (n.) Napišimo tudi ta glas! Narekuj, A! [Pod znamenje za prvi zlog se naredi pika poleg prve.] Preberi, B!

Sedaj se označena glasova večkrat prečita v vrsti in skakaje.

Preberi prvi glas! Preberi drugi glas! Preberi prvi zlog! Preberi drugi zlog! Preberi besedo!

To se toliko časa ponavlja v vrsti in skokoma, da vsi učenci dobro razločujejo, kar se je priučilo dosedaj.

Prav tako se postopa tudi pri drugem zlogu in zatem sledi:

Združevanje.

Preberi prvi zlog! Preberi drugi zlog! Koliko glasov ima prvi zlog! Koliko glasov ima drugi zlog!

Posnetek.

Pomnite, otroci: Zlogi imajo glasove. Ponovi, A! . . . Vsi!

Vaja in uporaba.

Tvorijo se raznoteri stavki na podlagi znane tvarine in ti se razstavljajo v besede, te v zloge in slednji v glasove. Polagoma pa se prično glaskovati cele besede.

Matija Pelko — Zagorje.

Opombe k prilogam.

Kdo ni že zapazil, da marsikateri učenec, ki je pisal popred v šoli zadovoljivo, piše pozneje čestokrat izvan šole nečtivo ali vsaj kaj slabo. Vzrok temu je pač, da se je dosedaj gojilo pisanje mnogo premalo na brezčrtanem papirju, no saj smo imeli šole, kjer se je pisalo kaj malo ali prav nič v enorižne zvezke. Kako naj potem učenec pozneje piše dobro na brezčrtan papir. Splošno se je tudi z vajami na brezčrtan papir do sedaj pričelo pri nas mnogo prepozno. Iz J. Levčevih lepopisnih vaj pa je razvidno, da se morajo gojiti vzporedno z drugimi vajami že na najnižji stopinji. Osobito se Kasterjeve vaje ne smejo nikdar gojiti v linirane zvezke temveč vedno le na brezčrtan papir. Tudi se mora za vaje v gibčnost roke itd. vedno davati pravo pozornost. Vse te vaje so kaj razvidne iz že omenjenih Levčevih vaj. Upajmo, da bo ta knjiga odstranila prejšnje nedostatke. — Pri risanju so se v naših šolah odstranili zvezki s stigmami že pred nekoliko leti. Vsejedno se sedanje risanje v nekaterih šolah od prejšnjega le malo razlikuje. Na prvi strani se z raznimi pripomočki določi čveterokot — ki se potem kopira na drugih straneh. Razven tega pa učenci uporabljujejo prav pridno, ako jim je le možno, razne pripomočke. Tako risanje pa je od pravega prostoročnega risanja še zelo oddaljeno. Pač se v zadnjem času zopet zagovarja uporaba ravnila vsaj pri stranskih črtah, vsejedno se doseže pravi uspeh — torej ne navidezen — ako so učenci zmožni narisati razne lažje oblike brez uporabe raznih pripomočkov. To pa je le možno, ako se dobro gojijo razne temeljne oblike. Kakor se morajo v lepopisju elementi raznih črk dobro vaditi, tako ne sme manjkati tudi pri risanju vaj osnovnih oblik. Osobito se morajo dobro gojiti navpična, vodoravna, poševna črta, krog, elipsa in vzmetnica (špirala, polževka). Kakor pa Kasterjeve vaje ne spadajo v lepopisne, tako naj se te vaje ne gojijo v risankah, temveč na poseben papir, morda kar na papir za zavijanje; kjer pa je mogoče, tudi na šolsko tablo. Predvsem pa je paziti kako se mora držati svinčnik pri raznih ravnih in krivih črtah. Priloga II. nam pojasnuje, kako naj bo obrnjen svinčnik pri vodoravni, navpični in poševni črti. Kadar rišemo vodoravno črto ali pa poševno navzgor, držimo svinčnik kakor pri ležeči pisavi; pri navpični črti in pri poševni navzdol pa tako kakor pri pokončni pisavi. V o b č e j e

treba pomniti, da se roka v zapestju ne pregiblje; giblje naj se le v laktu in v rami. Ravne črte naj se vadijo v enomer prvo četrt ure in sicer po taktu; pri tem hitro menjavamo vodoravno, navpično in poševno smer, da se roka vadi urnemu gibanju. Ravno tako je vaditi krog, elipso in druge krive črte. Vse vaje naj se delajo na zavijalni papir, ki je lahko bele, rjave ali sive barve. Tak papir, ki je že ves poln ravnih črt, porabi se še lahko za risanje krogov, elips, polževk itd. Ne bodimo ozkosrčni, ne zahtevajmo, da mora vse kar narišemo imeti pomen. Ko se je učenceva roka privadila spretnemu gibanju in lahkotno sledi vsaki smeri, privedemo ga zdajci do tega, da bode v malo potezih znal narisati razne geometrijske in življenske oblike. V risanju naj velja načelo: risajo naj se vsakovrstni predmeti, risajo naj se hitro in v malo potezih, podobe naj bodo kolikor mogoče velike. Nespametno je gledati preveč na snažnost, posebno na nižji stopinji. Le kdor je veliko in hitro risal ter je upodabljal vsakovrstne predmete, znal bode risati in z očmi mirno presojevati najrazličnejša razmerja. Nikoli ne pozabimo vaditi očesa; oko je prvi faktor pri risanju, roka samo izvršuje njegova povelja; zato ji je pa zopet potreba vaje, da lahko izvršuje ta povelja lahkotno in hitro.

KAZALO.

I. Podobice v Abecedniku:

1. Iгла. — Neuboglјiva Rozika	7
2. Ura. — Petelin	8
3. Nos. — Tri želje	10
4. Most. — Dve kozi	11
5. Oko. — Božje oko bdi.	12
6. Angel. — Angel varih	14
7. Vile. — Zvesti bratje	15
8. Raglja. — Mala deklica z žveplenkami	16
9. Eva. — Adam in Eva	18
10. Cerkev. — Pobožna mati in njena sinova	19
11. Češnja. — Otroci v gozdu	19
12. Zvon. — Močni Janez	22
13. Žaga. — Mož v luni	23
14. Srp. — Ženjice	24
15. Šilo. — Jurče in Zorko	24
16. Tablica. — Bodi spravlјiv	26
17. Dimnik. — Dimnik	27
18. Lij. — Ne bodi radoveden	27
19. Boben. — Plemič-bahač	29
20. Hiša. — Hiša	31
21. Kladivo. — Umni kovač	32
22. Peč. — Lahkomiselna prijatelja	33
23. Jabolko. — Deček pred skledo jabolk	33
24. Gobe. — Strupene gobe	36
25. Fižol. — Pšenica	37

II. Nazorni nauk:

Fr. Jankovič — Toplice: Sv. Miklavž	62
G. Lunder — Bučka: Ptice v spomladi	72
Fr. Jankovič — Toplice: Golob	91

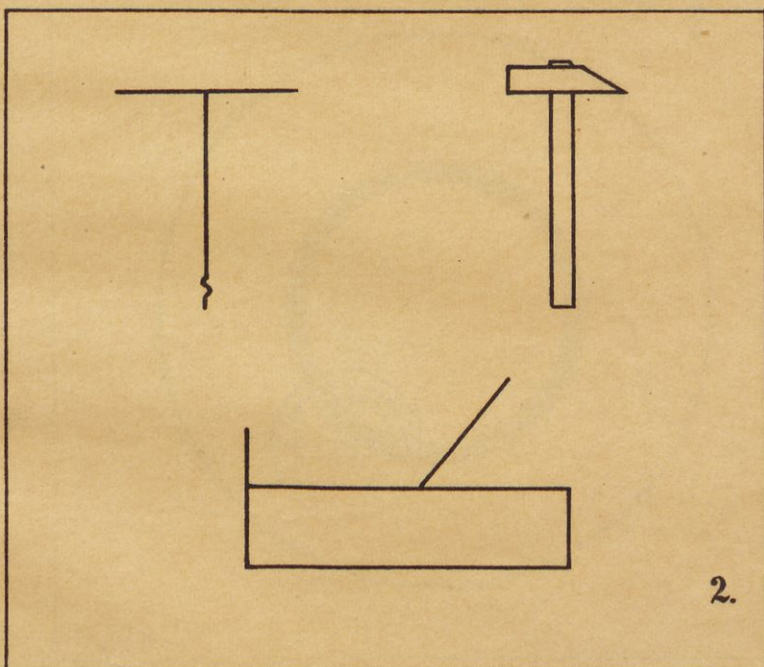
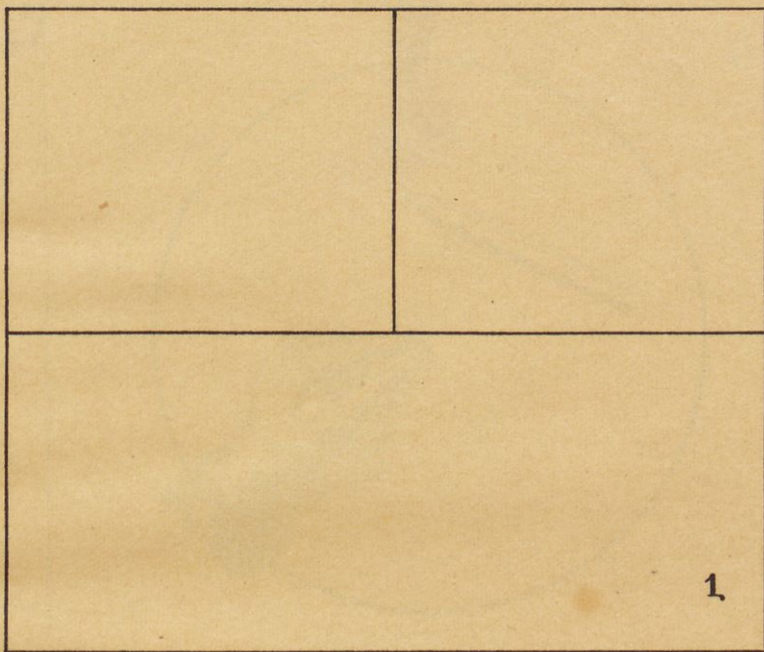
III. Slovenski jezikovni pouk:

M. Pelko — Zagorje: Stavek, beseda, zlog in glasnik	100
---	-----

IV. Nemški jezikovni nauk:	
I. Gherbaz — Zagorje: 9. vaja prve nemške vadnice . . .	77
L. Fettich-Frankheim — Mokronog: Der Stuhl . . .	79
V. Računanje:	
I. Gantar — Št. Jernej: Obravnava uporabnih nalog v smislu soštevanja	41
VI. Zemljepisje:	
O. Kobau — Kostanjevica: Izlet na Kum	45
VII. Prirodopisje:	
P. Tomšič — Višnja gora: Lisica	49
I. Magerle — Svibno: Kuhinjska sol	58
P. Zirer — Krško: Lastovica	68
Fr. Globočnik — Št. Jernej: Češnja	82
I. Ambrožič — Bučka: Petrolej	97
VIII. Prirodoslovje:	
I. Magerle — Svibno: Tlakomer	54
IX. Risanje.	
M. Gasperin — Kostanjevica: Sveder, kladivo in oblič . .	38
K. Humek — Krško: Krog	87
P. Zirer — Krško: Vrč	89

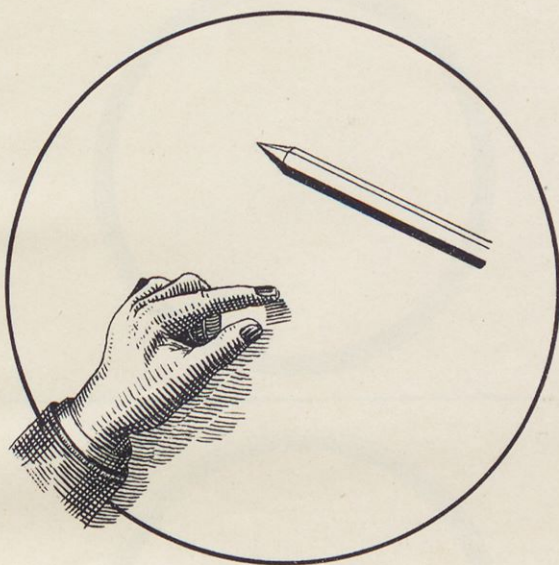
I.

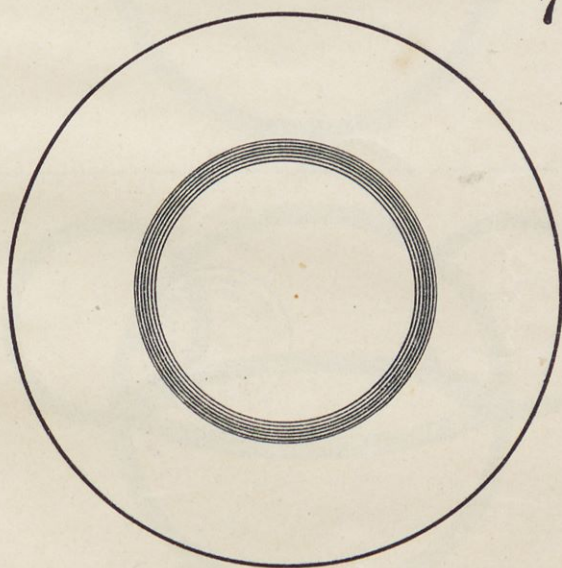

IV.

6

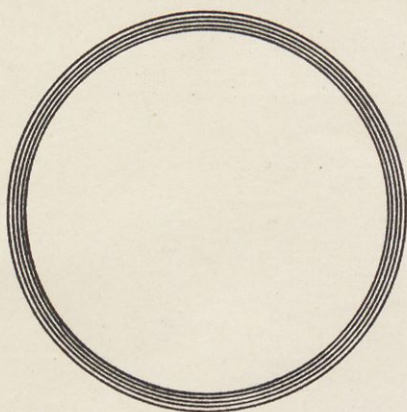

7

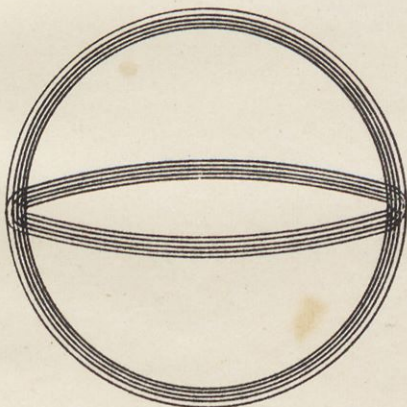

V.

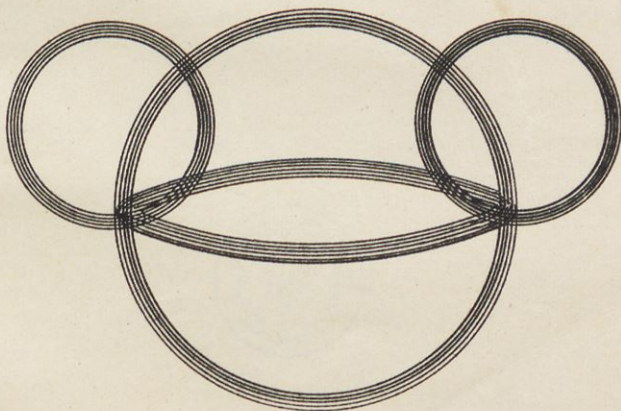
1

2.

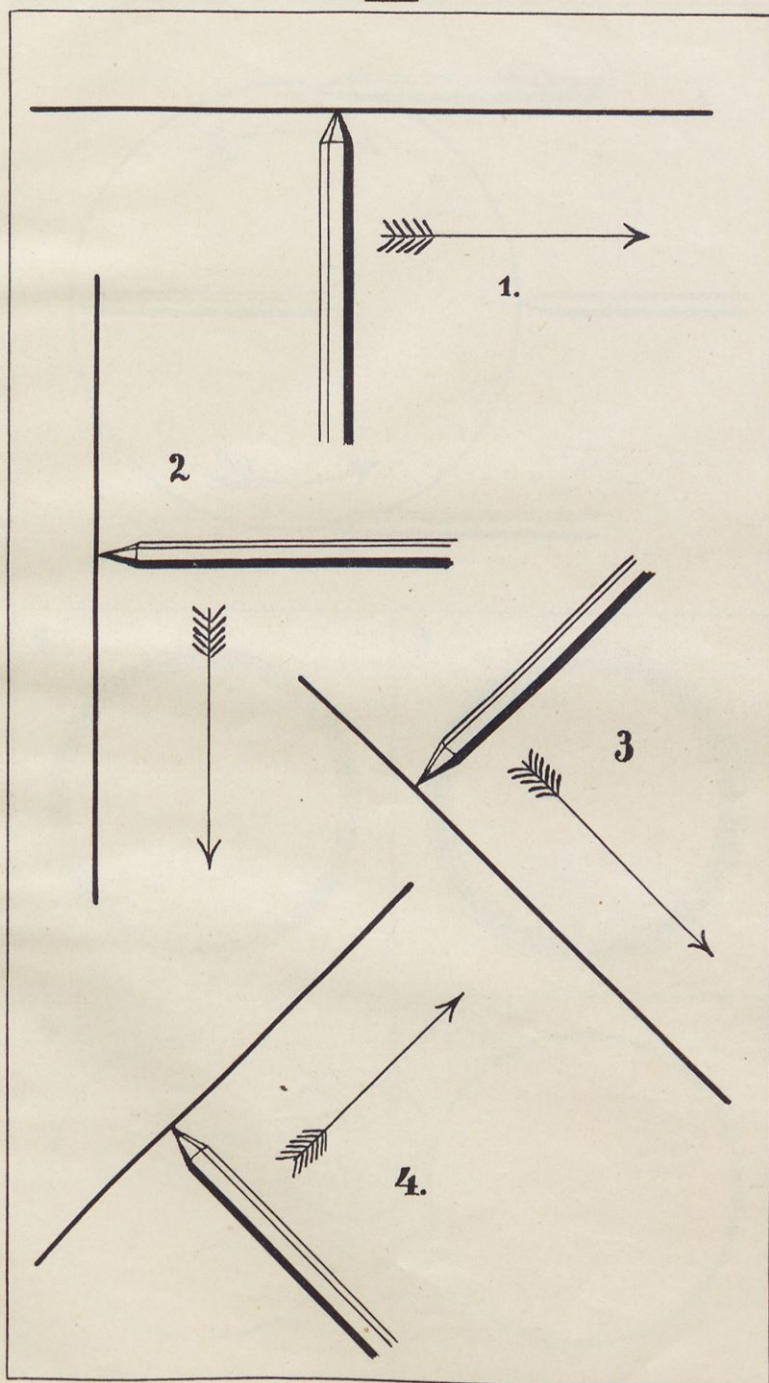

3.

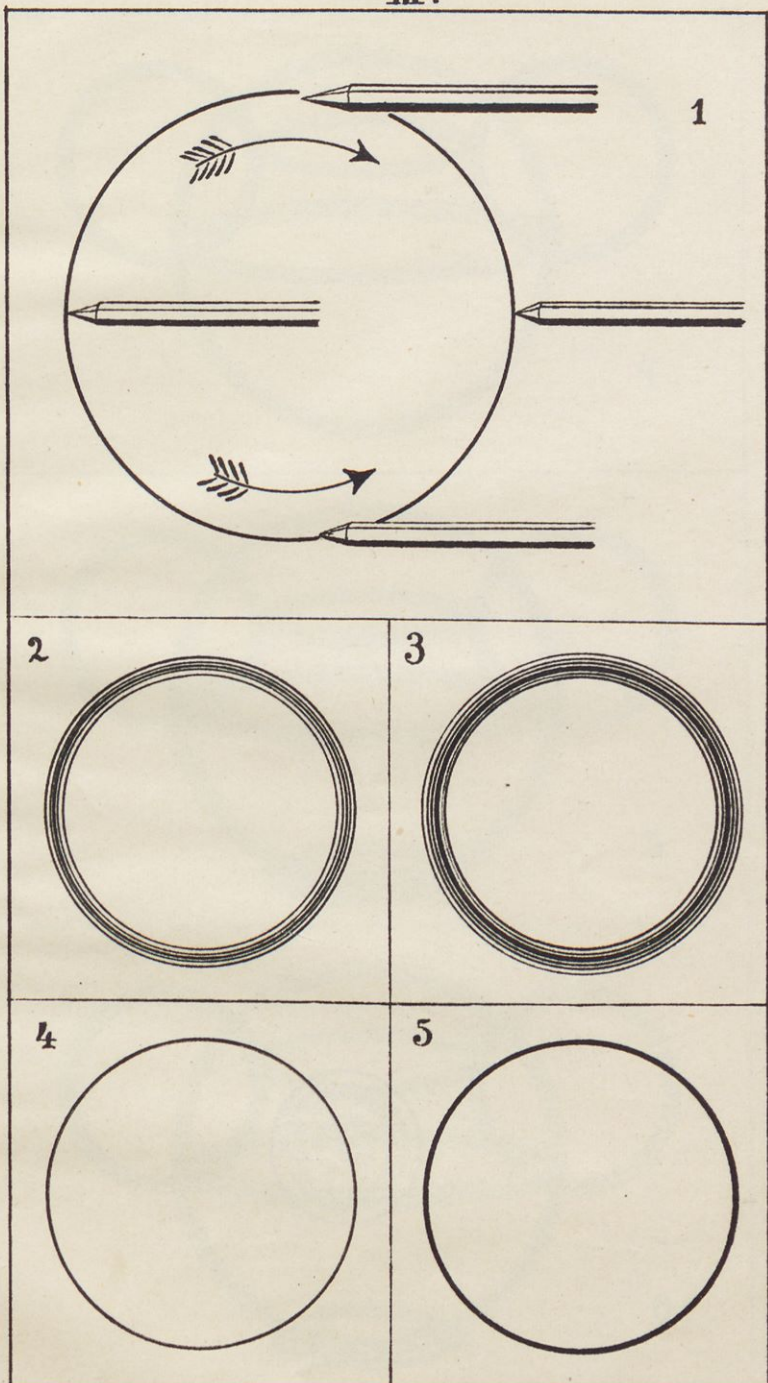

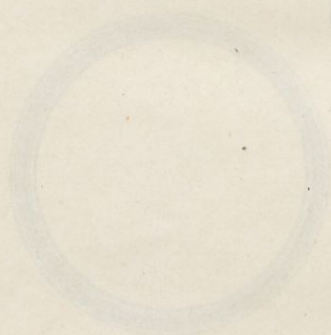

II

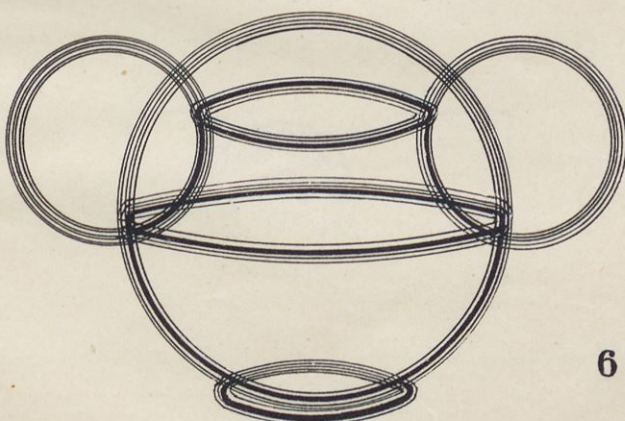
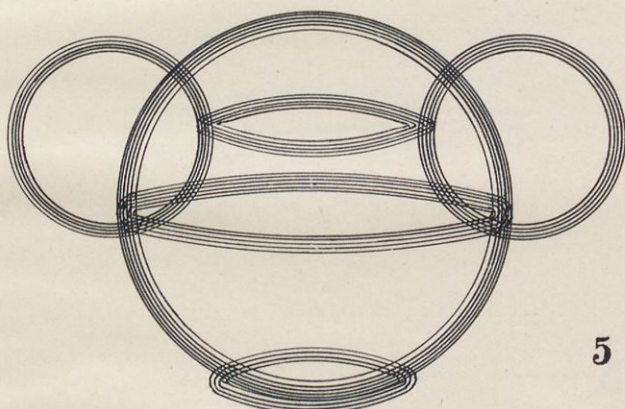
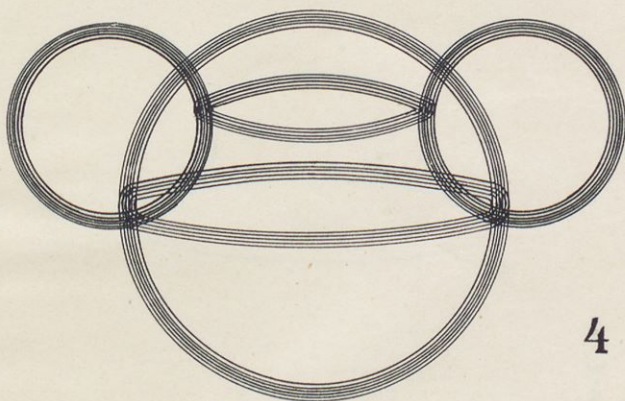

III.

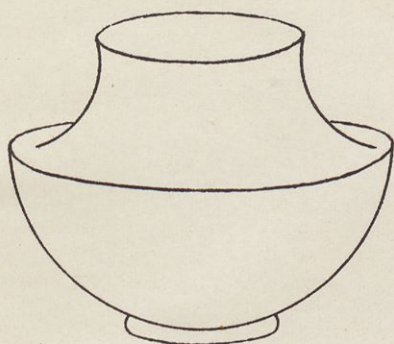

VI.

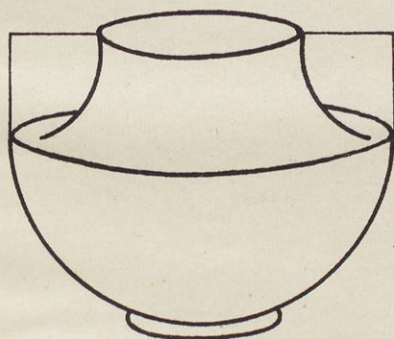

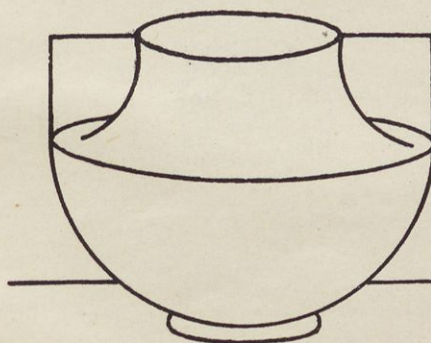
VII.

7

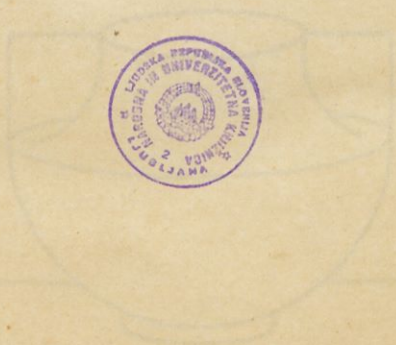

8

9

W

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000512856

